

”Ja siel oli se meijän mesta!”
- Nuorten kokemuksia merkityksellisistä ympäristöistä

Maiju Räsänen

Maisterintutkielma
Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Kulttuuriympäristön tutkimuksen maisteriohjelma
Taidekasvatus
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2021

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Laitos Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Tekijä Maiju Räsänen	
Työn nimi ”Ja siel oli se mejjän mesta!” – Nuorten kokemuksia merkityksellisistä ympäristöistä	
Oppiaine Kulttuuriympäristön tutkimuksen maisteriohjelma / Taidekasvatus	Työn laji Maisterintutkielma
Aika 07/2021	Sivumäärä 70
Tiivistelmä <p>Tämä tutkielma käsittelee ihmiselle merkityksellisten ympäristösuhteiden muodostumista. Tutkimus on tapaustutkimus työpajanuorten ympäristökokemuksista koronapandemian aiheuttaman poikkeustilan aikana. Tutkimuksen aineisto koostuu kahdeksan nuoren kokemuksista, jotka koottiin kahdessa puolistrukturoidussa teemahaastattelussa Nuorten taidetyöpajalla keväällä 2020. Tutkielma on aineistolähtöinen ja analyysia ohjaa fenomenologinen tutkimusote.</p> <p>Tutkimuksessa havainnointiin, millaisten merkitysrakenteiden kautta ihmiselle henkilökohtaiset paikkasuhteet ja ympäristökokemukset muodostuvat tärkeiksi. Tutkimuksessa tarkasteltiin nuorten teemahaastatteluiissa kuvailemia itselleen tärkeitä paikkoja ja ympäristöjä sekä merkitykselliseksi kerrottuja ympäristökokemuksia. Lisäksi työssä tutkittiin nuorten kokemuksia lähiympäristön merkityksestä ja ympäristökokemusten muutoksesta koronapandemian aiheuttaman poikkeustilan aikana. Tavoitteena oli löytää ja hahmotella nuorten ympäristökokemusten piirteitä ja elementtejä, joiden kautta kokemus merkityksellistyy.</p> <p>Tutkimuksen tuloksena havaittiin, että nuorten ympäristökokemukset merkityksellistyivät sosiaalisten, toiminnallisten ja esteettisten elementtien kautta. Poikkeustilan ja koronarajoitusten vaikutus näkyi etenkin ahdistavien ympäristökokemusten ja ulkopuolisuuden kokemusten lisääntymisenä.</p> <p>Johtopäätöksenä voidaan todeta, että nuorten tärkeisiin paikkasuhteisiin liittyvät voimakastunteiset kuulumisen kokemukset ovat sidoksissa yhteisöllisyyden, turvallisuuden ja hyväksytyksi tulemisen kokemuksiin.</p>	
Asiasanat fenomenologia, ympäristökokemus, ympäristösuhde, kuulumisen kokemus, tilan haltuunotto	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

SISÄLLYSLUETTELO

1. Johdanto	4
2. Tutkimuksen lähtökohdat.....	7
2.1 Ympäristökokemuksen tutkiminen fenomenologisilla periaatteilla	7
2.2 Ympäristö, paikka ja ympäristökokemus	10
3. Tutkimuksen toteutus.....	12
3.1 Tutkimuksen lähtöasetelma	12
3.2 Tutkimuksen aineisto	14
3.3 Fenomenologinen metodi ja aineiston analyysi	16
4. Tutkimuksen tulokset.....	19
4.1 Nuorten sosiaaliset ympäristökokemukset	20
4.1.1 Paikan yhteisöllisyys ja ihmisten kohtaaminen	22
4.1.2 Lapsuuden ympäristöt ja paikkaan kiinnittyminen	25
4.2 Nuorten toiminnalliset ympäristökokemukset.....	31
4.2.1 Aktiivisen toiminnan ympäristöt	31
4.2.2 Liike, leikki ja keho ympäristökokemuksessa	35
4.3 Nuorten esteettiset ympäristökokemukset.....	39
4.3.1 Aistittu ympäristö	40
4.3.2 Rauhallisten ympäristöjen merkitys	44
4.4 Nuorten poikkeustilakokemukset näkökulmana ympäristökokemusten tarkasteluun	48
4.4.1 Poikkeustila ja nuorten ympäristökokemusten merkitysrakenne.....	49
4.4.2 Elämäntilanne ja ympäristökokemus.....	52
5. Tulosten tarkastelua	56
6. Tutkimusprosessin arviointia	58
LÄHTEET	61
LIITTEET	69

1. Johdanto

Maisterintutkielmani aiheena on ympäristökokemus. Olen ollut opintojeni alusta saakka kiinnostunut erilaisten paikkojen merkityksestä ihmisille ja ihmisen vuorovaikutteisesta ympäristösuhteesta. Olen pohtinut, millaisia merkityksiä ihminen näkee erilaisiin ympäristöihin liittyvän, millaiset paikat koetaan tärkeiksi ja miksi ihmisen identiteetti joskus kiinnittyy paikkaan erityisen voimakkaasti. Etenkin ympäristöön kiintymisen ja kuulumisen kokemukset ovat olleet mielestäni kiinnostavia. Nuorten kanssa työskentelevänä yhteisöpedagogina ja taidekasvattajana päädyin tutkimaan nuorten ympäristösuhdetta, heille tärkeitä paikkoja ja merkityksellisten ympäristökokemusten luonnetta. Halusin tarkastella, miten ympäristö merkityksellistyy nuorille ja millaisia elementtejä nuoret kokevat liittyvän itselleen tärkeisiin paikkoihin ja ympäristöihin. Ajattelen, että henkilökohtaisilla ympäristösuhteilla ja koetulla ympäristöllä on merkitystä sekä ihmisen oman hyvinvoinnin ja identiteetin rakentumisen, että vastuullisen ympäristötoimijuuden kehittymisen kannalta. Vastuullisuus, aktiivinen toimijuus ja usko omaan vaikuttamismahdollisuuksiin on ekologisten kriisien kuormittamassa ajassamme yhteiskunnallisesti tärkeää. Kuten ympäristöfilosofi Aldo Leopold toteaa, “voimme olla eettisiä ainoastaan suhteessa johonkin, jonka näemme tai tunnemme, tai jota ymmärrämme tai rakastamme tai johon muulla tavoin uskomme” (Leopold 1949/1997, 121).

Tässä tutkielmassa pohdin nuorten aikuisten merkityksellisiksi esittämiä ympäristöjä, ympäristökokemuksia sekä näihin liittyviä elementtejä. Nuorten kokemukset perustuvat teemahaastatteluihin, jotka toteutin kahdelle 18–29-vuotiaiden nuorten ryhmälle keväällä 2020. Molempiin haastatteluihin osallistui neljä nuorta. Haastattelut toteutin Nuorten taidetyöpajalla, missä työskentelin haastatteluun osallistuneiden nuorten ohjaajana heidän työpajajaksonsa ajan. Ajankohdasta johtuen sivujuonteena tutkielmassani kulkee covid19-koronavirus, joka levisi maailmanlaajuisesti pandemiaksi samaan aikaan, kun aloitin tutkielmani tekemisen ja työskentelyn nuorten työpajaryhmän kanssa. Suomeen julistetun poikkeustilan myötä siirryimme pajallakin etätyöskentelyyn, ja nuorten elämä rajoittui suurelta osin kodin lähiympäristöön. Kevään aikana kiinnostuin ihmisten muuttuneista elämäntavoista ja ympäristösuhteista. Tarve pitää fyysisistä etäisyyttä toisiin ihmisiin sekä erilaisten harrastus- ja kohtaamispaikkojen sulkeutuminen sai ihmiset suuntaamaan sankoin joukoin kaupungeista luontoon. Suosituimmat luontokohteet ruuhkautuivat ja kansallispuistot listasivat

ennätysellisiä kävijämääriä (esim. Metsähallitus 2021, Sandell 2020, Tyystjärvi 2020). Myös työpajanuorten ryhmä joutui pohtimaan arkista ympäristösuhdettaan uudelleen. Kiinnostuin tutkimaan, millaisia muutoksia, tunteita ja ajatuksia poikkeustila ja muutos herätti nuorten kokemuksissa. Tässä tutkielmassa tarkastelen nuorille yleisesti merkityksellisten ympäristökokemusten lisäksi poikkeustilan vaikutusta nuorten ympäristökokemuksiin.

Tutkielman tavoitteena on ymmärtää paremmin, millaisten merkitysrakenteiden kautta ihmiselle henkilökohtaiset paikkasuhteet ja ympäristökokemukset muodostuvat tärkeiksi. Tutkimuksessa tarkastellaan nuorten teemahaastatteluissa kuvailemia itselleen tärkeitä paikkoja ja ympäristöjä sekä merkitykselliseksi esitettyjä ympäristökokemuksia. Tarkoitukseni on löytää ja hahmotella nuorten ympäristökokemusten piirteitä ja elementtejä, joiden kautta kokemus merkityksellistyy. Lisäksi työn tavoitteena on tuoda esiin nuorten kokemuksia lähiympäristön merkityksestä ja ympäristökokemusten muutoksesta koronapandemian aiheuttaman poikkeustilan aikana keväällä 2020.

Tutkimukseni muotoutuu seuraavien kysymysten kautta:

- Miten nuorille merkitykselliset ympäristökokemukset muodostuvat?
- Millaisia elementtejä ja merkitysrakenteita nuorille tärkeisiin paikkoihin ja ympäristökokemuksiin liittyy?
- Miten koronapandemia ja poikkeustila vaikuttivat nuorten ympäristökokemuksiin?

Lähtökohtana henkilökohtaisten paikkasuhteiden ja merkityksellisten ympäristökokemusten tarkastelulle on nuorten näkökulma. Tutkielmaa ohjaa aineistolähtöisyys ja fenomenologinen tutkimusote, joten tutkielman teoreettista viitekehystä ei ole rajattu tarkasti ennen aineiston analyysia. Haastatteluaineiston analyysin jälkeenkin olen pyrkinyt hahmottelemaan nuorten kuvaamia kokemuksia ilmiölähtöisesti, monitieteisen teorian ja tutkimuksen kautta. Tärkeäksi tieteenalaksi, jota vasten peilasin haastatteluaineistosta tekemiäni havainnoja, muodostui ihmisen ja fyysisen ympäristön suhteita tutkiva humanistinen maantiede. Etenkin Sirpa Tanin nuorten ympäristösuhteita ja -kokemuksia tarkastelevat tutkimukset (esim. Tani 2017, Tani & Ameel 2015, Kuusisto-Arponen & Tani 2009) sekä Yi-Fu Tuanin (esim. Tuan 1974/1990, 1977/2014, 2006) ihmisen paikkasuhteita laajasti hahmotteleva tuotanto syvensivät ymmärrystäni aineistosta esiin nousseista havainnoista.

Tutkielman alussa käsittelen fenomenologista tutkimusmetodia, joka on tutkimukseni keskeinen lähtökohta. Avaan myös lyhyesti ympäristön, paikan ja ympäristökokemuksen käsitteitä, joiden kautta tutkielman aineistoa tarkastelen. Seuraavassa osiossa esittelen tutkimukseen osallistuneiden nuorten ryhmän, kuvailen aineiston keruuta sekä tutkimuksen tekemisen vaiheita. Samalla pohdin myös tutkimuksen eettisyyttä ja luotettavuutta. Seuraavissa luvuissa siirryn tarkastelemaan aineistosta tekemiäni havaintoja ja tutkimuksen tuloksia. Varsinaiset tutkimuksen tulokset jakautuvat ympäristökokemusten sosiaalisiin, toiminnallisiin ja esteettisiin merkityksiin. Omana kokonaisuutenaan tarkastelen nuorten poikkeustilan aikaisia ympäristökokemuksia. Lopuksi pohdin ympäristökokemusten yleistä merkitysrakennetta tutkimuksessa tekemiäni havaintojen kautta, arvioin tutkimusta ja mietin aiheita jatkotutkimukselle.

2. Tutkimuksen lähtökohdat

2.1 Ympäristökokemuksen tutkiminen fenomenologisin periaattein

Ihminen hahmottaa ympäristönsä ensisijaisesti kokemustensa kautta. Samaan aikaan ihmisen kokemusmaailma on lähtökohtaisesti sidoksissa tilaan ja paikkoihin. Ruumiimme on sidottu aineellisen maailmaan, ja näin ollen tilan ja ympäristön merkitys on ihmisen henkilökohtaisessa elämässä ja kulttuurisissa merkitysjärjestelmissä perustavanlaatuinen. (Laitinen, 2004, 1). Olen tutkimuksessani kiinnostunut ihmiselle henkilökohtaisesti tärkeiden ympäristökokemusten muodostumisesta ja merkityksestä. Tutkimukseni aineisto perustuu työpajanuorten ryhmähaastatteluissa kuvailemiin ympäristökokemuksiin. Näin ollen kokemusten tutkimukseen suuntautunut fenomenologinen tutkimusote tuntui luontevalta valinnalta tutkimusmetodiksi, sillä fenomenologinen tutkimus on kiinnostunut maailman ilmenemisestä ihmiselle hänen kokemustensa kautta ja pitää havaintoa ihmiselle ilmenevän todellisuuden lähtökohtana (esim. Laine 2018; Perttula 2008; Heinämaa 2000). Kokemus ymmärretään fenomenologiassa yksilöllisenä ja uniikkina, mutta samaan aikaan yhteisön, kulttuurin ja yhteiskunnan kanssa vuorovaikutuksessa syntyneenä (Laine 2018). Fenomenologinen lähestymistapa tutkimuksessa lisää syvempää ymmärrystä todellisuudesta yksilön subjektiivista elämismaailmaa tarkastelemalla (Miettinen, Pulkkinen & Taipale 2010, 12). Yksinkertaisimmillaan ja paljaimmillaan fenomenologinen kokemuksen tutkimus on ”kokemuksen kuvausta sellaisena, kuin se on kokijalle tapahtunut” (Kukkola 2018, 46).

Perttulan (2000) mukaan fenomenologia on kiinnostunut etenkin siitä, miten asiat ilmenevät ihmisen mielessä ja millaisista kokemuksista ihmisen tajunta koostuu. Kaiken fenomenologisen tutkimuksen ydin on tutkittavan ilmiön ensisijaisuus, jolloin käytetyn metodin kyky tavoittaa tutkittavana oleva ilmiö on tutkimuksen tieteellisyyden perusta. Tärkeää fenomenologisessa tutkimuksessa on etenkin kokemuksen kuvauksen ja tulkinnan välinen ero, joten fenomenologinen tutkimus vaatii tutkijalta kurinalaisuutta ja tietoista omien ennakko-oletusten reflektiota. Fenomenologinen metodi on keino tunnistaa ja hallita tutkimuksen tekemiseen kietoutuvaa tulkinnallisuutta. Hermeneuttinen fenomenologia antaa tilaa myös kokemuksen tulkinnalle ja toteaa kokemuksen ehdottoman puhtaan fenomenologisen kuvauksen mahdolliseksi. Kuvauksen ja tulkinnan tiedostaminen ja hallinta avaavat kuitenkin tutkijalle ilmiötä tutkittavien kokemusten takana uudella tavalla, auttaen

pääsemään yli tutkijan jo tietämistä yksilöllisistä ja kulttuurisista käsityksistä tutkittavasta ilmiöstä. (Perttula 2000, 428–429.) Lehtomaan (2008, 163) mukaan erityisen keskeistä fenomenologisessa tutkimuksessa onkin tutkijan pyrkimys tavoittaa kokemus sellaisena kuin se on ja onnistua kuvaamaan ilmiötä siten, että se säilyttää alkuperäisen merkitysyhteytensä muuttumatta tutkijan merkitysyhteydeksi. Laineen (2018) mukaan ilmiö on aina moniaspektinen, eikä se koskaan selity vain yhdellä tekijällä. Tyypillistä fenomenologialle onkin etsiä asioista moninaisuuden rikkautta, jolloin sen voi nähdä vastakohtana reduktionistisille lähestymistavoille, jotka etsivät moninaisuuden takaa yhtä varsinaista syytä tai tekijää ilmiölle (emt. 2018).

Fenomenologinen tutkimussuuntaus sai alkunsa 1900-luvun alussa, eikä siitä ole milloinkaan muodostunut täysin vakiintunutta oppijärjestelmää. Sitä kehittivät merkittävästi mm. Edmund Husserl, Martin Heidegger ja Maurice Merleau-Ponty. Fenomenologiset periaatteet ovat eläneet ja uudistuneet koko historiansa ajan, mutta yleisesti ”fenomenologista perinnettä määrittää kiinnostus elettyyn todellisuuteen, inhimilliseen elämismailmaan ja sen rakenteisiin”. Fenomenologisen tutkimuksen tavoitteena ei ole vain luetella mitä koemme, vaan tarkastella syvemmin, miten koemme todellisuuden ja millä tavalla asiat tulevat meille todellisiksi. Husserlin kehittämän ankaran fenomenologisen reduktion avulla pyritään irrottautumaan aiemmista olemassaoloa koskevista ennakkokäsityksistä ja väitteistä sekä tiedostamaan totutut ajattelutavat. Tiedostamisen ja irrottautumisen kautta tutkija pystyy hahmottamaan, millä tavalla todellisina pitämiemme asioiden, käsitysten ja arvostelmien merkitys muodostuu. Näin tutkija pystyy kuvailemaan kokemusta aidosti toisen näkökulmasta ja tavoittamaan ilmiötä kokemuksen takana. Fenomenologiasta muodostui kuvaileva tiede, jonka tavoitteena on pysyä kiinni tutkittavassa ilmiössä ja sen merkityksessä kokijalle, eikä pyrkiä selittämään ilmiötä ulkoisten syy-seuraus-suhteiden kautta. (Miettinen, Pulkkinen & Taipale 2010, 10–12.)

Husserlin kehittämää fenomenologista reduktiota on kuitenkin kritisoinut esim. Heidegger. Heideggerille kaikki oleminen ja ymmärtäminen oli tulkitsevaa, joten Husserlin kuvaama puhdas fenomenologinen reduktio oli hänen mielestään käytännössä mahdoton. Myös kuvaus ja tulkinta merkitsivät Heideggerille samaa asiaa, sillä kuvaillessaan jotakin ihminen aina jo tulkitsee asiaa samalla. Ihminen on siis sidottu olemisensa ehtoihin, jolloin hän tutkijanakin tarkastelee todellisuutta oman olemisensa lähtökohdista käsin. Husserlin fenomenologian kanssa samoilla linjoilla on kuitenkin Heideggerin kuvailema fenomenologian tarkoitus:

”saattaa näkyväksi se, mikä näyttäytyy, niin kuin se itse itsessään näyttäytyy”. Ajatus palaa fenomenologiseen reduktioon ja viittaa siihen, että tutkimuksessa on kuvattava tarkasti asioita, jotka jäävät ensimmäisenä näyttäytyvän taakse piiloon, mutta ovat olennaisia ensin näyttäytyvälle. (Niskanen 2008, 104 ja 111.)

Ympäristökokemuksen tutkimuksen kannalta kiinnostava on Merleau-Pontyn näkökulma fenomenologiaan. Hänen ajattelunsa lähtökohtana on havaitseminen ja maailman ruumiillinen läsnäolo. Merleau-Pontyn ajatuksena on, ettei maailma avaudu meille ensisijaisesti tietoisuutemme kautta, vaan kiinteä yhteys maailmaan ruumiimme kautta avaa tärkeän väylän tarkastella sitä, miten maailma meille ilmenee. (Hotanen 2010, 134–135.) Merleau-Ponty painottaa havainnon ja maailman kokemisen merkitystä ”sellaisena, kuin se meille ilmenee ennen selityksiä ja analyysejä”. Näin ollen fenomenologian ensimmäinen tehtävä on löytää ”kokemus itsessään sitä koskevien teorioiden alta”. Jos tutkimus koskee havaintoa, ”on palattava näkemään, kuulemaan ja tuntemaan, jonka jälkeen kokemus on mahdollista kuvailla”. Kuvauksen on oltava ”vapaa teoreettisista sitoumuksista, ja analyysi voi tapahtua vain kuvauksen ehdoilla”. Merleau-Pontyille maailma on kokemuksia yhdistävä kenttä ja leikkauspiste, jossa erilaiset kokemukset kohtaavat ja liittyvät toisten kokemuksiin. (Heinämaa 2000, 167–168.)

Tässä tutkimuksessa fenomenologinen tutkimusote tarkoittaa etenkin tutkimuksen aineistolähtöisyyttä: tutkimus ja sen teemat muodostuvat nuorten haastattelussa kertomien kokemusten ympärille. Fenomenologinen lähestymistapa ohjaa huomaamaan ja tiedostamaan tutkijan omat ennakkokäsitykset sekä ensin näyttäytyvän taakse piiloutuvat merkitykset myös ympäristökokemuksen tutkimuksen kontekstissa. Kuten Berleant (1995, 78) kirjoittaa, ympäristökokemus on sidoksissa esim. aiempiin kokemuksiin, havaintotottumuksiin, tiedollisiin ennakko-oletuksiin, uskomuksiin, elämäntapoihin sekä muihin kulttuurisiin ja sosiaalisiin tekijöihin. Fenomenologisen reduktion kautta tutkijan on mahdollista tiedostaa tällaisia ennakkotiedon ja omien kokemustensa kautta syntyviä sidonnaisuuksia, jotka saattavat vaikuttaa toisen kokemusten tulkintaan ja jättää varjoon kokemuksen todellisen merkityksen kokijalle (Laine 2018). Tätä tutkimusta ohjaa kiinnostus toisen kokemukseen, sen merkitykseen ja kokemusten muodostumiseen. Aineistoa ei ole järjestetty ennalta valitun teoriakehyksen pohjalta, mutta tutkimuksen teoreettinen osuus kulkee nuorten ympäristökokemusten rinnalla. Tämä poikkeaa hieman useista fenomenologiseen metodiin pohjautuvista tutkimuksista. Uskon, että aineistosta tekemineni havaintojen rinnalla kulkeva

teoria syventää, monipuolistaa ja peilaa nuorten kokemuksista esiin nousevia havaintoja. Pyrin kuitenkin koko tutkimuksen ajan erottamaan nuorten kokemuksen kuvauksen ja kokemusten tulkinnan toisistaan, tiedostamaan esiyymmärryksen vaikutuksen havaintoihin sekä kriittisesti tarkastelemaan tekemiäni päätelmiä.

2.2 Ympäristö, paikka ja ympäristökokemus

Tutkielman fenomenologinen metodi edellyttää omien ennakkokäsitysten tietoista tarkastelua tutkittavasta aihepiiristä, joten tässä luvussa avaan lyhyesti sitä, miten olen oppinut hahmottamaan ihmisen ja ympäristön vuorovaikutussuhdetta ja ympäristön kokemista. Samalla luvussa määritellään tutkielmassa paljon toistuvat ympäristön, paikan ja ympäristökokemuksen käsitteet. Nämä käsitteet vaikuttavat keskeisesti tapaani tarkastella nuorten ympäristökokemuksia. Vaikka tutkija fenomenologista metodologiaa noudattaessaan reflektoi ja pyrkii irrottautumaan ennakkokäsityksistään, tutkijan esiyymmärrys luo samalla perustan ymmärtää toisten ilmaisuja ja tulkita heidän kokemuksiaan (Laine 2018).

Tässä tutkimuksessa ympäristö käsitteenä ei rajaudu luontoon ja rakennettuun ympäristöön, vaan ymmärrän ympäristön laajasti erilaisina vuorovaikutussuhteina, joihin kuuluvat myös sosiaaliset suhteet, yhteiskunnalliset rakenteet ja ihmisen sisäinen mielenmaailma. Kokemuksellisesti ympäristö on kuitenkin usein jotakin ihmisestä erillistä, ihmisen itsensä ulkopuolista. Silti ihminen voi kokea kuuluvansa ympäristöön, ja on väistämättä osa ympäristöä muiden kokemuksissa. Samaistun etenkin syväekologista ympäristöfilosofiaa kehittäneen Arne Naessin ympäristökäsitykseen, joka hylkää kuvan ihmisestä ympäristöstään erillisenä, ymmärtäen kaiken ”organismien solmuina biosfäärin verkossa tai luontaisten suhteiden kentässä” (Naess 1972/1997, 138). Myös Berleantin (1995, 68) kuvaus yksilön ja ympäristön muodostamasta jatkumosta, joka syntyy fyysisten, kulttuuristen ja sosiaalisten suhteiden loputtomasta verkostosta, kuvaa hyvin ympäristökäsitystäni. Berleantin (emt.) mukaan ei ole ihmisen ulkopuolista ympäristöä, tai ihmisen sisäistä ulkopuolisesta ympäristöstä erillistä paikkaa, vaan ympäristö antaa ihmisen elämälle muodon ja sisällön kokonaisvaltaisesti.

Paikan käsitteen ymmärrän etenkin humanistisen maantieteen kautta, joka näkee paikkojen muodostuvan vuorovaikutuksessa ihmisen elämän ja kokemusten kanssa. Tuan (1977/2014, 136) esittää, että abstrakti tila muuttuu paikaksi, kun ihminen määrittelee sen ja liittää siihen merkityksiä. Knuutilan (2006, 7) mukaan maantieteellisillä paikoilla on konkreettinen sijaintinsa ja tietyt fyysiset piirteet, mutta kulttuuriset merkityksensä ne saavat elämästä kokemusten ja kertomusten välittämällä. Vuorovaikutus toimii molempiin suuntiin, sillä Karjalaisen (2006, 83) mukaan ”muistoina esittäytyvät ajan ja paikan sidokset rakentavat ja muokkaavat sen itseyden ja minuuden, jollainen kukin meistä tuntee olevansa”. Toisin sanoen ihmisen identiteetti on usein sidoksissa erilaisiin paikkoihin. Myös Relphin (1976/2008) mukaan aika, paikka, ihminen ja toiminta muodostavat näkymättömän kokonaisuuden, joista paikan merkitys muodostuu. Relph kuvaa paikan merkitystä termillä paikan identiteetti, joka näyttäytyy erilaisena eri ihmisille, mutta siitä on olemassa myös kollektiivisia muotoja. Relphin mukaan on selvää, että pelkän osoitteen sijaan paikan identiteetti on peruspiirre, joka vaikuttaa omaan kokemukseemme paikasta, ja toisaalta myös oma kokemuksemme paikasta vaikuttaa paikan identiteettiin. Relph lukee paikan identiteetin peruselementeiksi fyysisen miljöö, paikan toiminnot ja merkitykset. Kokemus paikan identiteetistä rakentuu Relphin mukaan eriasteisten sisäpuolisuuden ja ulkopuolisuuden kokemusten pohjalta, jotka tässä tutkimuksessa näyttäytyvät etenkin nuorten paikkaan kuulumisen ja ulossulkemisen kokemuksina. (Relph 1976/2008, 45–49).

Ympäristön kokemisen ajattelen olevan yksilöllistä, kahta täysin samanlaista kokemusta samasta ympäristöstä tai tilanteesta tuskin muodostuu. Ajattelen kuitenkin kokemusten, kuten aistitun, havaitun ja tunnetun, syntyvän vahvasti ihmisen sosiaalisen ympäristön ja kulttuurin vaikutuspiirissä. Käsitystäni ympäristökokemusten muodostumisesta kuvaa hyvin fenomenologinen ympäristöestetiikka, jossa ympäristökokemusten lähtökohtana on konkreettisesti paikassa oleva ja ympäristöään jäsentävä kokija, mutta kokijan näkökulma määrittyy aina osana laajemmin jaettuina sosiaalisia ja kulttuurisia käytäntöjä. Näin ollen myös ympäristön esteettinen kokeminen on sosiokulttuurisesti määrittynyt ilmiö, johon sisältyy yksilöllisten havaintojen lisäksi ajan henkeen ja vallitsevaan kulttuuriin kiinnittyviä viitteitä. Samalla ympäristökokemuksen ymmärtämiseen liittyy taustarakenteita, jotka jäsentävät kokemusta ja ovat usein tiedostamattomia. Fenomenologinen ympäristöestetiikka tunnustaa kaikki ympäristökokemukset periaatteellisella tasolla yksilöllisiksi, mutta ymmärtää kokemusten toteutuvan aina jossakin määrin yhteisöllisten merkitysrakenteiden puitteissa. (Vihanninjoki 2015, 64.) Tässä tutkielmassa olen erityisen kiinnostunut ympäristön

kokemiseen liittyvistä emotionaalisisista kiintymisen ja tilallisen kuulumisen kokemuksista. Tuan (2006, 28) kirjoittaa ihmisen emotionaalisen sitoutumisen kotipaikkaansa olevan jotakin hyvin perustavanlaatuisista. Valliuksen (2016) mukaan tilallinen kuuluminen on usein määritelty intiimiksi prosessiksi, jossa keskeistä on voimakastunteinen psykologinen side itsen ja paikan tai ympäristön välillä. Kuulumisen kokemus yhdistyy monesti tunneperäiseen ajatukseen kotona olemisesta, johon liittyy tuttuuden, turvallisuuden ja viihtyisyyden kokemuksia. Kuulumisen kokemus on tilassa ja ajassa muuttuva prosessi, joka muodostaa käsityksiä osana jotakin olemisesta ja määrittelee sitä, keitä me koemme olevamme. (emt. 2016.) Nämä käsitteet toimivat lähtökohtana, joiden kautta tarkastelen miten ja millaisten tekijöiden kautta tutkimukseen osallistuneiden nuorten ympäristökokemusten merkitykset muodostuvat.

3. Tutkimuksen toteutus

3.1 Tutkimuksen lähtöasetelma

Kiinnostuin tutkimaan erityisesti nuorten ympäristökokemuksia työskennellessäni poikkeuskevään 2020 aikana Nuorten taidetyöpajalla. Nuorten taidetyöpaja on osa Jyväskylän kaupungin Nuorisopalveluiden toimintaa, joka tarjoaa valmennus-, opetus- ja ohjauspalveluita jyväskyläläisille 15–29-vuotiaille nuorille. Työpajatoimintaan voi osallistua nuori, joka on työtön työnhakija, kuntoutuksessa tai keskeytyksellä opinnoista. Pajajaksot toteutetaan pääsääntöisesti työkokeiluna tai kuntouttavana työtoimintana. Pajajakson kesto on n. 2–6 kuukautta. Työpajoilla harjoitellaan työelämäntaitoja, tuetaan nuorten hyvinvoinnin rakentumista, pohditaan omaa elämää sekä suunnitellaan tulevaisuutta. Toiminta muodostuu erilaisten taiteellisten ja toiminnallisten menetelmien ympärille. Työpajatoiminnan tavoitteena on tukea nuoren työ- ja toimintakykyä sekä kiinnittymistä työelämään, opintoihin tai muihin palveluihin. (Jyväskylän kaupunki 2021.)

Koska tutkimani nuorten ympäristökokemukset ovat yhden rajatun ryhmän kokemuksia poikkeuksellisena ajankohtana, tarkastelen aineistoa tapaustutkimuksen omaisesti tutkittavien henkilöiden olosuhteiden kontekstiin sidonnaisena ilmiönä (Saaranen-Kauppinen &

Puusniekka 2006 a). Tutkimani nuorten ympäristökokemukset kiinnittyvät nuorten olosuhteisiin, joissa keskeisiä kaikkia nuoria yhdistäviä asioita olivat työpajatoimintaan osallistuminen neljän kuukauden ajan keväällä 2020, koronapandemian osuminen kyseiseen ajanjaksoon sekä työpajajaksoa edeltänyt työttömyys. Nuoret kuuluivat ennen työpajaa ns. NEET-nuoriin (Not in Employment, Education or Training), joista usein puhutaan syrjäytymisen ja vähäosaisuuden kontekstissa (esim. Opetus- ja kulttuuriministeriö 2019, Gretschel & Myllyniemi 2017). En kuitenkaan sido tutkielmaa syrjäytymisen näkökulmaan, sillä ohjaamani työpajanuorten ryhmän taustat olivat moninaisia. Joillakin nuorista oli taustallaan pidempään jatkuneita työelämän ja koulutuksen ulkopuolelle jäämisen kokemuksia ja muita kasautuneita haasteita, mutta useilla nuorilla työpajajakso oli vain hetkellinen oman suunnan hahmottelun vaihe eri opintojen tai työsuhteiden välissä. Olennaista on, etteivät nuoret itsekään kokeneet olevansa syrjäytyneitä, vaan heidän puheissaan ”yhteiskunnan ulkopuolella olevat” olivat aivan muita ihmisiä.

Tutkimieni nuorten kokemusten pohjalta ei voi tuottaa yleistettävää tietoa, joten tarkastelen nuorten kertomia kokemuksia yksittäistapauksina, mutta suhteessa laajempaan inhimillisten ympäristökokemusten mittakaavaan. Saaranen-Kauppinen & Puusniekka (2006 a) kirjoittavat yhdenkin tapauksen huolellisen tutkimisen voivan tarjota yksittäistapauksen ylittävää tietoa. Tällöin olennaista on tapauksen ja siihen liittyvien olosuhteiden huolellinen kuvailu (emt 2006 a). Tämän vuoksi tuon seuraavaksi esiin myös aineiston keruun ajankohtaan ja ryhmän toimintaan liittyviä yksityiskohtia.

Aloittaessani työskentelyn Nuorten taidetyöpajalla maaliskuussa 2020 Suomeen julistettiin koronapandemian aiheuttama poikkeustila. Valmiuslain nojalla koulut siirtyivät etäopetukseen ja harrastustoimintoja keskeytettiin. Yli 10 hengen kokoontumiset kiellettiin. Kirjastot, museot, teatterit, nuorisotilat, uimahallit sekä muut ihmisten kohtaamisia ja samalla viruksen leviämistä mahdollistavat paikat määrättiin sulkemaan ovensa. Myös kuntouttava työtoiminta keskeytettiin. (Valtioneuvosto 2020 a.) Näin ollen kuntouttavan työtoiminnan sopimuksella Nuorten taidetyöpajalla olevien nuorten valmennus keskeytyi ja ryhmä pieneni kymmenestä viiteen nuoreen. Työkokeilussa olevien nuorten pajasopimukset saivat kuitenkin jatkua ja työkokeilijoiden kanssa siirryttiin etätyöskentelyyn nopealla aikataululla. Muutaman viikon kuluessa kuntouttavan työtoiminnan lakia muokattiin, mikä mahdollisti pajasopimusten jatkamisen ja etävalmennuksen myös kuntouttavassa työtoiminnassa pajalla oleville nuorille (Valtioneuvosto 2020 b). Koko ryhmä oli jälleen koossa.

Nuorten etävalmennus muodostui pääosin etätehtävistä ja etäyhteyksin toteutetusta verkkovalmennuksesta. Päivät koostuivat kaikille yhteisestä etätehtävästä, joka liittyi usein taiteeseen ja kulttuuriin, liikuntaan, ruoanlaittoon tai oman elämän hyvinvointitaitoihin. Tehtävien tuloksia ja heränneitä ajatuksia jaettiin ja käytiin läpi yhdessä ryhmän kanssa, esim. videokeskustelujen ja pikaviestintäpalvelujen kautta. Osan päivästä nuoret toteuttivat henkilökohtaista omaa projektiaan, jonka tavoitteena oli edistää jotakin taitoa tai asiaa, joka oli nuorelle ajankohtainen. Tutkimieni nuorten ympäristökokemusten näkökulmasta olennaista sisältöä työpajatoiminnassa olivat erilaiset ulkoilutehtävät, joissa nuoria kannustettiin liikkumaan ulkona, tutkimaan lähiseutuaan ja huolehtimaan ympäristöstä. Etätehtävinä nuoret kävivät esimerkiksi tekemässä erilaisia ympäristöön liittyviä valokuvaustehtäviä. Nuoret mm. kuvasivat lempi- ja inhokkipaikkojaan sekä esittelivät toisilleen valokuvien kautta oman lähiympäristönsä mikronähtävyyksiä. Lisäksi nuoret kävivät kaupunkisuunnistamassa omaan elämään ja ympäristöön liittyvien tehtävien kanssa, osallistuivat luontoliikuntahaasteeseen, rakensivat hyönteishotelleja, tekivät pieniä ympäristötaideteoksia luonnonmateriaaleista ja suorittivat kevätsiivousta roskia keräämällä. Osalla nuorista myös omat projektit liittyivät ulkoiluun ja liikuntaan. Lopulta kesäkuussa, koronarajoitusten osittaisen purkamisen jälkeen, pääsimme muutaman kerran retkeilemään sekä liikkumaan yhdessä ulkona koko porukalla. Nämä tehtävät, toiminnot ja keskustelut ovat osa olosuhteita, joissa jotkin nuorten haastatteluaineistossa esittämistä käsityksistä ja kokemuksista ovat muodostuneet.

3.2 Tutkimuksen aineisto

Tutkielman aineisto perustuu puolistrukturoituihin teemahaastatteluihin, jotka toteutin kahdelle 18–29-vuotiaiden työpajanuorten ryhmälle keväällä 2020. Kesäkuussa nuorten ryhmähaastatteluja tehdessäni tiukimpia koronapandemian aiheuttamia kokoontumisrajoituksia oli jo lievennetty, joten pääsin toteuttamaan haastattelut nuorten kanssa kasvokkain, hygienia- ja turvallisuusohjeistukset huomioiden. Molempiin haastatteluihin osallistui neljä vapaaehtoista nuorta ohjaamastani ryhmästä. Lisäksi sain nuorilta luvan käyttää tutkimusaineistona kevään aikana työpajalla otettuja ympäristöaiheisia valokuvia. Haastatteluaineistosta muodostui kuitenkin niin runsas ja monipuolinen, että koin

valokuvien syvällisemmän analyysin lopulta tarpeettomaksi ja niiden tarkastelu jäi pois tutkimuksesta.

Ennen haastattelujen toteutusta hain Jyväskylän kaupungilta asianmukaiset tutkimusluvut organisaation Sivistyksen toimialalla toteutuvaa tutkimusta varten. Suunnittelin haastattelutilannetta varten puolistrukturoidun teemahaastattelun periaatteita noudattaen (esim. Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006 b; Hyvärinen, Suoninen & Vuori 2021) väljän kysymysrunгон (LIITE 1), jonka pohjalta suunnittelin ohjaavani haastattelutilannetta vapaasti keskustellen. Haastattelupäivä oli samalla nuorten viimeinen pajapäivä, joten suunnittelin haastattelun alkuun kulunutta pajajaksoa ja kevään tapahtumia summaavaa pajan päätöskeskustelua. Tästä siirryimme nuorten kokemuksiin lähiympäristöstä poikkeustilan aikana sekä vapaampaan keskusteluun erilaisista nuorille tärkeistä paikoista ja merkityksellisistä ympäristöön liittyvistä kokemuksista ja muistoista. Nuoret saivat suunnata keskustelua tärkeäksi kokemiinsa asioihin, jotta aineistossa tulisi esiin nuorten oma ääni ja aidosti merkitykselliset kokemukset.

Haastattelutilanne oli luonteva, koska nuoret tunsivat toisensa ja olimme kevään aikana käyneet useita samantapaisia keskusteluja ryhmässä videoyhteyden välityksellä. Kysymyksen tai aiheen nuorille esitettyäni keskustelu useimmista aiheista lähti käyntiin helposti. Perttulan (2008, 155) mukaan tutkijan paikka on haastattelutilanteessa olla sosiaalisesti neutraali. Koska olin nuorille tuttu henkilö ja edustin heidän tuntemaansa organisaatiota, en välttämättä ollut Perttulan kuvaamalla tavalla neutraali henkilö. Minun oli kuitenkin helppoa toimia neutraalisti, eli vetäytyä sivuun keskustelusta aktiivisesti kuunnellen, mutta kommentoimatta, tulkitsematta ja asioihin kantaa ottamatta. Lehtomaan (2008, 169) mukaan tutkimuksen onnistumisen kannalta on erityisen tärkeää luottamuksellisen suhteen luominen tutkittaviin. Se, että olin nuorille ennestään tuttu ja rakentanut luottamuksellista ohjaussuhdetta nuoriin koko kevään ajan, varmasti teki haastattelutilanteen nuorille helpommaksi. Välillä ohjasin keskustelua eteenpäin, kysyin tarkentavia kysymyksiä ja jaoin puheenvuoroja, että myös ryhmän hiljaisempien nuorten äännet tulisivat kuulluiksi ja keskustelu pysyisi suurin piirtein ympäristökokemusten teemassa. Keskustelu eteni sujuvasti, eikä ryhmä juurikaan huomionnut nauhurin olemassaoloa.

Litteroidun aineiston koko on yhteensä (fonttikoko 12 ja riviväli 1,5) 19 sivua. Nuorten yksityisyyden suojaamiseksi olen numeroinut haastateltavat tutkittava 1 (T1), tutkittava 2 (T2)

jne. En ole eritellyt lainauksia haastatteluaineistosta iän tai sukupuolen mukaan, ettei nuorten anonymiteetti vaarantuisi. Tämän lisäksi olen poistanut käytetyistä lainauksista ihmisten, paikkojen ja asuinalueiden nimet nuorten yksityisyyden suojaamiseksi. Tutkimukseen osallistuneet nuoret ovat täysi-ikäisiä ja aineistoa käytetään nuorten suostumuksella. Aineisto ei sisällä nuorten henkilötietoja, arkaluonteista tai salassa pidettävää tietoa. Haastatteluaineisto on tutkijan hallussa ja siihen liittyvät tiedostot hävitetään tutkielman valmistuttua.

3.3 Fenomenologinen metodi ja aineiston analyysi

Hyödynnän tutkimuksessani Laineen (2018) esittämää hermeneuttis-fenomenologista metodia, jota toteutin seuraavien tutkimusvaiheiden kautta:

Tutkijan esiymmärryksen kriittinen reflektio oli läsnä koko tutkimuksen tekemisen ajan. Jo ennen haastattelujen tekemistä pohdin ennakkokäsityksiäni ympäristön käsitteestä ja ympäristökokemuksen muodostumisesta. Kirjasin ylös muutamia oletuksiani, joiden kautta ajattelin ympäristökokemusten nuorille merkityksellistyvän ja tarkastelin näitä suhteessa aineistoon. Tunsin ympäristökokemukseen liittyvää teoriaa ja tutkimuksia ennestään, mutta pyrin siirtämään teoreettisen tiedon sivuun ja keskittymään haastatteluaineistosta esiin nouseviin ilmiöihin. Esiymmärrykseni merkityksellisistä ympäristökokemuksista perustui myös väistämättä omaan arkikokemukseeni ja havaintoihini erilaisista ympäristöistä ja niiden merkityksistä. Kirjoitin jonkin verran näitä kokemuksia auki, pyrkimyksenäni tiedostaa ja sivuuttaa nuorten kokemusten peilaaminen omiin kokemuksiini.

Tutkimusaineiston hankinnan toteutin puolistrukturoituna teemahaastatteluna kahdelle neljän nuoren ryhmälle. Litteroin haastattelut seuraavalla viikolla ja tein ensimmäiset, selvästi aineistosta esiin nousevat, havainnot heti litteroinnin jälkeen. Tämän jälkeen aineisto jäi lepäämään puoleksi vuodeksi työkiireiden vuoksi. Tuona aikana palasin pari kertaa lukemaan aineistoa läpi ja hahmottelemaan siinä esitettyjen kokemusten kokonaisuutta.

Puoli vuotta tutkimusaineiston hankinnan jälkeen palasin jälleen aktiivisesti tekemään tutkimusta. Luin aineiston uudelleen läpi useaan otteeseen ja aloitin aineiston analyysin *kokemusten kuvauksella*. Kokemusten kuvauksen toteutin kirjoittamalla nuorten esittämiä ja

tutkimuskysymysten kannalta olennaisia kokemuksia muotoon, jossa kokemus kuvataan mahdollisimman tarkasti mukaillen tutkittavan kertomaa. Esimerkiksi nuoren lauseesta ”*On se mun mielestä kivempi täällä pajalla esimerkiks, kun lähettiin sinne luontopolulle, kun oli mukana ihmisiä. Niin ei mun mielestä oo hirveen kiva jossain metässä pyöriä itestään*”, kirjoitin kuvauksen: Nuori kokee, ettei mielellään mene yksin metsään vaan on mukavampaa käydä esim. luontopoluilla työpajaryhmässä yhdessä toisten kanssa. Laineen (2018) mukaan tutkittavan kertomus kokemuksistaan on pyrittävä kuvaamaan mahdollisimman alkuperäisesti, jolloin kuvaus tukee tutkimuksen kurinalaisuutta ja systemaattisuutta, ja vähentää tutkijan välittömien tulkintojen vaikutusta tutkimuksen lopputulokseen.

Koska työskentelin Nuorten taidetyöpajalla tutkielman aineiston keruun aikana, en tarkastellut ja havainnoinut tilannetta ulkopuolisena, vaan toimin aktiivisesti osana yhteisöä ja suunnittelin toimintaa, joka saattoi vaikuttaa aineiston muodostumiseen. Saatoin siis huomioida ja arvottaa erilaisia asioita aineistossa, kuin mitä yhteisön ulkopuolinen havainnoija tekisi, tai omata joitakin ennakkokäsityksiä nuorten kokemusten syntyprosesseista. Analyysia tehdessäni yritin jatkuvasti tiedostaa oman positioni ja sen vaikutuksen tekemiini tulkintoihin. Fenomenologisen tutkimuksen periaatteiden mukaisesti (esim. Laine 2018, Lehtomaa 2008, Perttula 2008) pyrin tutkimukseen osallistuvien nuorten kokemusten kuvauksen kautta pääsemään kiinni tutkittavaan ilmiöön siten, että nuorten kokemusten alkuperäinen merkitysyhteys säilyy. Käytän paljon suoria lainauksia haastatteluaineistosta tutkimusaineiston analyysin tukena, jotta nuorten ääni ja tapa ilmaista kokemuksiaan välittyy myös tekstin lukijalle

Aineiston analyysin toteutin hahmottelemalla nuorten kokemuksista ympäristökokemuksen tärkeitä elementtejä kuvaavia merkitysrakenteita. Aineisto muotoutui ryhmähaastattelussa käydyn dialogin tuloksena ja tavoitteenani oli etsiä yleisiä piirteitä nuorten aikuisten ympäristökokemuksista, joten en lähtenyt muodostamaan aineistosta *yksilöllisiä merkitysrakenteita*, vaan keskityin suoraan *nuorten kokemusten kuvauksia yhdistäviin merkitysrakenteisiin*. Nuorten kertomat ympäristökokemukset teemoittuivat tässä tutkimuksessa ensimmäisen hahmottelun jälkeen seitsemään merkityskokonaisuuksien ryhmään:

1. Kuulumisen kokemukset, paikkaan liittyvät ihmiset ja muistot
2. Aktiivisen tekemisen paikat ja tilan haltuunotto
3. Kohtaamisen paikat ja oleskelu yhteisessä tilassa

4. Aistitut ympäristökokemukset ja kauniit paikat
5. Rauhoittumisen paikat ja yksin olemisen mahdollisuus
6. Epämiellyttävät paikkakokemukset
7. Poikkeustilan tuottamat ympäristökokemukset

Tutkimuksen edetessä nämä havainnot tarkentuivat ja rakentuivat uusiksi kokonaisuuksiksi. Havainnoista muodostui *synteesi*, tässä tutkimuksessa kolme nuorten ympäristökokemusta yhdistävää merkitysrakenteiden kokonaisuutta: ympäristökokemuksen sosiaaliset, toiminnalliset ja esteettiset tekijät. Lisäksi hahmottelin omaksi merkityskokonaisuudekseen kevään 2020 poikkeustilaan liittyvät ympäristökokemukset. Poikkeustilakokemuksista voi löytää samoja sosiaalisia, toiminnallisia ja esteettisiä tekijöitä kuin muistakin nuorten haastattelussa kertomista ympäristökokemuksista, mutta niiden kautta tulee esiin myös muista nuorten ympäristökokemuksista poikkeavia merkitystekijöitä.

KUVIO 1: Synteesi nuorten ympäristökokemusten merkitysrakenteesta.

Merkitysrakenteiden muodostamisen jälkeen aloitin *tutkimustulosten peilaamisen tutkimuskirjallisuuteen*. Samansuuntaisia havaintoja ja tutkimustuloksia

ympäristökokemuksista löysin etenkin humanistisen maantieteen alalta, mutta tutkimuksen teoreettinen osuus ei lukkiudu yhteen tieteenalaan. Nuorten kokemusten kuvaus ja teoria kulkevat tutkimusraportissa rinnakkain. Lopuksi *tarkastelen tutkimuksen tuloksia ja arvioin tutkimusprosessia*. Laineen (2018) mukaan ”tutkimus on onnistunut silloin, kun se auttaa meitä näkemään ilmiön aikaisempaa selvemmin, jäsentyneemmin ja monipuolisemmin”.

4. Tutkimuksen tulokset

Tutkimukseni tavoitteena on selvittää, miten ja millaisten merkitysrakenteiden pohjalta nuorille tärkeät ympäristökokemukset muodostuvat. Tutkimusaineistoni koostuu kahdesta työpajanuorten ympäristökokemuksia käsittelevästä teemahaastattelusta. Tutkimuksen tulokset jakautuvat neljään osioon.

Ensimmäisessä osiossa käsittelen nuorten ympäristökokemuksia, joiden merkitys muodostuu ympäristökokemuksen sosiaalisten elementtien kautta. Kokemukset jakautuvat kahteen teemaan, joista ensimmäisessä käsittelen nuorten yleisiä sosiaalisia ympäristökokemuksia, joissa paikkojen merkitys kiinnittyy mahdollisuuteen oleskella yhdessä toisten ihmisten kanssa. Toiseksi sosiaalisten ympäristökokemusten kokonaisuudeksi nousevat nuorten kertomat emotionaalisesti värittyneet lapsuuden ympäristökokemukset, joihin liittyy tärkeitä muistoja ja läheisiä ihmisiä. Molemmissa teemoissa ympäristökokemukset rakentuvat paikkaan liittyvien yhteisöllisyyden, kuulumisen kokemusten ja hyväksytyksi tulemisen sosiaalisten merkitysten kautta.

Toisessa osiossa tarkastelen ympäristökokemuksia, joiden merkitys muodostuu ympäristön mahdollistaman toiminnallisuuden kautta. Nuoret kuvailevat aineistossa useita ympäristöjä, joiden merkitys muodostuu ensisijaisesti paikan mahdollistamasta tekemisen ja toiminnan yhteydessä. Ensimmäisessä luvussa tarkastelen, millaisista elementeistä nuorille tärkeät toiminnalliset ympäristöt muodostuvat ja millaisia merkityksiä toiminnallisilla ympäristökokemuksilla on nuorille. Toisessa luvussa kiinnitän huomioni nuorten kuvailemiin lapsuuden leikkeihin ja liikkumiseen liittyviin ympäristökokemuksiin, joissa toiminta on merkittävä osa ympäristökokemusta ja ympäristö hahmottuu muistoissa tarkasti.

Tutkimustulosten kolmas osio rakentuu ympäristökokemuksista, joiden merkitys muodostuu esteettisistä tekijöistä. Ensimmäisessä luvussa käsittelen nuorten kuvailemia aistittuja ympäristökokemuksia sekä niiden kautta tapahtuvaa ympäristön arvottamista. Toinen luku keskittyy nuorten useita kertoja haastatteluaineistossa tärkeiksi kuvailemiin hiljaisiin ja rauhallisiin paikkoihin, sekä niiden kokemuksellisen merkityksen rakentumiseen.

Viimeisessä tutkimuksen tuloksia tarkastelevassa osiossa käsittelen nuorten ympäristökokemuksia koronaviruspandemian aiheuttaman poikkeustilan aikana. Ensimmäinen luku keskittyy nuorten poikkeustilan aikana kokemiin ympäristön merkitysten muutoksiin. Samalla tarkastelen nuorten poikkeustilakokemuksia yllä kuvailtuihin sosiaalisiin, toiminnallisiin ja esteettisiin merkitysrakenteisiin peilaten. Toinen luku käsittelee nuorten poikkeustilan kuvauksiin kasautuneisiin ahdistaviin ympäristökokemuksiin ja niihin liittyviin tekijöihin.

4.1 Nuorten sosiaaliset ympäristökokemukset

Haastatteluaineistoa analysoidessani ja nuorten merkityksellisten ympäristökokemusten elementtejä hahmotellessani huomioni kiinnittyi ensimmäisenä sosiaalisten ympäristökokemusten korostumiseen aineistossa: valtaosa tähän tutkimukseen osallistuneiden nuorten merkittäviksi määrittelemistä ympäristökokemuksista liittyi toisten ihmisten kanssa jaettuihin hetkiin. Vaikka fenomenologinen filosofia kehottaa kyseenalaistamaan ensin näyttäytyvän (esim. Laine 2018; Niskanen 2008), päädyin kuitenkin tarkastelemaan tätä sosiaalisten ympäristökokemusten ilmiötä tarkemmin. Haastatteluissa mainitaan yhteensä 23 erilaista nuorille tärkeää ympäristökokemusta, joihin liittyy olennaisesti heille tärkeitä ihmisiä. Esiin nousee perheen kanssa tehtyjä retkiä, suvun kesäpaikkoja, lapsuuden ulkoleikkejä kavereiden kanssa ja ystäväporukassa vietettyä vapaa-aikaa. Paikkojen merkitys ei olisi sama ilman kokemuksiin liittyviä ihmisiä ja heidän kanssaan jaettuja hetkiä. Haastatteluaineiston perusteella vaikuttaisi siltä, että erityisesti tärkeiden ihmisten kanssa jaetut hetket vahvistavat ympäristökokemuksen merkityksellisyyttä.

Havainnot sosiaalisista ympäristökokemuksista jakautuivat aluksi kahteen ryhmään, joita tarkastelen seuraavissa luvuissa. Ensimmäinen nuorten sosiaalisten ympäristökokemusten ryhmä muodostui kokemuksista, joissa nuoret kertoivat hakeutuvansa mieluiten sellaisiin paikkoihin, joissa voi tavata kavereita ja kohdata toisia ihmisiä. Tällaisiin paikkoihin liittyi sekä tuttuja että tuntemattomia ihmisiä, niissä oleskeltiin usein kaveriporukalla tai itsekseen, mutta kuitenkin toisten ihmisten joukossa. Nämä paikat ja ympäristöt sijaitsivat kaupungissa, yleensä viheralueilla keskustan lähetyvillä tai kodin lähiympäristössä. Sosiaalisten kohtaamisten paikat olivat nuorten kokemuksissa julkista tilaa, kuten puistoja ja uimarantoja, ja niihin liittyi usein myös toiminnallisia elementtejä, jotka kokoavat ihmisiä yhteen. Paikan toiminnallisuus ei kuitenkaan ollut kohtaamisten ehto, sillä nuoret toivat haastattelussa esiin myös paikkoja, joissa on mahdollista vain oleskella vapaasti yhdessä, ilman erityisiä aktiviteetteja. Olennaista tällaisissa sosiaalisen kohtaamisen paikoissa oli mahdollisuus käyttää paikkaa vapaasti milloin vain, sekä kokemus hyväksytyksi tulemisesta, johon säröjä loivat nuorten kokemukset ulossulkemisesta paikassa. Sosiaalisten kohtaamisen paikkoja kohtaan ei välttämättä ilmaistu aina voimakasta kiintymystä, mutta joitakin nuorille erityisen tärkeitä kokoontumisen ja toiminnan paikkoja haastattelussa mainittiin. Etenkin kaveriporukalla säännöllisesti oleskeltuja paikkoja kohtaan koettiin eräänlaista omistajuutta, joka nousee esiin esim. haastattelussa nuoren käyttämästä kuvauksesta ”meijän mesta”.

Toisena sosiaalisten ympäristökokemusten ilmiönä aineistosta nousevat esiin nuorten kertomat lapsuuden ympäristökokemukset, joiden merkitys muodostuu etenkin toisten ihmisten kautta. Nämä muistot ja kokemukset liittyivät nuorten lapsuuteen, kotiseutuun ja perheisiin, sekä lapsuuden leikkeihin kavereiden kanssa. Nuorten kuvailemat merkitykselliset lapsuuden ympäristökokemukset kiinnittyivät johonkin tiettyyn paikkaan, jota kuvaillaan kertomuksissa tärkeäksi ja siihen ollaan kiintyneitä. Nuorten kertomista lapsuuden ympäristökokemuksista voikin havaita erityisen vahvaa emotionaalista kiinnittymistä kuvailtuun paikkaan. Nuorten kokemuksissa paikkoihin liittyi läheisiä ihmisiä, tärkeitä muistoja ja nostalgiaa, joiden kautta käsitys paikasta määrittyy. Tärkeäksi kuvailtu ympäristö on toiminnan ja kohtaamisten areena, joka määrittää ja mahdollistaa ainakin osittain sen, millaiseksi sosiaalinen vuorovaikutus ja muistojen tapahtumat muodostuvat. Aineistoni näyttäisikin tältä osin myötäilevän aiemmissa tutkimuksissa tehtyä havaintoa siitä, että ympäristöjen ja paikkojen merkitys muodostuu paikassa eletystä elämästä, ja eletyn elämän tärkeä osa ovat toiset ihmiset (esim. Tuan 1974/1990, Tani 2017, Karjalainen 2008, Korkiakoski & Kallio 2014).

4.1.1 Paikan yhteisöllisyys ja ihmisten kohtaaminen

Nuoret kertoivat haastatteluissa useita ympäristökokemuksia, joiden merkitys muodostuu paikan sosiaalisten elementtien kautta. Nuoret kuvailivat useita itselleen tärkeitä paikkoja, joihin liittyy yhteisöön kuulumisen kokemuksia ja läheisiä ihmisiä. Esiin nousee myös paikkoja, joissa voi kohdata muitakin kuin omaan lähipiiriin kuuluvia ihmisiä. Tällaiset ympäristöt sijaitsivat usein kaupungissa, yleensä keskustan lähetyvillä tai omalla asuinalueella. Nuoret arvostivat etenkin ympäristöjä, jotka tarjoavat mahdollisuuden tavata toisia ihmisiä tai ylipäätään olla osa paikkaan liittyvää ihmisjoukkoa. Aineistoni ei kuitenkaan ole täysin ristiriidaton tämän havainnon suhteen ja sisältää myös kokemuksia, joissa ihmisiä koetaan olevan liikaa ja liian tiiviisti kaupungin keskustassa. Koronapandemia ja haastatteluajankohta vaikuttivat ehkä näihin kokemuksiin: tarpeeseen pitää etäisyyttä toisiin ihmisiin hakeutua rauhallisempiin paikkoihin. Osalla nuorista julkisilla paikoilla ja ihmisjoukoissa olemiseen liittyi ahdistuksen ja turvattomuuden tunteita muutenkin. Silti haastatteluaineistosta voi tehdä havaintoja nuorten halusta hakeutua ympäristöihin, joissa voi tavata tuttuja tai kohdata tuntemattomiakin ihmisiä. Nuorten kokemuksista nousee esiin etenkin ulkotiloja, joissa voi viettää vapaasti aikaa ja samalla kohdata toisia. Yksi nuorista ilmaiseekin selkeästi viihtyvänsä ennen kaikkea paikoissa, joissa voi olla toisten ihmisten joukossa:

”No mä tykkään ehkä enemmän olla semmosissa paikoissa, missä on ihmisiä. Et mä oon nyt aika usein ollu rannalla.” (T8)

Gehl (1971/2001) on tutkinut sosiaalisen elämän rakentumista kaupunkien ulkotiloissa. Gehlin mukaan ihmiset hakeutuvat useimmiten oleskelemaan paikkoihin, joissa on muita ihmisiä ja mahdollisuus nähdä ympäristön tapahtumia. Ympäristössä näkyvällä elämällä ja siellä olevilla ihmisillä on suuri merkitys osana ympäristön vetovoimaa ja viihtyisyyttä. Mahdollisuus nähdä, kuulla ja tavata toisia ihmisiä on Gehlin mukaan merkittävin vetovoimatekijä kaupunkien keskustoissa. Gehlin mukaan kaupunkielämän muodostumisen kannalta rakennetussa ympäristössä itse rakennuksia olennaisempia ovatkin rakennusten väliin jäävät tilat ihmisineen, sekä näissä tiloissa tapahtuva inhimillinen toiminta. Gehl jakaa ulkona tapahtuvan toiminnan kolmeen ryhmään. Ensimmäiseen ryhmään kuuluvat välttämättömät siirtymät esim. bussipysäkille, töihin, kouluun ja kauppaan. Toiseen ryhmään kuuluvat valinnaiset toiminnot, kuten kävelyllä käyminen, istuskelu ja oleskelu. Kolmanteen ryhmään sijoittuvat sosiaaliset

aktiviteetit, joihin liittyvät kaikki toisten ihmisten kanssa tapahtuvat kohtaamiset: tervehdykset, keskustelut, lasten leikkiminen ja myös passiivinen toisten näkeminen ja kuuleminen. Gehlin mukaan ulkoalueiden laatu vaikuttaa eri toimintojen ilmenemiseen. Jos laatu on huono, esiintyy alueella enimmäkseen välttämättömiä aktiviteetteja ja vain vähäisesti muita. (Gehl 1971/2001, 11 ja 30–31.)

Gehlin teoriaan peilaten tutkimusaineistoni nuorten aikuisten kokemuksissa arvostetaan ja nostetaan merkityksellisiksi etenkin valinnaisiin ja sosiaalisiin toimintoihin kiinnittyviä paikkoja ja ympäristöjä. Usein nuorten kokemuksissa valinnaiset ja sosiaaliset toiminnot myös liittyvät toisiinsa. Haastatteluaineistossa kuvataan paikkoja, joissa voi oleskella ihmisten keskellä ja paikkoja, joihin voi kokoontua viettämään aikaa kaveriporukassa joko jonkin tekemisen äärelle, tai vain hengamaan yhdessä ilman tarkempaa päämäärää. Mahdollisuus kohdata uusia ihmisiä ja tuttujen ihmisten joukossa oleskelu vaikuttaisi vetävän nuoria puoleensa ja vahvistavan paikkojen koettua merkitystä. Erään haastatteleman nuoren kuvailemassa kokemuksessa tärkeä paikka on kodin läheinen skeittiparkki. Nuoren kertomuksessa alun perin toimintamahdollisuuksiensa vuoksi tärkeäksi muodostuneessa ympäristössä paikan muita ominaisuuksia tärkeämmäksi nousee paikkaan muodostunut yhteisöllisyys:

” Mulla ehkä yksittäinen paikka joka tulee mieleen, tai ei se oo niinku yksittäinen muisto tai kokemus, mut semmonen niinku paikkana, mikä on jääny jotenki tärkeeks, on skeittiparkki. Et siellä tuli vietetty nuoruudesta tosi tosi iso aika. Se oli käytännössä mejän porukan semmonen koti, että ei tarvinnu soitella kavereille et nähäänkö jossain, vaan aina kun sinne meni, siel oli joku. Ja siel oli se mejän mesta!” (T7)

Nuoren kokemuksessa paikka tuntuu kaveriporukan omalta, jota kuvaavat sanat ”meijän mesta”. Paikan yhteisöllisyys ja yhteisöön kuulumisen kokemus vaikuttaisi nuoren kokemuksessa vahvistavan paikan merkitystä ja paikkaan kuulumisen tunnetta. Samankaltaisen havainnon tekevät myös Korhonen & Kallio (2014, 29) tutkimuksessaan lasten ja nuorten ystävyyksien vaikutuksesta paikkasuhteisiin: paikan merkityksellisyys vahvistuu yhteisöön kuulumisen kokemuksista ja paikassa jaetuista hetkistä. Myös Tuanin (1990, 215) mukaan paikkaan kiintyminen on syvästi yhteydessä ihmistenvälisen suhteiden saatavuuteen ja tyydyttävyyteen paikassa, mutta tunne paikkaan kuulumisesta ei silti ole kokonaan riippuvainen sosiaalisesta verkostosta. Relph (1976/2008) kirjoittaa ihmisten kokevan eksistentiaalista sisäpuolisuuden tunnetta kotonaan ja muissa tutuissa ympäristöissä.

Tutuissa ympäristöissä ihmiset tuntevat paikan ja paikkaan kuuluvat toiset ihmiset, tulevat itsekin tunnistetuiksi ja kokevat hyväksyntää. Näin ollen paikka muodostuu osaksi ihmisen identiteettiä ja ihminen kokee vahvaa yhteenkuuluvuutta paikan kanssa. (Relph 1976/2008, 55.) Haastatteluaineistossa nousee esiin Relphin kuvailemia kuulumisen kokemuksia, joissa paikkaan liittyvä kiintymys muodostuu paikan fyysisten ja toiminnallisten ominaisuuksien lisäksi paikan sosiaalisesta merkityksestä, joka mahdollistaa huomatuksi ja hyväksytyksi tulemisen tunteen. Nuorten haastattelussa esiin tuomissa kohtaamisten paikoissa tärkeää vaikuttaisikin olevan etenkin paikkaa käyttävään yhteisöön kuulumisen ja toisten nuorten kanssa yhdessä tekeminen, mutta myös toisten ihmisten keskuudessa oleilu ilman yhteisöön sitoutumista tuottaa osalle nuorista kokemuksia mielekkäistä paikoista.

Kuusisto-Arponen & Tani (2009) kirjoittavat nuorten hengailun ja toisten nuorten kohtaamiseen soveltuvien paikkojen mahdollistavan sosiaalisen yhdessäolon, oman identiteetin vahvistamisen, hetkellisen vapauden aikuisten kontrollista sekä oman tilan haltuunoton. Yhdessä ajan viettäminen ilman tarkkaa päämäärää ja vapaan oleskelun tilat ovat siis tärkeitä nuorten kehityksenkin kannalta (Kuusisto-Arponen & Tani 2009, 56). Tanin & Kuusisto-Arponen tutkimuksessaan kuvaamaa nuorille tyypillistä kauppakeskushengailua ei kuitenkaan nostettu esiin haastatteliemiini nuorten kokemuksissa lainkaan. Ylipäätään kauppakeskukset ja muut kaupalliset tilat eivät tulleet esiin tässä tutkimusaineistossa juuri ollenkaan. Ainoastaan ravintoloiden ja kuntosalien mainitaan menettäneen merkityksensä paikkoina poikkeustilan aikana. Sen sijaan haastatteluaineistossa nuorille tärkeitä kohtaamispaikkoja olivat esim. uimarannat, puistot ja skeittiparkit.

Kaupallisten tilojen puuttumista nuorille tärkeinä tilallisina kokemuksina voi selittää koronapandemia, mutta on myös mahdollista, ettei kauppakeskushengailua ylipäätään koettu erityisen merkitykselliseksi osaksi elämää haastatteliemiini nuorten keskuudessa. Saattaa olla, että nuoret olivat jo ikänsä puolesta ohittaneet vaiheen, eivätkä kokeneet sitä erityisen tärkeänä osana varhaisnuoruuttaankaan. Toisaalta nuoret saattavat kauppakeskuksissa kokea ulossulkemista, jossa ostoskeskuksessa hengaavat nuoret ei-kuluttavina kansalaisina leimataan ongelmallisiksi ja nuorten oikeus oleskella tilassa kyseenalaistetaan aikuisia häiritsevänä toimintana (Kuusisto-Arponen & Tani 2009, 53.) Nuorten hengailua ja nuorille tyypillisiä toimintoja on pyritty estämään ja rajoittamaan esim. nuoria halutuista tiloista karkottavilla epämiellyttävillä ylääänillä (Uotila 2010), poistamalla penkkejä nuorten suosimista paikoista (Jussila 2012) ja muilla kaupunkisuunnittelullisilla ei toivottavaa tilojen käyttöä

hankaloittavilla ratkaisuilla, kuten skeittaamisen estävillä tapeilla kaiteissa (Eromäki 2021). Ulossulkeminen saattaakin olla yksi syy siihen, etteivät haastatteleman nuoret kokeneet kauppakeskuksia tai ydinkeskustaa ylipäättään kovin merkittävinä paikkoina itselleen. Yhden nuoren kokemuksessa vastaavaa ulossulkemista ilmeni myös ulkotiloissa. Ulossulkemisen kokemuksen syntymiseen riitti nuorten oleskelun kyseenalaistava aikuisen katse:

”Sit ne [pienten lasten vanhemmat] saatto vaan tuijottaa. Kattoo pahasti et mitä noiki täällä tekee. Vaik me ei tehty mitään erityistä. Oltiin vaan. Mut ilmeisesti ei ois saanu!”
(T4)

Tuntemattoman ihmisen katse tuottaa nuoren kokemuksessa epävarmuutta oikeudesta oleskella paikassa, vaikka nuori tiedostaa tasavertaisen oikeutensa oleskella julkisessa ulkotilassa. Ylipäättään nuoret eivät kokeneet aina olevansa tervetulleita kaikissa paikoissa. Nuorten ulossulkeminen saattaakin olla yksi syy siihen, ettei tässä tutkimuksessa nuorten merkittäviksi määrittelemissä ympäristökokemuksissa noussut esiin lainkaan kauppakeskuksissa tai kaupungin ydinkeskustassa sijaitsevia paikkoja. Sen sijaan yksityiset kodit, rauhaisimmat viherympäristöt, hylätyt tilat ja ulos rakennetut aktiivisen toiminnan paikat olivat haastattelemilleni nuorille tärkeämpiä sosiaalisten kohtaamisten paikkoja. Yhteistä näille paikoille oli vapaa tilankäytön ja toimintojen muodostamisen mahdollisuus: paikassa ei ollut aukioloaikoja, valvontaa tai aikuisten kontrollia, mutta ne tarjosivat tilan yhdessäololle toisten nuorten kanssa.

4.1.2 Lapsuuden ympäristöt ja paikkaan kiinnittyminen

Haastatteluaineistossa nuoret kuvailevat merkityksellisiksi ympäristöikseen useita paikkoja ja maisemia, joihin liittyy lapsuusmuistoja ja läheisiä ihmisiä. Nuorten erityisen tärkeiksi kuvailemat paikat olivat lapsuuden koteja, kesämökkejä ja muita paikkoja, joihin perhe ja muut läheiset kokoontuvat. Merkityksellisiä elementtejä nuorten kokemuksissa ovat paikkaan liittyvät läheiset ihmiset ja muistot lapsuudesta, mutta samaan aikaan nuoret olivat vahvasti kiintyneitä myös fyysiseen paikkaan. Kymäläisen (2009, 100) mukaan paikalla onkin aina samaan aikaan sosiaalinen ja materiaallinen ulottuvuus, mikä ilmenee materiaaliseen paikkaan liittyvissä henkilökohtaisesti tärkeissä kiinnekohdissa. Eräs haastatteleman nuori kertoo itselleen merkityksellisen paikan olevan sukulaisensa omistama maatila. Nuori kertoo paikan

olevan hänelle erityisen tärkeä, mutta paikan merkitys vaikuttaisi nuoren kuvauksessa muodostuvan etenkin siitä, että paikkaan kokoonnuttiin vuodesta toiseen yhdessä läheisten ihmisten kanssa:

”No mulle taas tärkeä paikka on toi isän puolen perheen isoisan koti. Se oli semmonen isompi talo, siellä oli paljon huoneita ja iso puutarha. Niin sieltä on tosi paljon tärkeitä muistoja. Sit se oli se paikka, missä koko suku kokoontu. Kun kaikki asu ihan missä sattuu. Kaikista kivoimmat muistot ajoittuu sinne, et se oli muutenkin semmonen paikka missä kokoonnuttiin yhteen. Että oltiin juhannukset ja oltiin joulut ja pääsiäiset ja isänpäivät siellä aina.” (T6)

Ympäristökokemukseen liittyvät toisten ihmisten kanssa eletyt hetket ja yhteiset muistot vaikuttaisivat haastattemieni nuorten ympäristökokemusten perusteella merkityksellistävän paikkoja erityisen voimakkaasti. Semin (2011) mukaan fyysisen tilan arvottaminen ja merkityksenanto syntyy ihmisten muistojen ja eletyn elämän kautta. Ympäristöön kiinnittyvien muistojen vuoksi ympäristö ei ole vain tila, se herää eloon. (Semi 2011, 65.) Perheen ja suvun lisäksi haastatteluaineistossa on useita kuvauksia tärkeistä ympäristöistä, joissa kokemukset ovat kavereiden ja ystävien kanssa jaettuja. Lapsuuden leikit ovat nuorten kuvauksissa usein itsenäistä ja omaehtoista ympäristön tutkimista kavereiden kanssa, josta syntyy vahvoja muistoja ja ympäristöön kiintymisen kokemuksia. Ympäristö on nuorten kokemuksissa luonteva osa lapsuuden leikkejä, johon liittyy paljon henkilökohtaisia kiinnekohtia ja sosiaalisia tapahtumia. Useissa nuorten kertomissa tärkeissä ympäristökokemuksissa lapsuuden ympäristö värityy nuorten muistoissa ihanteelliseksi paikaksi, jota kuvaillaan lämpimästi ja muistellaan hieman kaihoten. Yksi haastatelluista nuorista kuvailee lapsuuden ympäristöön liittyvien kavereiden ja yhteisten leikkien olevan hänelle erityisen tärkeitä. Nuori tunnistaa lapsuuden ympäristön muisteluun liittyvät nostalgian tunteet:

”Parhaimmat muistot on oikeestaan siitä mejän kaupunkikodista. Myö asuttiin semmosessa aika vaatimattomassa kerrostalossa. Siinä oli joku neljä-viis kerrosta. Ja sit siinä on ne kellotapulit ja hautausmaat ja sit se silta, ja sit siinä on sitä ranta-aluetta ja satamaa. Siinä oli kaverit ja parhaimmat muistot ikinä. Kaikkien mejän kavereitten sotaleikit, Resident Evil -leikit. Siis ah.... Nostalgiaa!” (T5)

Nuorten kuvailemat lapsuuden leikkipaikat sijoittuivat usein kodin lähiympäristöön, mutta etenkin kavereiden kanssa kotipihaa laajemmalle alueelle. Tilallisen kiinnittymisen ja jaettujen kokemusten yhteyttä tutkineiden Korkiakosken ja Kallion (2014) tutkimuksen kohteena ovat olleet etenkin lasten ja nuorten ystävyyksien tuottama elinympäristöjen merkityksellistyminen.

Tutkimukseen on osallistunut viidensien ja yhdeksänsien luokkien oppilaita ja tutkimusaineisto koostuu karttapohjaisista haastatteluista ja omaelämäkerrallisista tarinoista. Tutkimuksessa havaittiin, että yhdessä hengailu ja jaetut kokemukset merkityksellistävät ympäristöjä eletyn tilan laajenemisen ja muotoutumisen, emotionaalisten muistijälkien ja yhteisöön kuulumisen kokemusten kautta. (Korkiakoski & Kallio 2014, 23 ja 29.) Ystävyuden, yhteisöön kuulumisen kokemusten ja muistojen voi nähdä tuottavan voimakkaita ympäristökokemuksia ja -kuvauksia, sekä emotionaalisia muistijälkiä myös tutkimissani nuorten ympäristökokemuksissa. Eräässä nuoren kuvauksessa kavereiden kanssa leikitty ympäristö oli myös käytännön syistä laajempi: vanhemmat sallivat lapsen itsenäisen liikkumisen ja leikkimisen laajemmalla alueella kaverin kanssa kuin yksin.

Vaikka nuorten haastattelussa esittämät merkitykselliset ympäristökokemukset ovat usein toisten kanssa jaettuja, kokemuksen merkitys muodostuu nuoren henkilökohtaisen pohdinnan kautta. Tällainen merkitysten muodostuminen on ympäristökokemukselle tyypillistä. Esimerkiksi Sipilä, Bäcklund & Tyrväinen (2009, 42) kirjoittavat ympäristökokemusten olevan kudelma henkilökohtaisia ja intersubjektiviisiä tulkintoja, jolloin osa kokemuksista muodostuu sosiokulttuurisesti ja tulkinnat ovat yhteisöllisesti jaettuja, mutta ihmisen henkilökohtainen elämänhistoria ja arvomaailma muovaavat samankaltaisiakin kokemuksia ja tulkintoja erilaisiksi. Eräs nuori kertoo haastattelussa itselleen erityisen merkityksellisenä ympäristökokemuksena tapahtuman, jonka aikana on ollut niin pieni, ettei muista kokemusta itse. Nuorelle kerrotussa tarinassa hän seikkailee pikkulapsena lapsuuden kotinsa ympäristössä, nukahtaen naapurin hiekkalaatikolle muun perheen etsiessä kadonnutta lasta. Ympäristökokemus samaan aikaan on ja ei ole nuoren oma. Kertomus on luonteeltaan jaettu, yhteisöllisen tulkinnan ja nuoren henkilökohtaisen merkityksenannon kautta esitetty:

”No mulla ehkä tulee mieleen se koti, missä me asuttiin ihan silloin kun mä olin lapsi. Tai en kyllä itse muista tätä tapahtumaa, mutta mä olin joskus ollu ulkona, ehkä viis vuotiaana, ja sitten äiti ja isi oli tehny jotakin omia juttujaan takapihalla ja sitte mä olin yhtäkkiä hävinny jonnekin. Mua etittiin varmaan kolme tuntia ja sitten yhtäkkiä mun huivi näky sieltä naapurin hiekkalaatikolta, niin mä olin menny nukkumaan sinne. Oli ollu vissiin hyvät unet! No ku meil ei ollu hiekkalaatikkoo, niin mä olin menny sinne. Ne ei ollu ees kotona!” (T8)

Nuoren kuvaileman ympäristökokemuksen merkitys muodostuu tilanteesta, joka olisi voinut olla vaarallinen, mutta kääntyy parhain päin. Turvallisessa ympäristössä lapselle ei tapahdu mitään pahaa, vaikka lapsi onkin hetken kadoksissa vanhemmiltaan. Nuoren kuvaileman

ympäristökokemukseen liittyy myös sosiaalinen merkitys: paikkaan liittyvät läheiset ihmiset huolestuvat lapsen katoamisesta, ja itsenäisen seikkailun jälkeen lapsi pääsee turvaan vanhempiansa huomaan. Yllä kuvailtu ympäristökokemus teki näkyväksi sen, etteivät kaikki nuorten haastatteluaineistossa kuvailemat tärkeät lapsuuden ympäristökokemukset olleet pelkästään positiivisia muistoja. Haastatteluaineistosta nousee esiin myös vuosien värittämiä selviytymistarinoita ja ristiriitaisia tunteita herättäviä paikkoihin liittyviä mielikuvia. Berleantin (1995, 82) mukaan inhimillinen ympäristökokemus koostuukin vallitsevaan hetkeen liittyvien tekijöiden lisäksi muistoista, uskomuksista ja assosiaatioista, ja tämä merkitysten moninaisuus syventää kokemista ja vahvistaa kokemuksen erityisyyttä.

Haastattelemieni nuorten kuvaukset tärkeistä ympäristökokemuksistaan ja sosiaalisesti jaettujen ympäristökokemusten merkityksestä ovat hyvin samankaltaisia kuin Tanin (2017) tutkimuksessa esiin tulleet havainnot lapsuuden ympäristökokemusten merkityksistä. Tanin tutkimuksen tavoitteena on ollut havainnoida lapsuuden ympäristökokemusten merkitystä sekä subjektiivisen kokemuksen ja paikkaan kiintymisen osuutta ympäristöasenteiden muodostumisessa. Aineistona Tani käyttää Helsingin yliopiston ympäristökasvatuksen opiskelijoiden kirjoitelmia lapsuuden ympäristökokemuksista. Tutkimuksen keskeinen havainto on, että ympäristö tai paikka itsessään ei välttämättä merkinnyt mitään, ellei siellä ollut tuttuja ihmisiä tai jotakin tuttua kiinnekohtaa. Lapsuuden tärkeät ympäristöt sisälsivät siis usein myös tärkeitä ihmisiä ja heidän kanssaan elettyjä hetkiä, tämän päivän muistoja. (Tani 2017, 1509.)

Tanin (2017) tutkimuksessa ei näytä olleen merkitystä sillä, sijoittuiko merkityksellinen lapsuuden kokemus luonnonympäristöön vai rakennettuun ympäristöön. Sen sijaan tärkeää olivat ympäristöön liittyvät ihmiset ja toistuva yhteys ympäristöön. (Tani 2017, 1509.) Samalla tavalla tutkimissani nuorten ympäristökokemuksissa nousevat jaettujen kokemusten lisäksi esiin kokemuksen toistuvuus, kun ihmiset kokoontuvat tai toiminnot suuntautuvat vuodesta toiseen samaan paikkaan. Ympäristökokemuksen toistuvuuden merkityksestä kirjoittaa myös Tuan (2006). Tuanin mukaan merkitykselliset ympäristökokemukset vaativat toiston ja pysähtymisen hetkiä, että paikan taju pääsee kehittymään. Paikan tajulla Tuan viittaa ympäristöön suuntautuvaan havaintoon ja tunnesiteeseen, joiden kautta paikan ja minuuden välinen suhde rakentuu. Olennaista on tunne paikan pysyvyydestä. (Tuan 2006, 15–16.) Tutun ympäristön kokeminen kotoisena ja todellisena perustuu paikkoihin liittyviin rutiineihin ja samoille reiteille urautumiseen, joista yksilö saattaa havahtua vasta kun ympäristössä on

tapahtumassa jokin muutos (Kaivola & Rikkinen 2003, 32). Useimmat haastattelemieni nuorten merkityksellisiksi kuvaamat paikat ja ympäristöt kuuluvat säännöllisesti nuorten elinpiiriin tai ovat olleet tiivis osa jotakin elämänvaihetta. Paikoissa käytiin toistuvasti yhdessä tärkeiden ihmisten kanssa:

” Mulla tulee mieleen Tarvaalan metsät. Mitään tarkkaa aikaa en osaa siihen silleen sanoa, mutta mä oon käyny melkein aina loppukesästä, syksystä, marjastamassa siellä. Yleensä siinä on ollu minä ja äiti ja iskä, joskus jompikumpi sisaruksistakin on saatu raahattua väkisin mukaan sinne. Jotenkin oon tykännyt aina siitä marjastamisesta. Se on semmosta hyötyliikuntaa luonnossa, niin se on mukavaa. Ja sit vielä yhdessä porukassa kun on siellä, ja vaikka eväätkin mukana, niin se on semmonen mukava retki.” (T2)

Sen lisäksi, että ympäristöt näyttäisivät tutkimusaineistossani merkityksellistyvän toistuvasti toisten ihmisten kanssa jaettuna, lapsuuden ympäristökokemukset usein myös mahdollistuvat nuorten kuvauksissa toisten ihmisten avulla. Tanin (2007) mukaan lasten ympäristökokemukset muodostuvat osin aikuisten ehdoilla, jolloin lapsen läheiset aikuiset ovat tärkeitä roolimalleja ja arkipäivän ympäristökasvattajia. Lapsen ympärillä olevien ihmisten kiinnittyminen ympäristöön, kunnioitus ympäristöä kohtaan ja tapa olla ympäristössä periytyvät usein myös lapselle (Tani 2017, 1509). Myös Tuanin (1974/1990, 246) mukaan ihmisen sosiaaliset suhteet ja ryhmä, johon kuulutaan, ilmaisevat ja vahvistavat yhteisön kulttuurisia normeja, vaikuttaen vahvasti yksilön ympäristöhavaintoihin, -asenteisiin ja -arvoihin. Kuten Berleant (1995, 79) kirjoittaa, sosiaalisina olentoina kokemistamme ohjaavat kulttuuriset tavat. Ajattelen, että yllä kuvatusta nuoren marjastuskokemuksesta voi tulkita tällaista kulttuuristen tapojen ja ympäristöasenteiden periytymistä ja siirtymistä sukupolvelta toiselle. Nuoren kokemuksessa vuodesta toiseen toistuva marjaretki on tapahtuma, jossa yhdistyvät hyötyliikunta luonnossa ja mukava retki. Ehkä marjastamisella on samanlainen merkitys nuoren vanhemmillekin. Ympäristöasenteiden periytyminen ei kuitenkaan ole suoraviivaista – kuten tästäkin nuoren kuvaamasta kokemuksesta voi havaita, nuori kokee sisarustensa arvottavan retkeä eri tavalla.

Lapsuuden ympäristökokemukset myös vaikuttavan vahvasti siihen, miten suhtaudumme maailmaan aikuisina (Cantell 2011, 332). Lapsuudessa ympäristöön kiinnittyneet merkitykset, tärkeät paikat ja ympäristössä olemisen tavat säilyvät usein samantapaisina myöhemmässäkin elämässä. Tanin (2017) tutkimuksessa tulee ilmi, että tietynlaisiin paikkoihin ja ympäristöihin kiinnittyvät lapsuusmuistot siirtyvät kokijansa mukana toiseen samankaltaiseen paikkaan.

Myöhemmän ympäristön samankaltaisuus lapsuuden ympäristön kanssa synnytti tuttuuden tunteita, ja lapsuuden tärkeiden paikkojen kaltaiset ympäristöt koettiin tärkeiksi tänäkin päivänä. Esimerkiksi eräälle Tanin tutkimukseen osallistuneelle opiskelijalle lapsuuden ympäristössä tärkeä elementti oli ollut merenranta, ja opiskelija kuvasi samanlaisen positiivisen paikkaan kuulumisen tunteen seuraavan oleskelusta muillakin merenrannoilla. (Tani 2017, 1506 ja 1509). Veden äärellä vietetty lapsuus ja lapsuudesta tuttujen ympäristön elementtien arvostaminen tämän päivän arkiympäristössä näkyivät myös tutkimissani nuorten kokemuksissa, tuottaen tunteita kodista, turvallisuudesta, kiintymyksestä ja paikkaan kuulumisesta:

” No miulla on vesistö [tärkeä ympäristö]. Se on varmaan miun kotiseudulta tullut. Vesistö, luonto silleen, metsä joo... Mut se ei saa olla mikä tahansa metsä. Sen pitää olla sellanen... Kotoisa metsä! Sit siellä on kuitenkin vesistöä lähellä. Se on ehkä semmonen... Siis niinku missä pystyy löytää marjoja ja sienä ja tämmösiä. Se ois niinku se kotoisa metsä. Mut ennen kaikkea vesistö. Saaristo! Se on semmonen turvapaikka.” (T5)

Merkityksellisinä kuvatut ympäristökokemukset ja tärkeät paikat liittyvät haastattelemini nuorten kokemuksissa suurelta osin kotiseudun luonnonympäristöihin, ja luonto on vahvasti läsnä rakennetussakin ympäristössä esim. kuvauksina metsistä ja vesistöistä nuorille tärkeinä ympäristöinä. Tanin (2017) tutkimuksessa sen sijaan kaikilla opiskelijoilla ei ollut kovin tiivistä kontaktia varsinaisiin luonnonympäristöihin, vaan lapsuutta oli eletty hyvinkin urbaaneissa rakennetuissa ympäristöissä. Ympäristön elementtien sijaan opiskelijat kuvailivat merkitykselliseksi mahdollisuutta kokea jokapäiväistä ympäristöä sekä itsenäisesti että yhdessä toisten kanssa. (Tani 2017, 1509–1510.) Samankaltaisen näkökulman ympäristökokemuksen merkitykseen tarjoavat myös tutkimani nuorten ympäristökokemukset: nuoret toivat haastattelussa esiin merkityksellisinä ympäristökokemuksina etenkin paikkoja, joihin liittyy olennaisesti heille tärkeitä ihmisiä ja lapsuusmuistoja. Tärkeää nuorille oli myös ympäristön tuttuus ja turvallisuus, joka muodostui usein ympäristökokemuksen toistuvuudesta ja tärkeään paikkaan liittyvistä ihmisistä. Luonnonympäristöjen arvostus oli nuorten lapsuuden kokemuksissa vahvaa, etenkin osana omaa lähiympäristöä. Ilmaisut emotionaalisesta kiinnittymisestä ympäristöön keskittyvät kuitenkin nuorten kokemuksissa paikkoihin, joihin liittyi läheisiä ihmisiä ja heidän kanssaan jaettuina hetkiä.

4.2 Nuorten toiminnalliset ympäristökokemukset

Useisiin nuorten haastattelussa kuvailemiin merkityksellisiin ympäristöihin liittyy ympäristön mahdollistamaa toiminnallisuutta ja tekemiseen liittyviä paikkoja. Tällaisia ympäristökokemuksia ja aktiivisen toiminnan ympäristöjä mainitaan haastatteluaineistossa 19 kertaa. Paikkoihin liittyvät toiminnot ovat esimerkiksi kävelemistä, lenkkeilyä, pyöräilyä, skeittaamista, marjanpimintaa, uimista, rullaluistelua, kalastamista, larppaamista, vapaata oleskelua sekä pelejä ja leikkejä. Ympäristön toiminnallisuuden merkitys nousee esiin etenkin nuorten tämän hetken ympäristökokemuksissa, mutta ympäristön toiminnallisuus on tärkeä osa nuorille tärkeisiin ympäristöihin kiinnittyviä lapsuusmuistojakin. Tutkin nuorten kuvailemia toiminnallisia ympäristökokemuksia ja niihin liittyviä merkityksiä seuraavissa kahdessa luvussa. Luvussa 4.2.1 tarkastellaan ympäristöjä, joita nuoret arvostavat etenkin toiminnallisten elementtien vuoksi. Lisäksi pohdin luvussa millaisten kokemusten ja tekijöiden kautta nuorten kuvailemat toiminnalliset ympäristökokemukset muodostuvat merkityksellisiksi. Luku 4.2.2 keskittyy nuorten kertomiin lapsuuden kokemuksiin, joihin liittyy olennaisesti ympäristössä toimiminen. Nuoret kertovat haastattelussa kokemuksista, joissa lapsuuden leikkiympäristön yksityiskohdat muistot liikkumisesta ja leikeistä piirtyvät esiin yksityiskohtaisesti. Tarkastelen näitä nuorten kokemuksia kehollisen ja moniaistisen ympäristön kokemisen näkökulmasta.

4.2.1 Aktiivisen toiminnan ympäristöt

Haastattelemani nuorten kuvauksissa arvostetaan ympäristöjä, jotka mahdollistavat aktiivista tekemistä, oleskelua ja erilaisia toimintoja. Erityisesti esiin nousevat kaupunkien vehreät paikat: puistot, rannat ja kaupunkimetsät, jotka tarjoavat monipuolisia toimintamahdollisuuksia sekä lapsuuden leikeille että nuorten aktiviteeteille. Vehreät luonnonympäristöt ovat haastatteluun osallistuneiden nuorten tämän hetken lempipaikkoja ja niitä kuvaillaan mielekkäiksi tekemisen ja oleskelun paikoiksi. Samaan aikaan viherympäristöt nousevat esiin nuorten kertomuksissa tärkeinä lapsuuden ympäristöinä ja toiminnan paikkoina. Viherympäristöihin sijoittuvina toimintoina nousevat esiin etenkin lenkkeily, luontopoluilla liikkuminen ja retkeily perheen ja ystävien kanssa. Lisäksi kalastaminen ja marjastaminen

saavat mainintoja nuorille merkityksellisinä aktiviteetteinä ja samalla mainitaan vesistö- ja metsäalueita mieluisina ympäristöinä. Havainnot ovat samankaltaisia kuin lasten liikkumista ja ympäristön toiminnallisuutta Turussa tutkineiden Kytän ym. (2009, 16) tutkimuksessa, jossa ympäristön muodostamaa kiinnostavaa toimintamahdollisuutta kuvataan termillä *tarjouma*. Parhaiten lasten liikkumista tukevat ympäristöt olivat useimmiten tarjoumiltaan runsaita viherympäristöjä. Tarjoumiltaan runsas ympäristö houkutteli toimimaan ja liikkumaan ulkona, mikä puolestaan vahvisti uusien kiinnostavien toimintamahdollisuuksien löytymistä (Kytä ym. 2009, 8).

Toiminnallisten mahdollisuuksien runsautta voi havaita etenkin nuorten esittämissä lapsuuden ympäristökokemuksissa, jotka sijoittuvat sekä luonnon- että rakennettua ympäristöä sisältävälle kodin lähialueelle. Näissä lapsuuden kokemuksissa ympäristökokemuksen merkitys muotoutuu ympäristön mahdollistamasta tekemisestä, jonka kautta lapsi tutustuu ympäristöön ja muodostaa sille merkityksiä. Ympäristö luo tilan leikille, liikkumiselle ja moniaistiselle ympäristön kokemiselle, ja tekemisen kautta syntyvät kokemukset ja muistot muovaavat käsitystä paikasta. Nuorten haastattelussa kertomina tärkeinä ympäristöinä nousee esiin useita viheralueita, joiden merkitys muotoutuu tekemisen kokemuksista, jotka ovat toisten lasten kesken jaettuina:

”Mulla on ainakin kodin lähellä puisto, niin mä kävin siellä paljon pienenä leikkimässä. Ja sit siellä on se lampi, niin mä kävin siellä kalastamassa paljon yhen mun kaverin kanssa. Ja sit välillä, kun ei ollu kavereita, niin sit mutsin piti tulla, kun mä en vielä itekseen saanu mennä. Mut yleensä oltiin ilman vanhempia.” (T1)

Puistojen, metsien ym. viheralueiden lisäksi myös erilaiset veden äärelle tai veteen sijoittuvat aktiviteetit, kuten kalastaminen, uiminen tai rannoilla liikkuminen mainitaan useita kertoja haastattelussa. Haastatteluaineistossa etenkin uimarannat nousevat esiin erityisen tärkeinä toiminnan ja vapaan oleskelun mahdollistavina paikkoina. Kaivolan & Rikkisen (2003) 12- ja 15-vuotiaiden nuorten ympäristömielikuvia ja mielipaikkoja tarkastelevassa tutkimuksessa nousee esiin vastaavia kokemuksia, jossa mielipaikat luonnossa olivat tärkeitä tutkimukseen osallistuneille nuorille asuinpaikasta riippumatta. Tutkimuksessa korostui etenkin rannalla oleilu ja vesi elementtinä kummankin ikäryhmän mielekkäimpänä ympäristönä. Lisäksi nuorten lempipaikkoina kuvailtiin muitakin rantamaisemia ja etenkin kesämökin läheistä metsää. Nuoret mainitsivat usein mielipaikkoihin liittyvää säännöllistä aktiivista toimintaa, kuten liikkumista, kalastamista ja rakentelua. (Kaivola & Rikkinen 2003, 183.) Aktiivisen ja

omaehtoisen tekemisen mahdollisuus on yksi mielipaikkojen muodostumisen tärkeä elementti omassakin tutkimusaineistossani. Nuorten kokemuksissa lähiympäristön lempipaikkoina kuvailaan etenkin monipuolista liikkumista mahdollistavia reittejä:

”Mulla tulee ekana mieleen toi Rantaraiitti. Niin siellä on tullu mentyä. Pyörällä ja rullaluistimilla ja kävellen, ja vaikka miten! Se on ollut aina semmonen kiva paikka mennä.” (T2)

Viherympäristöjen ja ulkoilureittien lisäksi nuorille mielekkäinä toiminnallisina ympäristöinä nousee esiin erilaisia toimintoja varten rakennettuja ympäristöjä, kuten kuntoratoja, leikkipuistoja ja skeittiparkki. Näihin ympäristöihin hakeudutaan niiden mahdollistaman toiminnan vuoksi, mutta yhtä tärkeäksi nuorten kokemuksissa nousee paikan ja tekemisen sosiaalinen ulottuvuus: leikkipuistossa touhutaan yhdessä toisten lasten kanssa, skeittiparkissa kokoontuu oma kaveriporukka ja lenkille lähdetään ystävän kanssa. Nuorten aktiivinen toiminta ei kuitenkaan rajoitu vain viherympäristöihin tai tiettyjä toimintoja varten suunniteltuihin tiloihin. Haastatteluaineistossa nousee esiin myös kokemuksia luovasta tilan haltuunotosta, jossa lasten ja nuorten toiminta luo paikalle uudenlaisia merkityksiä ja samalla paikan ominaisuuksilla on toiminnan muodostumiseen suuri vaikutus. Tällaiset paikat ovat hylättyjä tiloja tai joutomaita, kuten lakkautetun koulun piha, autiotalo tai kodin lähellä sijaitseva rakentamaton tontti. Näissä lasten ja nuorten omaehtoiseen tekemiseen kiinnittyvissä paikoissa toiminta syntyy hylättyyn tai muuten syrjässä olevaan paikkaan ilman aikuisten kontrollia tai siitä välittämättä. Erään nuoren kuvauksessa kodin läheisestä autiotalosta muodostui kaveriporukan luovan toiminnan keskus, joka koettiin aivan erityisen ”siistinä” paikkana:

”Siinä metässä oli kolme sellasta autiotaloa, mitkä oli siis aivan ränsistyneessä kunnossa. Myö käytettiin niitä tämmösenä mejän larppaustalo-paikkana. Ne oli ihan sairaan siistit paikat! Tosin mejät häädettiin usein sieltä pois, koska yks niistä oli jo niin pahassa kunnossa, et se olis voinu kaatua niskaan periaatteessa millon vaan. Kapinallisia kun oltiin, niin eihän myö semmosia toteltu... Mentiin silti! Leikittiin kauhuleikkejä ja videokameraleikkejä. Se oli siistiä aikaa.” (T5)

Lasten ja nuorten aktiivinen toiminta ympäristössä näyttäisi haastattelemieni nuorten kokemuksissa tuottavan erityisen merkityksellisiä ympäristösuhteita ja emotionaalista kiinnittymistä ympäristöön. Nuorten kokemuksissa toiminnan muodostuminen paikkaan itsenäisesti ja omaehtoisesti nuorten kesken vahvistaa paikkaan kiinnittymistä ja paikan merkitystä osana nuoren identiteettiä. Perinteisten käyttäytymisnormien ja ulkoapäin

asetettujen rajojen kokeilu kuuluu nuorten kehitykseen, mutta usein nuoruuteen kuuluu myös tarve määrätä oma tila ja identiteetti ilman aikuisten valvovaa katsetta (Kaivola & Rikkinen 2003, 33). Tällaisten tarpeiden toteuttamiseen vastaavat ympäristöinä hyvin joutomaat, autiotalot ja muut suojaiset ympäristöt, jotka eivät juurikaan kiinnosta aikuisia. Joihinkin haastatteluuni osallistuneiden nuorten sairaan siisteiksi, huikkeiksi ja upeiksi kuvaamiin paikkoihin liittyy erityinen paikkasuhde, jossa vain pieni nuorten ryhmä tunnistaa muiden hyljeksimän paikan hienouden. Paikoilla on nuorten kuvauksissa esteettistä viehätystä, mutta nuorten kokemuksissa hylättyjen paikkojen merkitys muodostuu etenkin paikkaan liittyvän toiminnan omaehtoisuudesta ja mahdollisuudesta kuulua paikkaa käyttävään ryhmään. Paikkaan ei päädytty pakosta tai velvollisuudesta, vaan omasta tahdosta, eikä toiminta paikoissa ollut aukioloajoin rajoitettua tai valvottua.

Myös Tanin (2017) tutkimuksessa rakentamattomat tai hylätyt ympäristöt, kuten metsät ja joutomaat nousivat opiskelijoiden lapsuuden kokemuksissa arvostetuiksi ympäristöiksi. Ne tarjosivat paikan vapaalle leikille ja tutkimiselle. (Tani 2017, 1508.) Tarve vapaalle ja toiminnoiltaan määrittelemättömälle tilalle ei liity ainoastaan urbaaneihin ympäristöihin, vaan tulee esiin myös syrjäkylänuorten ympäristökokemuksia tutkineen Tuuva-Hongiston (2018) haastatteluaineistossa. Vastoin tutkijan ennakko-oletuksia, nuoret olivatkin varsin tyytyväisiä omaan asuinympäristöönsä ja kokivat syrjäseudulla asumisen mahdollistavan omannäköisen ja vapaan elämäntavan. Tärkeitä vapaa-ajanviettopaikkoja haastatelluille nuorille olivat lähimetsät, joissa tekeminen oli omatoimista ja itse järjestettyä. Metsiä arvostettiin etenkin niiden tarjoaman tilan, rauhan ja harrastusmahdollisuuksien vuoksi. Rakennettu kaupunkiympäristö koettiin rakentamatonta maaseutua rajoittavammaksi. (Tuuva-Hongisto 2018, 26 ja 32.)

Nuorten tapoihin oleskella ja toimia liittyy monesti paikkojen ja tilojen totutuista toiminnoista poikkeava käyttö ja tilan haltuunotto. Skeittaus, parkour ja muut luovat tavat hyödyntää ympäristöä toiminnallisesti aiheuttavat usein paheksuntaa kaupunkitiloissa. Kiellot ja säännöt rajoittavat kaupunkielämän muotoja. Kaupunkisuunnittelu ohjaa käyttämään tilaa aikuisten normien mukaisesti ja kaventaa nuorten tilaa olla ja elää omannäköistä elämää kaupungissa. (esim. Kuusisto-Arponen & Tani 2009, Uotila 2010, Jussila 2012, Eromäki 2021). Haastattelemieni nuorten kokemusten perusteella toimintaan ja kohtaamisiin kannustavia ympäristöjä ovat etenkin kaupunkien viherympäristöt, rakennetut liikuntapaikat, hylätyt tilat ja joutomaat, joita saa käyttää vapaasti, milloin vain haluaa. Vapaa kaupunkitila ei kuitenkaan ole

merkityksellistä vain nuorille. Aikuisten ympäristökokemuksia tutkinut Aula (2018) korostaa vapaan kaupunkitilan ja joutomaiden merkitystä osana kaupunkielämää. Aistielämänkerrallisten kaupunkikävelyjen avulla kerätyssä aineistossa nousee esiin joutomaille muodostuva kaupunkiympäristöjen kätkeyty elämä ja moninaiset toiminnalliset mahdollisuudet. Aistikävelyiden aikana haastateltavat kertovat tarinoita, joissa pienikin joutomaa tai rakentamaton alue rakennusten lomassa mahdollistaa sellaisia toimintoja ja kohtaamisia, joille ei olisi tilaa tiukan kaupunkisuunnittelun määrittämässä tiloissa. Aula kirjoittaa kaupunkisuunnittelun kolonisoivan kaupungissa elämisen tapoja ja pientenkin rikkaruohottuneiden joutomaapalasten mahdollistavan urbaanin ympäristökokemuksen dekolonisaation. (Aula 2018, 82.)

Haastattelemieni nuorten kokemuksissa vapaa kaupunkitila mahdollistaa ympäristön toiminnallisuutta. Nuorten kuvailemissa toiminnallisissa ympäristökokemuksissa toimintaan kannustavat etenkin tilat ja ympäristöt, joiden tarkoitusta ei ole määritelty tiukkarajaisesti. Samalla ympäristössä toimiminen on nuorten kuvailemissa ympäristökokemuksissa väylä toisten ihmisten kohtaamiseen ja ympäristön tuntemiseen. Ympäristön sosiaalinen ja toiminnallinen merkitys on päällekkäistä useimmissa nuorten esittämissä kokemuksissa: toiminnallisissa ympäristöissä tavataan muita ihmisiä ja tekeminen tapahtuu yhdessä toisten kanssa. Näin ollen nuorten ympäristökokemusten toiminnallinen merkitys kantaa sisällään myös sosiaalisia merkitysrakenteita. Samaan aikaan nuorten toiminnalliset ympäristökokemukset ovat kuvauksia itsenäistymisestä ja omaehtoisesta toiminnasta, jonka kautta elinympäristö laajenee, ympäristöä otetaan haltuun ja paikat saavat muotonsa ja merkityksensä.

4.2.2 Liike, leikki ja keho ympäristökokemuksessa

Haastattelussa nuorten merkityksellisinä esiin tuomiin ympäristökokemuksiin liittyy usein ympäristössä liikkumista, moniaistista fyysistä läsnäoloa ja aktiivista vuorovaikutusta ympäristön kanssa. Etenkin nuorten muistelemisissa lapsuuden ympäristökokemuksissa ympäristöön tutustutaan kehon, liikkeen ja aistien kautta. Kehollinen toiminta muodostuu ympäristön fyysisten elementtien ympärille, ja siihen liittyy toiminnallisen merkityksen ohessa esteettisiä tekijöitä. Rolston III (2003) kirjoittaa kaikkein voimakkaimman kokemuksen

ympäristöstä syntyvän kinesteettisen ruumiillisen läsnäolon kautta. Hänen kuvaamansa esteettinen moniaistinen metsäkokemus vaatii fyysistä läsnäoloa, joka muodostuu vain metsän sisään menemällä ja syntyy konkreettisesti kosketuksessa ympäristöön. (Rolston III 2003, 40–41.) Tällainen fyysinen läsnäolo ja konkreettinen kosketus ympäristöön on tyypillistä myös haastattelemieni nuorten ympäristökokemuksissa. Useissa nuorten kertomuksissa lapsuuden leikit syntyivät tarjoultiltaan runsaaseen kodin lähiympäristöön, joka muotoutuu naapuruston lasten pelien, leikkien ja toiminnan areenaksi. Erään nuoren kertomuksessa ympäristö tarjosi mahdollisuuksia monipuolisille liikunnallisille aktiviteeteille, kuten kiipeilylle, hyppimiselle ja uimiselle. Liikkeen, leikin ja moniaistisen kokemisen kautta lapsuuden ympäristö hahmottui nuorelle tarkasti ja lähiympäristön paikkoihin kiinnittyi paljon muistoja:

”Ja aika usein mentiin läheiselle koululle, joka oli siihen aikaan vielä tyhjillään. Me käytettiin sitä kirkonrotta-pelissä ja niitä piholla olevia kiipeilytelineitä. Ja rannoilla käytiin useimmiten sitten myöskin uimassa kesällä. Ja hypittiin kivillä ja leikittiin kaikenlaista.” (T5)

Tässä nuoren kokemuksessa yhdistyvät ympäristökokemuksen sosiaaliset, toiminnalliset ja esteettiset merkitysrakenteet. Erityisen tärkeää kuitenkin vaikuttaisi olevan ympäristöön kiinnittyvä fyysinen tekeminen, jonka kautta käsitys ympäristöstä hahmottuu. Ylirisku (2016) on tutkinut toiminnallista kehollis-kokemuksellista ympäristösuhdetta oman suunnistusharrastuksensa kautta. Ylirisku kuvaa suunnistamista tietyn alueen kokemuksellisena kartoittamisena, jossa tulkinta karttakuvasta yhdistyy keholliseen kokemukseen todellisessa ympäristössä. Hän näkee suunnistamisen menetelmänä, jonka avulla on mahdollista tutkia kokemusta ja koetella omaa sijaintia maailmassa. Suunnistaminen tarjoaa myös mahdollisuuden rikkoa totuttua arkista havaitsemisen ja liikkumisen tapaa: intensiivinen keskittyminen tekemiseen yhdistettynä keholliseen ympäristöön osallistumiseen saattaa synnyttää uudenlaisen tavan olla, elää ja kokea ympäristö. (Ylirisku 2016, 157–158.) Useille lasten ja nuorten toiminnallisille ympäristökokemuksille on tyypillistä vastaavanlainen intensiivisen toiminnan ja liikkumisen kautta totuttua havaitsemisen kaavaa rikkova tapa olla ympäristössä.

Lasten pelit ja leikit sekä toiminta, kuten kiipeily ja skeittaus altistavat normeista poikkeavalle liikkumiselle ja keholliselle ympäristön kokemiselle luonnostaan. ”Pintojen muodot, kaltevuudet ja materiaalierot hahmottuvat liikkeen, lihas- ja tasapainoaistin avulla erittäin tarkasti” (Jokiniemi 2007, 18). Leikkien, hyppien, maassa mönkien ja kiipeillen ympäristö

tulee moniaistisesti tutuksi ja näyttäytyy eri näkökulmista. Lapsuuden leikit ja monipuoliset aistikokemukset rikastavat ympäristöstä tehtyjä havaintoja ja samalla rakentuu suhde maailmaan. Kuten Kalanti (2006, 82) kirjoittaa, tunnemme maailman, koska maailma tuntuu ruumissamme ja liikkeessä havainto maailmasta on joka kerralla hieman erilainen.

Kehollis-toiminnallisen ja ympäristöön osallistuvan tekemisen kautta syntyvää ympäristön havainnointia ja ympäristösuhteen muodostumista kuvaavat myös Tani ja Ameel (2015) tutkimuksessaan parkour-harrastajien ympäristökokemuksista. Kuten Yliriskun (2016) suunnistuskuvauksessa, myös Tanin ja Ameelin tutkimuksessa käy ilmi, että parkour-liikkeiden kautta harrastaja tutustuu ympäristön yksityiskohtiin kaikkien aistien välityksellä ja samalla rakentaa ympäristösuhdettaan. Aiemmin ankeat ympäristöt avautuvat uudenlaisina mahdollisuuksina ja ympäristö koetaan uudella tavalla tärkeäksi. Parkouraajan suhde arkiympäristöönsä poikkeakin tutkimuksen mukaan muiden kaupunkilaisten ympäristösuhteesta. Parkouraaja arvottaa ja pitää kiinnostavana erilaisia paikkoja sekä hahmottaa maailmaa vahvasti kaikkien aistien kautta. ”Parkoursilmän” kehittyessä aiemmin tylsä ja tavallinen ympäristö avautuu uusina toiminnallisina mahdollisuuksina. Omaehtoisen toiminnan kautta ympäristöön kiinnittyy voimakkaita emotionaalisia kokemuksia ja tunteita. (Tani & Ameel 2015, 59–60.)

Haastattelemini nuorten kokemuksissa eräänä ympäristön tärkeänä toiminnallisena elementtinä korostuu vesi. Vedessä ja veden äärellä leikitään, uidaan, lenkkeillään, soudetaan, kalastetaan ja sen rannoilta haetaan rauhaa. Suhde vesistöihin on nuorten kokemuksissa tunteellinen ja veden tärkeys elementtinä tunnistetaan: lähiympäristön vesistöt ovat suuresti arvostettuja nuorten aikuisten nykyisissä elinympäristöissä, mutta etenkin lapsuuden rantoihin ja vesistöihin liittyy merkityksellisiä muistoja ja voimakasta kiintymystä. Usean nuoren haastattelussa kertomissa lapsuuden kokemuksissa uimaranta liittyi oleellisesti muistoihin lapsuuden tärkeästä ympäristöstä. Erään nuoren kuvauksessa lapsuuden uimarannasta voi havaita monta ympäristön mahdollistamaa toimintoa, erilaisia tunnekokemuksia sekä kehollisia muistoja. Nuoren kertomassa muistossa lapsen kiintymys paikkaan ja rannalla keskeytyviin toimintoihin ilmenee lähdön hetkellä purkautuvana itkuna, ja myös rannalta pois raahatuksi tuleminen on kielikuvana kehollinen kokemus:

”Siis mä muistan jotain vauvakuvia, missä mä oon just pienenä siinä rannalla leikkimässä jollain vesiämpäreillä. Vesi on ollut elementtinä sellanen tärkeä asia

aina. Ja sit pienenä sieltä tuli kerättyy simpukoita ja isoveljen kanssa tapeltiin niistä aina...Vesi on ollu semmonen, mistä mä oon aina tykänny muutenkin. Opin tosi nuorena uimaan ja äitikin joutu aina raahaa mut pois sieltä rannalta, kun mä aloin aina itkee kun piti lähteä.” (T6)

Berleant (2002) kirjoittaa veden, ja etenkin uimisen, olevan vahvasti kehollinen kokemus. Vedessä ollessamme ”tuntemme konkreettisesti veden painon, voiman, tiheyden ja lämpötilan, jolloin maailmassa olemisen perusilmiöt ovat fyysisesti läsnä ja ehdottomia” (Berleant 2002, 234). Kokemus ja havainto vedestä ovat voimakkaan moniaistisia ja kehollisia. Koska vesi elementtinä tuntuu ihollamme erilaiselta kuin ilma, jonka kanssa ihomme on kosketuksissa suurimman osan ajasta, kiinnitämme siihen huomiota eri tavalla. Ehkä vesielementin kehollisuus onkin yksi syy siihen, miksi vesi ja vesistöt tulevat niin voimakkaasti esiin nuorten kokemuksissa. Kehollisuus on tärkeää myös muiden ympäristöjen kokemisessa, mutta emme välttämättä tiedosta sitä yhtä voimakkaasti. Deweyn (2010, 23) mukaan elämä ei synny vain ympäristön sisällä, vaan sen aiheuttamana ja vuorovaikutuksessa sen kanssa. Vesielementin kanssa kosketuksissa ollessa vuorovaikutuksen kokemus on voimakas, tuntemme vahvasti etenkin ympäristön vaikutuksen itseemme.

Nuorten haastattelussa kuvailemissa toiminnallisissa kokemuksissa kehollinen vuorovaikutus ympäristön kanssa korostuu etenkin nuorten lapsuudenkokemuksissa. Leikin ja liikkeen kautta syntyvässä kehollisessa kontaktissa ympäristön kanssa vaikuttaisi muodostuvan tarkka käsitys ympäristöstä ja voimakas kiintymyssuhde lapsuuden leikki- ja leikkipaikkoihin. Niskasen (1996, 43) mukaan lapsi kokee ympäristönsä laadullisina tunteina: välittömästi ja totaalisesti, ilman aikuisten rationaalista ja luokittelevaa ajattelutapaa. Myös von Bonsdorff (2006, 28) kirjoittaa lapsen tavan koskettaa maailmaa olevan laajempi kuin luokitteleva tieto, ja näin välttävän maailman työstämisen.

Merleau-Pontyn ruumiinfenomenologiassa keho ja mieli muotoutuvat toisistaan. Ne ovat erottamattomassa ja jatkuvasti toisiinsa vaikuttavassa suhteessa: meillä samaan aikaan on keho ja me olemme keho, emme vain tiedosta sitä jatkuvasti. Kehon omaksumat tavat määrittävät toiminnallisen suhteemme maailmaan ja käsityksemme siitä, miten pystymme vuorovaikuttamaan ympäristön kanssa. (Hyvönen ym. 2019, 112.) Haastatteluaineiston perusteella ajattelen, että toiminnallinen ja vuorovaikutteinen suhde ympäristöön on avain emotionaaliseen kiinnittymiseen ja osallisuuden kokemukseen ympäristössä. Osallisuus muodostuu tunteesta, joka ilmenee usein etenkin kuulumisesta johonkin sekä kokemuksesta

omaan elämään vaikuttamismahdollisuuksista (Harju 2020). Sepänmaan (2018, 13) mukaan ympäristön kanssa kohtaamisessa ja vuorovaikutuksessa muodostuva osallisuus syvenee kiintymykseksi ja rakkaudeksi ympäristöä kohtaan. Samankaltaista ympäristöön kiinnittymistä ja ympäristöjen arvottamista voi havaita myös tutkimukseeni osallistuneiden nuorten kuvauksissa toiminnallisista ympäristöistä. Nuorten lapsuuden leikkiympäristöistä kertomiin muistoihin liittyi erityisen voimakkaita emotionaalisia kokemuksia ja nostalgisia tunteita. Haastatteluaineistosta voi havaita, että toiminnallisuus ja leikki ympäristössä syventävät paikan kehollis-kokemuksellisesta tuttuutta ja vahvistavat osallisuuden kokemusta ympäristössä, muodostaen emotionaalisesti vahvan suhteen ympäristöön.

4.3 Nuorten esteettiset ympäristökokemukset

Nuorten haastattelussa nousi keskusteluun useita erilaisia ympäristökokemuksia, joiden merkitys muodostui esteettisesti. Haastatteluaineisto sisältää yhteensä 17 erilaisia ympäristökokemusta, jotka liittyivät ympäristön esteettiseen kokemiseen. Esteettisiin ympäristökokemuksiin lukeutuu erilaisia kokemuksia aistitusta ympäristöstä sekä kuvailuja miellyttävistä ja epämiellyttävistä ympäristöistä. Nuoret kuvailevat haastattelussa aistittua ympäristöä etenkin näkö-, kuulo- ja tuoksuhavaintojen kautta. Nuorten kuvailemat aistitut ympäristökokemukset ovat ennen kaikkea ympäristön havainnointia aistien kautta, mutta samalla suureen osaan kokemuksista liittyy myös ympäristön arvottamista. Osassa kokemuksista aistihavainto tekee ympäristöstä esteettisesti miellyttävän ja joissakin kokemuksissa koko ympäristö koetaan epämiellyttäväksi aistikokemuksen vuoksi. Erityisen miellyttäväksi aistituiksi ympäristöiksi nuoret kokivat hiljaiset ja rauhalliset viherympäristöt, joissa ei juurikaan kuulu ihmisten tuottamia ääniä. Myös veden äänet mainittiin useamman kerran miellyttävinä. Näitä kokemuksia hiljaisista ja rauhallisista ympäristöistä ja niiden merkityksestä nuorille tarkastelen omana kokonaisuutenaan luvussa 4.3.2.

4.3.1 Aistittu ympäristö

Haastatteluaineisto sisältää useita erilaisia nuorten kuvailemia ympäristölähtöisiä aistikokemuksia, joiden merkitysrakenne muodostuu esteettisistä tekijöistä. Nuorten kuvailemat aistikokemukset ovat usein joko miellyttäviä tai epämiellyttäviä esteettisiä kokemuksia, ja vaikuttavat koko ympäristön myönteiseksi tai kielteiseksi kokemiseen. Esteettisellä havainnolla onkin usein laadullinen ulottuvuus ja esteettiseen kokemiseen liittyy koetun arvottamista (esim. Berleant 1995; Vihanninjoki 2016). Esteettisen ympäristökokemuksen ajatellaan usein olevan jotakin erityistä: kuten Eaton (2002, 212) toteaa, kunnollisen esteettisen kokemuksen saadakseen ei riitä, että vain vilkaisee jotain, vaan pinnallisen maiseman katsomisen sijaan on mentävä syvemmälle. Tässä tutkielmassa tarkastelen esteettisinä kokemuksina kokemuksia jotka syntyvät, kun jokin kiinnostava asia erityisyytensä vuoksi vie täyden huomiomme (Dewey 2010), mutta myös ohimennen tapahtuvia hajanaisia arkikokemuksia ympäristöstä, jotka eivät vie täysin tarkkaavaisuuttamme (von Bonsdorff 1998, 18). Haastatteluaineiston esteettiset kokemukset ovat enimmäkseen arkisia hetkiä, mutta kuitenkin sen verran huomiota herättäneitä, että niistä voi muodostaa haastattelussa kerrotun kokemuksen. Nuorten esteettisesti rakentuvista kokemuksista voi havaita, että aistittu ympäristö vaikuttaa nuorten haluun oleskella kyseisissä ympäristöissä sekä asenteisiin erilaisia ympäristöjä kohtaan.

Tuanin (1974/1990) mukaan aistit ovat ensimmäinen väylämme tarkastella maailmaa ja vaikuttavat vahvasti siihen, millaiseksi käsityksemme ympäristöstä muodostuu. Eri eläinten aistit ovat eri tavoin korostuneita – esimerkiksi koiralle aukeaa hajuaistin kautta maailma, jota ihminen ei voi edes kuvitella, mutta ihmisen näköaisti poikkeaa useiden muiden eläinten näkökyvystä esimerkiksi värien näkemisen suhteen. Näkemistä pidetäänkin usein ihmiselle ensisijaisena tapana havainnoida ympäristöä. Samaan aikaan olemme koko ajan kosketuksissa maailmaan. Ihminen voi kyllä toimia ympäristössään ilman näköaistia, mutta ilman tuntoaistia selviytyminen voisi muodostua mahdottomaksi. Tuanin mukaan pelkkä näkeminen jättää meidät ulkopuoliseksi tarkkailijaksi, turistiksi, muiden aistien vaikuttaessa vahvemmin suoraan tunnekokemukseemme. (Tuan 1974/1990, 6-10.)

Nuoret eivät tuoneet haastattelussa esiin yhtäkään kokemusta, joka liittyisi suoraan tuntoaistiin. Tuntoaistin kautta syntyvä ympäristökokemus saattaa jäädä tiedostamattomaksi ja liittyy usein toiminnallisuuteen, sillä monesti tunto- ja tasapainoaistimusten syntyessä samalla liikumme ja

toimimme ympäristössä. Ympäristössä liikkumiseen ja toimintaan liittyviä kokemuksia haastattelussa sen sijaan tuli esiin runsaasti. Olen tässä tutkielmassa käsitellyt lasten ja nuorten toimintaan ja liikkeeseen yhdistyviä kehollisia ympäristökokemuksia sekä tuntoaistin kautta muodostuvaa ympäristösuhdetta tarkemmin luvussa 4.2.2. Haastattelemini nuorten ympäristökuvauksissa nähty ympäristö on merkittävässä osassa. Nuoret kuvailivat useimmissa kertomissaan ympäristökokemuksissa erilaisia näkymiä ja katseen kautta hahmottuvaa ympäristöä. Tuan kirjoittaa näkemisen tuottavan etäisyyttä ihmisen ja näkemisen kohteen välille: nähty kohde on aina objekti itsemme ulkopuolella (Tuan 1997/2014, 146). Haastatteluaineistossa nähdyn kautta selitetään melko neutraalisti sitä, millainen ympäristö on, mutta osassa kokemuksista näkemällä havaittuun ympäristöön liittyi myös arvottamista. Arvottamista voi selkeimmin tulkita nuorten kuvailemista kauniin ja ruman kokemuksista. Se, mitä kaunis ja ruma nuorille oikeastaan tarkoittavat, ei juurikaan noussut keskusteluun haastattelussa. Aineistosta voi kuitenkin huomata, että kaunis liitettiin yleensä johonkin miellyttävään ja ruma epämiellyttävään, mutta nuoret käyttivät näitä kuvauksia melko spontaanisti ja erilaisin sanavalinnoin. Kauniin ja ruman kokemukset liittyivät nähdyn lisäksi muihinkin aisteihin. Etenkin äänikokemukset herättivät paljon keskustelua haastateltavissa ryhmissä, ja haastatteluaineisto sisältääkin useita miellyttävien ja epämiellyttävien äänikokemusten kuvauksia. Erään nuoren kuvauksessa kodin lähiympäristön rakennustyömaa muodostaa moniaistisesti epämiellyttävän aistikokemuksen:

”No nuo rakennusjutut ehkä olis silleen, et ne ei oo sellasta silmäkarkkia, ja jollakin tapaa se lähimelu mikä niistä tulee, on kaikkein eniten epämiellyttävää.” (T5)

Nuorten kokemuksissa ääniympäristö tuodaan esiin etenkin negatiivisissa yhteyksissä: suurin osa epämiellyttäviksi koetuista paikoista ja ympäristöistä koetaan ikäviksi etenkin äänimaisemansa vuoksi, ja tähän vaikuttaa ennen kaikkea liikenteen tuottama melu. Tuanin (1974/1990) mukaan silmät poimivat yksityiskohtaisempaa tietoa ympäristöstä kuin kuuloaisti, mutta usein meitä kuitenkin koskettaa enemmän se, mitä kuulemme. Tuanin mukaan ehkä sen vuoksi, että voimme halutessamme sulkea silmämme, mutta emme korviamme. Olemme alttiimpia ja haavoittuvampia äänelle. (Tuan 1974/1990, 8.) Alttius melulle ja herkkyys koviin äänille tulevat esiin myös haastattelemini nuorten kokemuksissa. Useimmat nuorten epämiellyttävistä ympäristökokemuksista ja inhokkipaikoista sijoittuivat erilaisten liikenteen solmukohtien ja melua tuottavien rakennustyömaiden läheisyyteen, lempipaikkojen sijaitessa hiljaisissa ja rauhallisissa ympäristöissä kaukana liikenteen melusta. Yksi nuorista kuvailee

viihtyvänä kaikista parhaiten mökkiympäristössä kalastamassa, etenkin ääniympäristön vuoksi:

”No varmaan nyt tulee päällimmäisenä mieleen joku kalastusreissu. Se on aina yhtä mukavaa ja yhtä rauhottavaa. Siellä ei oo sitä semmosta hirveätä melua, mikä on täällä keskustassa ja muualla.” (T3)

Nuoren kokemuksessa keskusta ja muu kaupunkiympäristö muodostuu epämiellyttäväksi melun takia. Jokiniemen (2007, 19) mukaan autoistuminen on muuttanut kuuloaistin roolia rakennetussa ympäristössä merkittävästi: ”äänien määrä on lisääntynyt ja niiden laatu on heikentynyt taustamelun vuoksi”. Uimonen (2014, 309 ja 326) kirjoittaa, että äänimaiseman kokemiseen vaikuttavat myös eletty elämä sekä kulttuuriset ja sosiaaliset tekijät. Esimerkiksi antropologisen määritelmän mukaan lika on ainetta väärässä paikassa: ruoka lautasella kantaa eri merkitystä kuin ruoka lattialla – eli kulttuurisesti määriteltynä aine on puhdasta tai likaista sen mukaan, missä se sijaitsee. Ääneen sovellettuna tämä tarkoittaa, että myös äänet koetaan eri tavalla paikasta ja ajankohdasta riippuen. Yhdessä hetkessä siedettävä ääni voi muuttua toisessa paikassa tai ajassa sietämättömäksi äänisaasteeksi. (emt. 2014.)

Kaupunkien normaali äänimaisema on kuitenkin ristiriitainen aihe. Voidaan ajatella, että liikenne ja sen tuottama melu kuuluvat kaupunkiin – tai vaihtoehtoisesti tämän normin voi myös kyseenalaistaa. Tutkimieni nuorten kokemusten perusteella melu ei muutu miellyttäväksi tai edes huomaamattomaksi sen vuoksi, että ollaan kaupungissa ja liikenne on osa kaupunkia. Liikenteen melu kaupungissa ei siis vaikuttaisi nuorten kokemuksissa olevan hyväksytty normi, ja liikenteen äänet määrittyivät selvästi negatiiviseksi kokemukseksi riippumatta siitä, missä ääniä koettiin: liikenteen äänet koettiin epämiellyttäväksi myös kaupunkiympäristössä, eikä rakennustyömaan tuottama melu muuttunut nuorten kokemuksissa miellyttäväksi työmaakontekstista huolimatta. Ampujan (2014 b, 54) mukaan ajatus melusta kaupunkielämän normaalina osana onkin varsin ankara, sillä meluisa urbaani äänimaisema ei ole hyväksi hyvinvoinnillemme. Sen sijaan tutkimusten mukaan (esim. Salonen & Kirves 2016, Yli-Viikari & Lilja 2016) hyvinvointia tukevat äänimaisemaltaan rauhalliset ja hiljaiset paikat, jotka nousevatkin haastatteluaineistossa esiin nuorten mielestä erityisen miellyttävinä paikkoina. Tätä teemaa käsittelem erikseen luvussa 4.3.2.

Nähdyn ja kuullun lisäksi haastatteluaineistosta löytyy muutama ympäristön tuoksuihin liittyvä kokemus. Näissä kerrotuissa kokemuksissa kuvaillaan merkityksellisiä ympäristöjä

miellyttävien tuoksujen kautta, epämiellyttäviä tuoksumakemuksia ei haastatteluaineistossa ilmennyt. Tuanin (1974/1990) mukaan tuoksuilla on voima herättää yksityiskohtaisia, tunnepitoisia muistoja menneisyyden tapahtumista ja paikoista. Syy voi olla se, että lapsena hajuaistimme on herkempi, mutta olemme myös fyysisesti lähempänä maan tuoksua. Kun palaamme lapsuuden maisemaamme, ei ainoastaan maisema ole muuttunut, vaan tapamme nähdä se. Näkeminen on valikoivaa ja kuvasto jatkuvassa reflektiossa mieleemme kanssa. Emme pysty täydellisesti uudelleen tuottamaan menneisyyden maiseman visuaalista aistikokemusta ilman kokemusta siitä, mikä on tai ei ole muuttunut. Sen sijaan esim. vahva merilevän tuoksu saattaa johdattaa meidät lapsuudenmuistoihimme aivan eri tavalla, kuin pelkkä rantamaiseman katsominen. (Tuan 1974/1990, 8.) Haastattelussa pelkkä lapsuuden aistiympäristön muisteleminen tuotti eläviä kuvauksia paikoista. Yksi nuorista kuvailee kiintymystään lapsuuden kotipaikkaansa aistihavaintojen ja paikan tunnelman kautta. Kuvauksesta muodostuu esteettisesti vahva aistiympäristö, jossa paikan tuoksu on erityisen tärkeässä roolissa:

”Et just tälleen kesällä kun aurinko paistaa ja linnut laulaa ja se vihreys siellä [lapsuuden kotipaikassa], ja itse asiassa se tuoksu! Tuoksussa on jotakin sellasta, mistä mie tykkään! Se on vaan jotenkin semmonen metsäinen, luonnon täyttämä aromi.” (T5)

Nuoren kertomassa ympäristökokemuksessa tulee esiin aistitun lisäksi piirteitä Berleantin (2002, 228) kuvailemasta kokonaisvaltaisesta esteettisestä ympäristökokemuksesta, jolloin ympäristökokemukseen sisältyy aistikokemusten lisäksi myös maiseman tunteminen: maiseman ilmiöiden kokeminen, sen historiallisten merkitysten ja maantieteellisten ominaispiirteiden tunnistaminen sekä ympäristön arvojen ymmärtäminen. Haastatteluaineiston kokemuksissa kokonaisvaltaisimmat esteettiset kokemukset sijoittuivatkin usein lapsuuteen, jolloin paikkaan liittyi enemmän henkilökohtaisia merkityksiä sekä ajallista ja maantieteellistä paikkaan liittyvää ympäristön tuntemista. Lähemmäksi nykyhetkeä sijoittuvat aistikokemukset olivat luonteeltaan hajanaisempia ja arkisempia. Silti arkisistakin ympäristökokemuksista voi huomata miellyttävän aistikokemuksen vaikuttavan ympäristön koettuun laatuun. Nuorten kokemuksissa esimerkiksi Jyväskylän keskustaa kuvattiin enimmäkseen negatiivisessa valossa metelin, likaisuuden ja ”epämääräisten ihmisjoukkojen” vuoksi. Yhden nuoren kokemuksessa yksittäinen positiivinen tuoksuaistimus kuitenkin muutti, tai ainakin pehmensi, negatiivista kokonaiskuvaa keskustan ympäristöstä miellyttävämmäksi:

” Must se on ihan jees kävellä ohi sieltä [keskustasta], mää niinku haistelen aina niitä ravintoloitten, tai no mitä sieltä nyt tuleekaan, kaikkia ruoan tuoksuja.” (T6)

Haastatteluaineistosta voikin mielestäni tehdä havainnon, että vaikka ympäristö merkityksellistyy ja arvottuu nuorten kokemuksissa voimakkaasti sosiaalisten ja toiminnallisten tekijöiden kautta, myös pienillä aistituilla kokemuksilla voi olla suuri merkitys osana ympäristömielikuvien muodostumista. Aistittu ympäristö on useissa nuorten kokemuksissa ensisijainen tai merkittävä osa sitä kokonaiskäsitystä ja arvoa, joka ympäristölle nuoren subjektiivisessa kokemusmaailmassa muodostuu. Aistien kautta tapahtuva havainnointi ja kohtaaminen ympäristön kanssa ovat nuorten kokemuksissa enimmäkseen pieniä huomioita ympäristöstä, eivätkä välttämättä herätä kovin voimakkaita tunteita – paitsi jos aistikokemus on epämiellyttävä, kuten liikenteen melu. Huomionarvoista on mielestäni myös se, että joitakin ympäristöjä arvostettiin esteettisinä ja aistittuina tiloina siitä huolimatta, ettei nuori välttämättä kokenut paikkaa itselleen kovin tutuna tai arkisena ympäristönä. Esimerkiksi mielipaikoista keskusteltaessa yksi nuorista kuvailee metsää mielipaikkanaan rauhallisuuden ja luonnon äänien vuoksi, vaikka metsä paikkana muuten herätti nuorena ristiriitaisia tunteita:

”No ei nyt ihan hirveesti tuu metissä pyörityä, mut kyllä mää varmaan silti kaikkein mieluiten menisin johonkin sellaseen metikköön, missä on rauhallista ja kuuluu lintujen laulua.” (T8)

Koska hiljaisuus, rauhallisuus ja luonnon äänet tulivat esiin haastatteluaineistossa useita kertoja, tarkastelen seuraavaksi, miten rauhallisten ympäristöjen merkitys nuorten kokemuksissa muodostuu.

4.3.2 Rauhallisten ympäristöjen merkitys

Tutkielmani haastatteluaineistossa nuoret kertovat monta kertaa hiljaisista ja rauhallisista paikoista itselleen tärkeinä ja merkityksellisinä ympäristöinä. Nuorten kertomuksissa hiljaisia ja rauhallisia paikkoja arvostetaan ja niitä kuvaillaan miellyttäväksi ympäristöiksi. Myös nuorten lempipaikoiksi nousevat etenkin rauhalliset ympäristöt, joissa kuuluu lähinnä lintujen ja veden ääniä. Nuorten kokemukset näyttäisivätkin myötäilevän Tuanin (1974/1990, 8) pohdintaa kuullun nähtyä voimakkaammasta vaikutuksesta tunteisiin sekä alttiudestamme ja haavoittuvuudestamme äänille, sillä haastatteluaineistossa mainitaan erityisen monta kertaa

miellyttävän ympäristön hiljaisuus. Hiljaisuus ja rauhallisuus liitetään toisiinsa: koettu rauhallisuus vaikuttaisi nuorten kokemuksissa liittyvän ennen kaikkea aistiympäristön vähäisiin ääniärsykkeisiin. Rauhallisella ympäristöllä koettiin olevan myös mieltä rauhoittava vaikutus. Nuoret kertoivat tarpeesta hakeutua hiljaisiin ja rauhallisiin paikkoihin etenkin stressaavissa ja vaikeissa elämäntilanteissa. Yksi nuorista kuvailee kuluneen poikkeuskevään aikana kiertäneensä useita luontopolkuja ja kokeneensa erityistä tarvetta hakeutua luonnon rauhaan:

”No viime aikoina ite oon ainakin hakeutunut... miten sen nyt vois sanoo... no luonnon helmaan. Tosi paljon niillä luontopoluilla pyörinyt ja hakeutunu semmoseen hiljaisiin rauhallisiin paikkoihin.” (T7)

Osa haastattelemistani nuorista selvästi tunnisti rauhallisten ympäristöjen vaikutuksen omaan hyvinvointiinsa ja mielentilaansa. Mielentilaan vaikuttavat rauhalliset paikat olivat nuorten kuvauksissa metsiä, järven rantoja ja muita viherympäristöjä. Luonnon rauhallisuuden ja kohtuullisen hiljaisen äänimaiseman onkin todettu vaikuttavan mieleemme ja elimistöömme elvyttävästi, toisin kuin paljon aisti-informaatiota sisältävän ympäristön, joka mm. aiheuttaa stressiä ja heikentää oppimistuloksia (Ampuja 2014a, 273). Hiljaiset ja rauhalliset ympäristöt poikkeavat nuorten muista ympäristökokemuksista myös sen vuoksi, että näihin ympäristöihin hakeuduttiin mielellään yksin. Muut nuorten merkitykselliset ympäristökokemukset sisälsivät enemmän sosiaalisia elementtejä: mahdollisuuksia yhdessäoloon ja toisten ihmisten kohtaamiseen. Välillä hiljaisiin ja rauhallisiin ympäristöihinkin hakeuduttiin yhdessä ystävän tai perheen kanssa, mutta haastatteluaineistosta voi havaita hiljaisten ja rauhallisten ympäristöjen vastaavan nuorten ajoittaiseen tarpeeseen yksin olemiselle. Erään nuoren kuvauksessa rauhallisessa ympäristössä yksin oleminen tasoitti mielentilaa vaikeana hetkenä ja auttoi käsittelemään mielen päällä olevia asioita:

” Kävelin aina joskus itekseen siellä rannalla, kun vaikka joku asia harmitti hirveesti, niin lähin kävelemään yksin, ja sitten pysty jotenki käsittelee niitä asiota siellä. Se ympäristö niinku rauhotti.” (T2)

Muutamassa nuorten kokemuksessa tulee esiin vastaava yksin hiljaiseen paikkaan hakeutuminen ja rauhoittava vuorovaikutus ympäristön kanssa. Nuorten kokemuksista voi tehdä samanlaisia havaintoja, kuin Yli-Viikarin ja Liljan (2016) tutkimuksessa, jossa tarkasteltiin luonnon hyvinvointivaikutuksia ihmisten omakohtaisista luontokokemuksista kirjoittamien tarinoiden pohjalta. Tutkimuksessa selvitettiin, millaisia merkityksiä ihmiset

antavat luontokokemuksilleen hyvinvointinsa näkökulmasta. Erityisesti tutkimus oli keskittynyt siihen, millaisen merkityksen ihmiset antoivat luontokokemuksille vaikeissa tai haastavissa elämäntilanteissa. Tutkimuksen mukaan hiljaisen, rauhoittavan ja turvallisuuden tunnetta vahvistavan ympäristön tarve korostui etenkin vaikeissa elämäntilanteissa, joissa ihminen kokee tarvetta kääntyä sisäänpäin ja selvittää omia tunteitaan. Myös kiireinen elämänrytmi ja ahdistus saivat ihmisen suunnistamaan rauhallisiin luonnonympäristöihin. (emt. 2016, 73 ja 77.)

Yli-Viikarin ja Liljan (2016) tutkimustulosten kassa samoilla linjoilla ovat Suomalainen hiljaisuus -kirjoituskilpailun tekstejä tutkineen Ampujan (2014a) havainnot: suurimmalle osalle kilpailuun osallistuneista ja kokemuksiin jakaneista hiljaisuus ja hiljaiset paikat sijoittuivat taajamien ulkopuolelle paikkoihin, jonne ihmistoiminnan äänet eivät juurikaan kantautuneet. Kirjoitukset hiljaisuudesta kantoivat merkityksiä, joilla kirjoittajat kokivat olevan vaikutusta omaan hyvinvointiinsa. Luonnon hiljaisuuteen hakeuduttiin arjen kiireen, stressin ja vaatimusten pakopaikkana. Teksteissä luonto ja hiljaisuus koettiin henkilökohtaisina voimavaroina, joihin koettiin riippuvuussuhdetta. Kirjoituksissa kerrottiin luonnon ja sen tarjoaman hiljaisuuden merkityksestä omalle hyvinvoinnille ja onnellisuudelle. (Ampuja 2014a, 272.) Ampujan havainnot ovat hyvin yhteneväisiä haastatteluaineistoni nuorten hiljaisiin ja rauhallisiin paikkoihin liittämiä merkitysten kanssa. Haastattelemieni nuorten kokemuksissa rauhoittavan ympäristön tarve ei kuitenkaan liittynyt pelkästään vaikeisiin elämäntilanteisiin ja stressinhallintaan. Osassa nuorten kertomuksista voi mielestäni tulkita rauhallisten ja hiljaisten ympäristöjen vetävän puoleensa myös ympäristön esteettisistä mielihyvää tuottavista syistä. Esimerkiksi yksi nuorista kuvailee nauttivansa etenkin rauhallisista paikoista ja veden äänistä:

” Mut etenkin tykkään rauhallisista paikoista missä kuuluu luonnon ääniä ja vesistön ääniä. Jos vaikka vesi sataa jonnekin järven tai lammen päälle, niin sekin on aika kiva.” (T6)

Esteettistä mielihyvää haastattelemilleni nuorille tuottivat ympäristön visuaalinen vehreys, miellyttävät tuoksut, hiljaisuus, lintujen ja veden äänet. Veden äänet ja läheisyys koettiin erityisen miellyttäväksi asioiksi ympäristössä. Järviluoma (2017, 126) kirjoittaakin veden äänien olevan ihmiselle erityisen merkityksellisiä ja sijoittuvan ympäri maailmaa tehdyissä tutkimuksissa ihmisten miellyttävimpinä pidettyjen äänten joukkoon; todennäköisesti sen vuoksi, että vesi on ihmiselämän ja elollisten toimintojen ehdoton perusta. Veteen ja vesistöihin

liittyvien paikkojen ja kokemusten määrä on muutenkin kuin äänikokemuksina haastatteluaineistossa suuri. Vesi kietoutuu sekä lapsuuden ja nuoruuden elettyihin ympäristöihin että tämän hetken lempipaikkoihin. Vesi on tärkeässä osassa monissa kauniiksi, vaikuttaviksi ja henkilökohtaisesti merkittäviksi koetuissa paikoissa toiminnallisten, aistittujen ja esteettisten kokemusten tuottajana. Haastattelemieni nuorten kokemuksissa veden äärelle pysähdytään ja vesi koetaan kokonaisvaltaisesti eri aistien kautta. Eräässä nuoren kertomassa kokemuksessa soliseva puro muodosti mikromaailman, joka sai ikävämmäksi koetun läheisen autotien ja liikenteen äänet unohtumaan:

”Mä löysin ainakin semmosen solisevan puron, mikä oli siinä ihan mun lähellä, mitä mä en ollut ennen ees huomannut. Se oli semmonen mieleenpainuva paikka, se oli jotenkin tosi nätti. Vaikka se oli ihan autotien vieressä, mut sinne kun sujahti, niin jotenkin tuntu et on ihan eri maailmassa.” (T7)

Haastatteluaineistossa nousee esiin ympäristössä koetun rauhan ja hiljaisuuden vahva yhteys luonnonympäristöihin. Rauhallisten ympäristöjen merkitys vaikuttaisi nuorten kertomien kokemusten perusteella muodostuvan henkisen hyvinvoinnin ja esteettisen mielihyvän elementtien ympärille. Näiden kokemusten korostumisessa voi nähdä myös kulttuurisia yhteyksiä. Ampujan (2014a, 260) mukaan suomalaisessa kulttuurissa luontokokemus, rauha ja hiljaisuus on perinteisesti liitetty yhteen. Myös hyvinvoinnin ja terveysvaikutusten yhdistäminen luontokokemukseen on Ampujan (emt., 272) mukaan kulttuurisidonnainen aikamme trendi, vaikka samaan aikaan hiljaisuuden kaipuun ja hiljaisissa ympäristöissä oleskelun tuottamien fyysisten ja psyykkisten vaikutusten voidaankin ajatella olevan osa lajioinaisuuksiimme kiinnittyviä seikkoja, jotka eivät viime kädessä ole sidoksissa kulttuuriin. Haastattelemieni nuorten kokemuksissa hiljaisten ja rauhallisten ympäristöjen arvottaminen saattaa kiinnittyä kulttuurisiin trendeihin. Yksin rauhaan ja hiljaisuuteen hakeutuminen on kuitenkin nuorten kertomuksissa ennen kaikkea subjektiivinen, koettua hyvinvointia edistävä ja esteettistä mielihyvää tuottava kokemus.

4.4 Nuorten poikkeustilakokemukset näkökulmana ympäristökokemusten tarkasteluun

Kokosin tutkimusaineistoni keväällä 2020 koronapandemian aiheuttaman poikkeustilan, sosiaalisen eristämisen ja joukkokaranteenien aikana. Kesäkuussa nuorten ryhmähaastatteluja tehdessäni koronatartuntojen määrät olivat alkaneet laskea ja tiukimpia kokoontumisrajoituksia oli jo lievennetty. Maailmanlaajuinen pandemia, koko Suomen yllättänyt poikkeustila ja tiukka koteihin eristäytyminen oli kuitenkin tuoreena kokemuksena kaikkien mielessä. Koronarajoitukset vaikuttivat laajasti ihmisten elämäntapoihin. Kiinnostuin, kuinka poikkeustila vaikutti ohjaamani nuorten ryhmän tapoihin toimia ympäristössä. Halusin selvittää osana tutkimustani, miten nuoret kokivat ympäristönsä poikkeustilan aikana, ja miten poikkeustilan aikaiset ympäristökokemukset ilmenevät suhteessa muihin haastattelussa esiin tuleviin ympäristökokemuksiin.

Yllätykseni nuorten oli kuitenkin vaikeaa tunnistaa poikkeustilan vaikutusta omaan elämäänsä ja ympäristökokemuksiinsa haastattelussa. Ensituntumani haastatteluaineistoon ja nuorten poikkeuskevään aikaisiin kokemuksiin oli, etteivät muutokset nuorten ympäristökokemuksissa olleet kovin radikaaleja, tai ainakaan nuoret eivät itse niitä tunnistanee tai tuoneet esiin kovin paljoa. On myös mahdollista, että nuoret olivat niin kyllästyneitä poikkeustilaan aiheena, että tahtoivat jo keskustella jostakin muusta. Melko suppeasta aineistosta huolimatta päädyin kuitenkin tarkastelemaan nuorten poikkeustilan aikaisia ympäristökokemuksia omana kokonaisuutenaan, sillä niistä nousee esiin nuorten muista ympäristökokemuksista poikkeavia ympäristön merkityksiä. Luvussa 4.4.1 tarkastelen nuorten poikkeustilakokemuksia suhteessa tutkielmassa esiin nouseviin ympäristökokemuksen sosiaalisiin, toiminnallisiin ja esteettisiin merkitysrakenteisiin. Luvussa 4.4.2 nostan vielä pohdintaan erityisesti nuorten poikkeustilakokemuksissa näyttäytyvää ja erilaisten negatiivisten tunteiden kautta ilmenevää elämäntilanteen vaikutusta ympäristökokemuksen muodostumiseen.

4.4.1 Poikkeustila ja nuorten ympäristökokemusten merkitysrakenne

Yleinen tuntumani haastatteluaineistoon nuorten poikkeustilakokemusten osalta on, että nuorten oli vaikeaa hahmottaa ympäristökokemuksen ja ympäristön merkitysten muutosta poikkeustilan aikana, tai muutokset olivat melko vähäisiä. Ehkä muutamassa kuukaudessa ei ehtinyt tapahtua kovin näkyviä muutoksia ympäristökokemuksissa, joiden merkitysten muodostuminen vaatii usein aikaa, toiston ja pysähtymisen hetkiä (Tuan 2006, 15). Nuorten kertomista poikkeustilan aikaisista ympäristökokemuksista voi havaita samankaltaisia merkitysrakenteita, kuin haastatteluaineiston muistakin ympäristökokemuksista. Useimmat nuorten ympäristökokemuksista näyttäisivätkin merkityksellistyvän sosiaalisten, toiminnallisten ja esteettisten tekijöiden kautta myös poikkeustilan aikana.

Vastoin ennakko-oletuksiani sosiaalisten kohtaamisten paikkojen merkitys ei vähentynyt nuorten elämässä poikkeustilan aikana kovin radikaalisti. Kohtaamisia mahdollistavat paikat tulevat haastattelussa esiin nuorille tärkeinä ympäristöinä, vaikka koronarajoitukset pyrkivät vähentämään ihmisten kohtaamisia. Haastatteluaineistosta voi tehdä havainnon, että nuorten tärkeinä kertomissa ympäristökokemuksissa sosiaaliset ympäristökokemukset ovat erittäin hyvin edustettuina ja tärkeitä myös poikkeustilan aikana. Koronarajoitukset kuitenkin vaikuttivat nuorten elämään ja sosiaalisten kohtaamisten määrään. Nuorten kontaktit ystäviin vähenivät, eikä iäkkäitä vanhempia, isovanhempia tai muita sukulaisia päästy välttämättä tapaamaan moneen kuukauteen. Nuorten lähipiiri pieneni ja tiivistyi. Sosiaalisen elämän tiivistyessä myös useiden nuorten fyysinen elinympäristö kapeni. Koronarajoitusten sulkiessa sosiaalisten kohtaamisten paikkojen ovia myös osa nuorista koki elinpiirinsä rajautuvan kodin lähiympäristöön. Yksi nuorista kuvailee kokemustaan poikkeustilasta yhtäkkisenä ja dystooppisena maailman pysähtymisenä:

”Ja on ollut kyllä hassu kokemus, kun tuntuu että niinku, ei tämmöstä oo ikinä ennen ollut. Siis tämmöstä keissiiä, että vähän aikaa tuntu, että maailma pysähty vaan äkkiä, niin se oli tosi outo kokemus. Mitkään paikat ei oo auki ja tuli vähän pienimuotonen zombie-apocalypse-olo siitä, tuntu että kaikki niinku pysähty yhtäkkiä.” (T1)

Etenkin erilaisten harrastus- ja kokoontumispaikkojen, kuten haastattelussa mainittujen uimahallien ja kuntosalien sekä baarien ja keikkapaikkojen sulkeutuminen muutti nuorten elämää. Monet koronarajoituksista ovatkin vaikuttaneet lasten ja nuorten elämän keskeisiin osa-alueisiin, kuten oppilaitoksiin, harrastustoimintaan, kaverisuhteisiin sekä julkisiin ja

puolijulkisiin hengailupaikkoihin (Lahtinen & Myllyniemi 2021). Toisaalta tässä tutkielmassa nuorille tärkeinä toiminnallisina ja sosiaalisten kohtaamisten paikkoina tulevat esiin etenkin uimarannat, puistot ja erilaiset ulkoliikuntapaikat, joiden käyttöä poikkeustila ei ainakaan täysin estänyt. Saattaakin olla, että ulkona sijaitsevien sosiaalisten ja toiminnallisten ympäristöjen merkitys tutkimuksessani painottui siksi, että ne olivat nuorten käytössä myös tiukimpien koronarajoitusten aikana.

Samalla kodin merkitys paikkana muuttui nuorten kokemuksissa koronarajoitusten ollessa tiukimmillaan. Koti koettiin tärkeänä ja turvallisena paikkana, joka tarjosi suojan maailmassa riehuvalta pandemialta. Kodin sosiaaliset ja toiminnalliset mahdollisuudet kuitenkin koettiin rajallisiksi. Pitkittynyt kotona oleskelu ja muiden aktiviteettien puute kuitenkin aiheutti nuorille ahdistuksen tunteita. Kodin seinät alkoivat nuorten kertomuksissa kaatua päälle ja samojen nurkkien tuijottelu kyllästytti. Eräs nuori kuvaili kodin tuntuneen välillä ahdistavalta vankilalta. Etenkin yksin asuvat nuoret kokivat yksinäisyyttä ja muita negatiivisia tunteita kotiin eristäytymisestä poikkeustilan aikana. Erään nuoren kommentissa kodin merkitys muodostuu turvallisuuden ja ahdistuksen ristiriitaisista tuntemuksista:

”Kyllähän niinku se koti on oma turvapaikka, mut samalla ei niin kiva paikka, kun tän koronan takia on nyt vähän jumiutunu sinne. Et siitä on tullu vähän ahistava paikka samalla.” (T8)

Kotiin keskittyneen elämän myötä nuorten kodin lähiympäristön merkitys korostui. Ulkoilu lähiympäristössä koettiin tärkeäksi sekä henkisen että fyysisen hyvinvoinnin kannalta. Kodin läheiset luonnonympäristöt ja ulkoilureitit muodostuivat nuorille tärkeiksi toiminnallisiksi ympäristöiksi poikkeustilan aikana. Nuorten ympäristökokemuksissa poikkeustilan aikana vaikuttaisivatkin korostuvan ympäristön toiminnalliset merkitykset. Yksi nuorista innostui kiertämään useita Jyväskylän ympäristön luontopolkuja, toinen skeittaamaan aiempaa enemmän ja useampi kertoi kuljeskelleensa vapaa-aikanaan paljon ulkona ja löytäneensä uusia kiinnostavia paikkoja. Myös osa työpajan etätehtävistä ohjasi nuoria ulos lähiympäristöön liikkumaan. Yksi nuorista kertoi ottaneensa käyttöön uusia lenkkipolkuja ja tutustuneensa aiempaa paremmin lähiympäristönsä reitteihin ja ulkoilumahdollisuuksiin:

”Ainoastaan sillä tavalla [poikkeustila muutti ympäristön merkitystä], et osaa kartottaa tätä aluetta nyt paljon paremmin, esimerkiks nää lenkkipolut millä miekii käyn. Et siinä mielessä tää karanteeni on kyllä pistäny niinku ulos ja liikkumaan.” (T5)

Ulkoillessa nuoret hakeutuivat etenkin luonto- ja lenkkipoluille, rannoille ja lähimetsiin. Samaa harrastivat muutkin suomalaiset. Vapaa-ajanviettomahdollisuuksien rajautuessa useat ihmiset innostuivat luonnossa liikkumisesta ja retkeilystä, mikä aiheutti suosittujen retkeilyreittien ruuhkautumista (esim. Sandell 2020; Tyystjärvi 2020). Myös kansallispuistot listasivat ennätysellisiä kävijämääriä vuoden 2020 aikana (Metsähallitus 2021). Ympäristöministeriön ja Suomen ympäristökeskuksen (Haanpää & Laasonen 2020) toteuttamassa luontosuhdebarometrissa todettiin, että koronapandemia on kehittänyt luontosuhdetta positiivisesti 25:llä prosentilla kyselyyn vastaajista. Luonnossa liikkuminen sekä luonnon ja luontokohteiden arvostus oli lisääntynyt koronakevään aikana etenkin niillä vastaajilla, jotka kokivat luontosuhteensa muuttuneen positiivisesti. Erityisesti alle 25-vuotiaiden nuorten ja opiskelijoiden luonnossa liikkuminen oli lisääntynyt edelliseen kahden vuoden takaiseen luontosuhdebarometriin verrattuna. Myös haastattelemani nuorten kokemuksista voi havaita etenkin kodin läheisten viherympäristöjen arvostuksen ja luonnossa liikkumisen lisääntyneen. Osa nuorista oppi myös koronakevään aikana tunnistamaan ympäristön vaikutuksen omaan mielentilaansa ja hyvinvointiinsa aiempaa paremmin:

” Siinä huomaa jotenki sen, että millasta ympäristöstä siihen lähelle oikein kaipaa, että on hyvä olla. ” (T2)

Ympäristökokemukset, joiden koettiin edistävän hyvinvointia, olivat merkitysrakenteiltaan toiminnallisia ja esteettisiä. Ulkona liikkumisen hyvinvointia tukevan vaikutuksen lisäksi nuoret kokivat etenkin rauhallisten luonnonympäristöjen olevan tärkeitä myös henkisen hyvinvoinnin kannalta (tästä tarkemmin luvussa 4.3.2). Etenkin lähiympäristön hiljaiset ja rauhalliset paikat vetivät nuoria puoleensa ja ympäristön koettiin rauhoittavan ahdistunutta mieltä. Nuoret kuvailevat etenkin esteettisten elementtien kautta merkityksensä saavien ympäristökokemusten kohottaneen mielialaa ja edistäneen hyvinvointia poikkeustilan aikana. Esteettiset ympäristökokemukset tuottivat lohtua ja iloa nuorille, saaden koronarajoitukset ja epävarman maailmantilanteen hetkeksi unohtumaan. Useissa nuorten kommentoissa nousevat esiin rauhalliset luonnonympäristöt erityisen mielekkäinä paikkoina poikkeustilan aikana:

”Mut nyt on kyllä niinku, siitä on tullu todella merkittävää, et pääsee tonne luonnon rauhaan. ” (T5)

Haastatteluaineiston perusteella poikkeustila ei muuttanut kovin voimakkaasti nuorten kokemusta ympäristöstä ja sen merkityksestä. Samoja sosiaalisia, toiminnallisia ja esteettisiä

merkitystekijöitä löytyy sekä nuorille tärkeistä kokemuksista ennen poikkeustilaa, että poikkeustilan aikana. Sosiaalisten kohtaamisten paikat eivät menettäneet merkitystään koronarajoitusten vuoksi, mutta kodin lähiympäristön ja etenkin sen toiminnallisen merkityksen korostuminen näkyy nuorten kokemuksissa. Myös ympäristön esteettiset merkitykset kulkevat mukana nuorten poikkeustilakokemuksissa, päällekkäisinä ja lomittaisina etenkin toiminnallisten merkitysten kanssa. Nuoret kokivat esteettisesti merkityksellistyvien ympäristöjen tukevan etenkin henkistä hyvinvointiaan ahdistavana aikana. Erityisenä ilmiönä nuorten poikkeustilaan liittyvissä ympäristökokemuksissa nouseekin esiin ympäristökokemukseen heijastuva ahdistus ja muut negatiiviset tunteet, joita tarkastelen luvussa 4.4.2.

4.4.2 Elämäntilanne ja ympäristökokemus

Siitä huolimatta, etteivät nuoret tunnistanee kovin voimakasta muutosta ympäristökokemuksissaan poikkeustilan aikana, voi nuorten haastattelussa kertomista poikkeustilakokemuksista havaita paljon negatiivisia tunteita, kuten ahdistusta ja yksinäisyyttä. Negatiiviset tunteet kietoutuvat myös ympäristökokemukseen koronakriisin aikana. Nuoret kertovat ympäristöistä, joihin liittyy pelkoa, turvattomuutta, ahdistusta ja tunteita toisten ihmisten tuomitsevasta katseesta poikkeustilan aikana. Vastaavia kokemuksia tuli esiin vain vähän muiden nuorten merkityksellisten ympäristökokemusten yhteydessä, vaikka joitakin negatiivisia ja epämiellyttäviä ympäristökokemuksia muihin kuin korona-aikaan liittyvien ympäristökokemusten joukosta löytyykin. Haastatteluaineistossa näkyy kuitenkin selvästi ahdistavien kokemusten kasautuminen poikkeustilaa käsitteleviin teemoihin.

Poikkeustila, omiin koteihin vetäytyminen ja yksinäisyys tuottivat osalle nuorista vakavaa ahdistusta. Etenkin kuntouttavan työtoiminnan sopimuksilla pajalla olleet nuoret kertoivat koronarajoituksiin ja kotiin rajautuneeseen elämään liittyneestä ahdistuksesta. Kuntouttavan työtoiminnan sopimuksella pajalla olleiden nuorten pajasopimus katkesi koronarajoitusten astuessa voimaan muutamaksi viikoksi. Kun etätyöskentely kuntouttavan työtoiminnan lain puitteissa mahdollistui, nuoret pääsivät mukaan etätyöpajatoimintaan. Muutaman viikon tauko pajalta oli kuitenkin nuorten kokemuksissa ollut synkkä ja raskas. Nuoret kuvailivat tauolla olemista koko koronakevään vaikeimmaksi vaiheeksi, johon liittyi tunteita elämän

merkityksettömyydestä, haluttomuutta nousta aamulla ylös sängystä ja ylipäättään motivaation puutetta minkäänlaiseen toimintaan. Tauolla olleet nuoret kertoivat tilanteen parantuneen etäpajan alkaessa ja arjen saaneen jälleen rytmiä ja sisältöä pajatehtävien myötä. Yksi nuorista kuvaili tauon olleen henkisesti raskasta aikaa, mutta ahdistuksen lieventyneen jo ennen etäpajan alkua. Nuori oli löytänyt voimia poistua kotoa ja lähteä ulos liikkumaan, mikä toi helpotusta pahaan oloon:

”Mie en muista siitä [tauosta pajalta] mitään, kun se oli semmonen aika depressiivinen vaihe. Välillä meinas niinku olla, et koko kupoli leviää siihen paikkaan. Sitten tuli semmonen, et nyt oikeesti ulos täältä kämpästä tai oikeesti käy huonosti. Sit siinä tuli joku semmonen jatkumo, et rupesin käymään ulkona ja menee enemmän, ja pikkuhiljaa rupes helpottaa. Ehkä se oli sellanen pääsy siitä tilanteesta, se oli hyvä.” (T5)

Ulkona liikkuminen koettiin tärkeäksi vastapainoksi kotona koronalta suojassa pysymiselle. Nuorten, joilla oli enemmän voimavaroja ja vakaammat sosiaaliset verkostot, oli helpompaa katsoa lähiympäristönsä mahdollisuuksia uusin silmin ja lähteä esimerkiksi tutustumaan uusiin luontopolkuihin ystävän kanssa. Ulkoilu ei kuitenkaan toiminut samanlaisena porttina pois ahdistuksesta kaikilla nuorilla. Osalle nuorista yksin ulkoilu tai vieraissa ympäristöissä liikkuminen aiheutti ahdistuksen tunteita. Kaikilla nuorilla ei ollut halua hakeutua lähiluontoon ja poikkeaminen tutuilta reiteiltä vieraaseen ympäristöön aiheutti ristiriitaisia tunteita. Yksin ulkona suoritettavat etäpajan liikuntatehtävät eivät olleet kaikille nuorille mieleisiä. Tämä tosin jakoi nuorten mielipiteitä, sillä osa nuorista kuvaili näiden tehtävien olleen mielekkäimpiä etäpajan aikana. Osalle nuorista etenkin metsä oli jännittävä vieras ympäristö, eikä edes kodin läheiseen pieneen kaupunkimetsään menty mielellään, etenkin yksin. Yksi nuorista kuvaili ulkoilutehtävien aiheuttaneen hänelle ahdistusta, joka liittyi metsässä liikkumiseen ja villieläimiin, kuten karhuihin, susiin ja käärmeisiin:

”Ja sitten metsistä mä en hirveesti tykkää sen takia, et kun ainakin mun vanhempien luona on karhuja ja susia ja käärmeitä, niin mua vähän pelottaa ne. Sitten mä en täälläkään uskalla mennä mihinkään mettää hirveesti pyörimään, vaikka eipä täällä nyt varmaan hirveesti karhuja oo tuolla lähimetsässä.” (T8)

Metsien lisäksi epämiellyttäviä tunteita syntyi kaupunkiympäristössä toisten ihmisten kohtaamisesta. Negatiiviset tunteet toisia ihmisiä kohtaan ilmenivät nuorten kokemuksissa etenkin epävarmana olona kaupungin keskustassa, jonka katukuva nuorten kertoman perusteella oli kevään 2020 aikana levoton ja muodostui lähinnä päihteiden ongelmakäyttäjistä, muiden ihmisten vetäytyttyä koteihinsa suojaan koronalta. Osa nuorista koki kaupungin

turvattomaksi. Myös keskustassa tungeksivia ihmismassoja kuvailtiin luotaantyöntäviksi mahdollisen koronartartuntariskin vuoksi. Nuoret kommentoivat pitävänsä mieluummin etäisyyttä keskustaan, ihmisjoukkoihin ja tuntemattomiin ihmisiin. Muutamassa haastatteluaineiston kokemuksessa epämukavaa oloa aiheutti myös toisten ihmisten tapa katseellaan kyseenalaistaa nuorten oikeus oleskella paikassa. Yhdessä nuoren kokemuksessa kuvaillaan, kuinka sosiaalinen eristäytyminen vaikutti siihen, miten hän koki ihmisten kohtaamisen jälleen ulkona liikkeessaan. Nuori kertoo poikkeustilan ja sosiaalisen eristämisen vahvistaneen kokemustaan toisten ihmisten tuomitsevasta katseesta:

”Kun oli ollu jo pitempään poissa ihmisten ilmoilta, niin tuli semmonen olo, et ihmiset jotenkin katsoo väärällä tavalla. Ja tuomitsee, et mitä tuo nyt menee jonnekin mettään hihhuloimaan.” (T6)

Toisten ihmisten tuomitsevat katseet vähensivät nuoren halua ulkoilla entisestään. Kotiin jääminenkin aiheutti tyytymättömyyttä ja vahvasti ahdistusta. Nuorten elämään tyytyväisyyttä covid19-pandemian ensimmäisen puolen vuoden aikana tutkineet Lahtinen & Myllyniemi (2020) havaitsivatkin koronapandemian rajoitustoimien vaikuttaneen etenkin nuorten arkeen ja laskeneen selvästi nuorten kokemusta tyytyväisyydestä omaan elämäänsä. Haastattelemieni nuorten kokemusten perusteella koronarajoitukset heikensivät etenkin niiden nuorten tilannetta, joilla voimavarat olivat jo ennestään vähäiset. Toisaalta pidempään työttömänä olleet nuoret eivät kokeneet koronarajoitusten muuttaneen elämäänsä merkittävästi, sillä elämä oli jo ennen koronaa keskittynyt kodin lähipiiriin. Osa nuorista oli hyvin voimakkaasti sitä mieltä, ettei poikkeustila lopulta vaikuttanut kovinkaan paljoa heidän arkeensa. Paitsi sen verran, että juuri alkanut työpajajaksokin muuttui etätyöskentelyksi. Yksi nuorista kuvailee kommentissaan, kuinka ympäristön merkitys oman kodin ulkopuolella on ennen pandemiaakin ollut heille vähäinen. Näin ollen kotiin vetäytyminen poikkeustilan aikana ei hänen kokemansa mukaan muuttanut elämää juuri mitenkään:

”Nuo poikkeusolot ei periaatteessa vaikuttanut elämään millään tavalla. Tuota mää tein, istuin himassa enkä tehny mitään. Että tää nyt oli ihan hyvä tää paja, että sai nyt ees jotain tekemistä, vaikka istu siellä kotona, niin oli kuitenkin jotain aktiviteetteja mitä tuli sitten tehtyä. Mutta muuten se oli ihan täysin samaa, mitä mä oon tehnykkini jo pitkän aikaa. Muille hirvee järkytys, mutta ite on vaan silleen et hei, mun elämäntyyliä kutsutaan karanteeniks, okei!” (T3)

Nuori kokee työttömyyden ja yleisen elämäntilanteensa vaikuttaneen poikkeustilaa enemmän siihen, miten ja millaisissa ympäristöissä hän arkeaan elää. Nuorten poikkeustila-ajan

kokemuksista voikin havaita sen, mikä ei mielestäni muuten haastatteluaineistossa tule juurikaan esiin: miten yhteiskuntaluokka, ihmisen elämäntilanne ja voimavarat vaikuttavat ympäristön kokemiseen. Nuorten haastattelussa kertomista muista ympäristökokemuksista ei nimittäin mielestäni voi päätellä kovin paljoa nuoren elämäntilanteesta tai asemasta, kokemukset voisivat kuulua kenelle tahansa. Nuorten yleisemmistä ympäristökokemuksista poiketen korona-ajan ympäristökokemuksista voi kuitenkin löytää näkökulmia yhteiskunnan marginaalissa elämisestä, pahoinvoinnista ja syrjään jäämisen tunteista koronakriisin aikana. Nuorten jakamista poikkeustilakokemuksista voi myös tehdä varovaisia huomioita haastavissa elämäntilanteissa koettuun vuorovaikutukseen ympäristön kanssa. Jyväskylän yliopiston yhteiskuntapolitiikan lehtori Mikko Jakonen kommentoikin Ylen artikkelissa (Eskonen 2020), että koronakriisi on tehnyt näkyväksi yhteiskunnan luokkajaon etätyöhön vetäytyvän keskiluokan ja tartuntariskin ottavan työväenluokan välillä, mutta myös pitkälti neljän seinän sisällä päivänsä viettävät vähäosaiset saattavat kokea parempiosaisten voivottelun vapaa-ajan rientojen ja ulkomaanmatkojen peruuntumisesta irvokkaana. Myös haastattelemieni nuorten ympäristökokemukset poikkeustilan aikana tekevät näkyväksi erilaisia perspektiivejä, joista käsin ihmiset ympäristöönsä kokevat.

Nuorten koronakokemukset saivatkin pohtimaan, kuinka paljon ihmisen elämäntilanne, voimavarat ja yhteiskunnallinen asema lopulta vaikuttavat ihmisen kokemukseen ympäristöstä. Muuttuvatko tässä tutkimuksessa havaitut ympäristökokemuksen sosiaaliset, toiminnalliset ja esteettiset merkitykset, jos jokin este rajoittaa ihmisen sosiaalista elämää, toimintakykyä tai esteettistä kokemista? Korostuuko jokin tapa kokea ja merkityksellistää ympäristö toisen tavan estyessä? Myös pelko, ahdistus, turvattomuuden ja ulkopuolisuuden tunteet vaikuttavat nuorten kokemuksissa siihen, miten ja millaisena ympäristö koetaan ja miten kokemuksen merkitys muodostuu. Nuorten kokemuksia voi tarkastella myös elinympäristöä rajaavan elämäntilanteen kautta: ihmisten elinympäristöt muodostuvat hyvin erilaisiksi erilaisten yksilöstä riippumattomien rakenteiden, rajoitusten ja sosioekonomisen aseman kautta. Ympäristönsuunnittelu, ihmisen taloudelliset resurssit, käytettävissä oleva vapaa-aika ja sosiaaliset suhteet määrittävät pitkälti sen, millaiseksi ihmisen elinympäristö muodostuu. Koskelan (1994, 76) mukaan yksilön subjektiivisten ympäristökokemusten ja paikkasuhteiden reunaehdoista määrittävätkin yhteiskunnalliset valtasuhteet. Yhteiskunnalliset hierarkiat ajavat etenkin marginaalisessa asemassa olevia ihmisiä jatkuviin neuvotteluihin paikkaan kuulumisen oikeutuksestaan (Vallius 2016). Yhteiskunnalliset valtasuhteet, ympäristöstä johtuvat pelon ja

ahdistuksen, ulkopuolisuuden ja turvattomuuden kysymykset vaikuttaisivatkin nousevan esiin erityisesti nuorten poikkeustilan aikaisissa ympäristökokemuksissa

5. Tulosten tarkastelua

Tutkimukseni tavoitteena oli ymmärtää paremmin ihmiselle tärkeiden ympäristökokemusten ja paikkasuhteiden muodostumista. Olin kiinnostunut elementeistä, joiden kautta ympäristökokemuksen tai paikkasuhteen merkitys rakentuu nuorten kokemuksissa ja kiinnitin huomiota etenkin kokemuksiin, joista voi havaita ympäristöön kuulumisen kokemuksia ja emotionaalista kiintymistä paikkaan. Tutkimuksen haastatteluaineistossa nuorten kokemukset teemoittuivat lopulta sosiaalisesti, toiminnallisesti ja esteettisesti merkityksellistyviin ympäristökokemuksiin. Teemat kietoutuivat toisiinsa: useissa nuorten kuvailemissa kokemuksissa sosiaaliset, toiminnalliset ja esteettiset elementit ovat päällekkäisiä, mutta kuitenkin toisistaan eroteltavissa. Teemoista oli myös eroteltavissa esiin nousevia erityisiä ilmiöitä, joissa nuoret kuvailivat paikkasuhteitaan erityisen voimakkaasti. Näiden kokemusten kautta perehdyin lapsuusmuistojen, kehollis-kokemuksellisten leikkiympäristöjen ja hiljaisten paikkojen merkitykseen nuorille.

Ensimmäiseksi ja määrällisesti runsaimpana aineistosta nousivat esiin sosiaalisesti merkityksellistyvät ympäristökokemukset. Nuorten tärkeiksi kuvailemia ympäristöjä olivat esimerkiksi sosiaalisten kohtaamisten paikat, joissa voi tavata toisia ihmisiä ja kokea kuuluvansa yhteisöön. Haastattelemanuoret arvostivat etenkin ympäristöjä, joissa voi kokoontua yhdessä jonkin tekemisen ympärille tai vain oleskella vapaasti ilman aukioloaikoja tai valvontaa. Erityisen tärkeiksi nousivat ympäristöt, joissa syntyi voimakas paikkaan liittyvään ryhmään kuulumisen kokemus. Yhteisöllisyys ja sosiaalinen hyväksytyksi tuleminen paikassa tuottivat tilallisia kuulumisen kokemuksia ja omistajuuden tunteita paikkaa kohtaan.

Nuorten toiminnallisesti merkityksellistyvät ympäristökokemukset kiinnittyivät paikkoihin, joihin liittyy aktiivista toimintaa ja tekemistä. Toiminnan kautta nuoret tutustuivat ympäristöön ja muodostivat käsitystä paikasta. Paikan merkitys syveni toistuvien toimintojen myötä. Nuorten toiminnallisuutta vaikuttivat tukevan etenkin vapaasti käytettävissä olevat ulkoliikuntapaikat sekä syrjäiset ja hylätyt ympäristöt, joihin toiminta saa muodostua nuorten

ehdoilla. Näissä ympäristökokemuksissa merkitykselliseksi nousi tekemisen omaehtoisuus ja tilan haltuunotto. Ympäristöön ja paikan yhteisöön kuulumisen kokemusta kuvailtiin voimakkaksi silloin, kun nuori koki arvostavansa muiden hyljeksimää paikkaa.

Haastatteluaineiston esteettisesti merkityksellistyvät ympäristökokemukset liittyivät aistikokemuksiin ja ympäristön miellyttävyyden arvottamiseen. Nuorten kertomat esteettiset ympäristökokemukset sisälsivät sekä satunnaista ympäristön havainnointia eri aistien kautta, että kokonaisvaltaisempia muisteltuja lapsuuden aistimaailmoja. Esteettiset kokemukset olivat ehkä hieman arkisempia ja neutraalimpia verrattuna aineiston muihin ympäristökokemuksiin, vaikka etenkin epämiellyttävät ympäristökokemukset aiheuttivat vilkasta keskustelua haastattelutilanteessa. Nuorten kokemuksista voi myös havaita, että joitakin ympäristöjä arvostettiin esteettisinä ja aistittuina tiloina siitä huolimatta, ettei paikkaan menty mielellään.

Erityisen vahvasti emotionaalisia olivat nuorten kuvailemat lapsuuden ympäristökokemukset. Lapsuuden ympäristökokemusten merkitys muodostui nuorille läheisten ihmisten ja tärkeiden tapahtumien kautta. Lapsuuden leikkejä ja leikkiympäristöjä kuvailtiin aineistossa tarkasti ja yksityiskohtaisesti. Lapsuusmuistoille olivat tyypillisiä erilaiset haastattelussa ilmaistut kiintymisen, kiinnittymisen ja kuulumisen tunteet, joiden osa nuorista kuvaili aktivoituvan myös muissa lapsuuden ympäristöä muistuttavissa paikoissa. Nuorten poikkeustilaan liittyvät ympäristökokemukset toivat esiin vain vähän koettuun ympäristöön liittyviä muutoksia, mutta ahdistuneisuuden ja ulkopuolisuuden kokemusten voi nähdä heijastuneen ympäristön kokemiseen korona-aikana. Poikkeustilan aikana korostui myös nuorten tarve hakeutua hiljaisiin ja rauhallisiin paikkoihin, joiden koettiin edistävän hyvinvointia ja tuottavan esteettistä iloa epävarmana aikana.

Eräs useita tutkielman teemoja läpileikkaava ja moniin nuorten kokemuksiin yhdistyvä ilmiö oli ympäristön turvallisuus. Huomasin teeman toistuvuuden vasta tutkielman loppumetreillä, sillä turvallisuus ei suoranaisesti nouse esiin nuorten kertomissa ympäristökokemuksissa. Kotia ja kotiseutua kuvaillaan aineistossa pariin otteeseen turvapaikaksi, mutta muuten turvallisuutta ei suoraan haastattelussa mainita. Analyysin edetessä kuitenkin ymmärsin, että useissa kokemuksissa erityinen merkitys oli ympäristön turvalliseksi kokemisella. Ympäristön turvallisuus muodostui joissakin nuorten kokemuksissa ympäristön tuttuudesta, joka oli toistuvan ympäristössä oleskelun tulos. Osassa nuorten kokemuksista turvallisuuden ja turvattomuuden tunteet liittyivät ympäristön toisiin ihmisiin. Tunne ympäristön

turvallisuudesta vaikutti nuorten toimintaan ympäristössä sekä siihen, millä tavoilla vanhemmat sallivat lapsen liikkua ympäristössä itsenäisesti. Useat turvallisuutta sivuavat nuorten kokemukset kiinnittyivät tutkielman muihin merkitysrakenteisiin. Tutkimusaineistosta voi kuitenkin tehdä huomion, että turvallisuuden kokemus vaikuttaa kokonaisvaltaisesti sekä ympäristössä toimimiseen että paikkakokemuksiin. Turvallisuuden tunnetta edistävät myös haastatteluaineistossa toistuvasti esiin nousseet yhteisöön kuulumisen tunne ja hyväksytyksi tulemisen kokemus. Näiden nuorten kokemusten perusteella ajattelen, että turvallisuuden, yhteisöllisyyden ja hyväksytyksi tulemisen kokemuksilla on erityisen vahva yhteys tilallisen kuulumisen kokemukseen ja merkityksellisten paikkasuhteiden muodostumiseen.

6. Tutkimusprosessin arviointia

Tutkimuksen tekeminen oli itselleni haastava, mutta antoisa ja opettavainen prosessi. Haastatteluaineisto näyttäytyi analyysin edetessä erilaisten ympäristökokemusten suhteen runsaampana ja monipuolisempana, kuin osasin haastattelun tehtyäni odottaa. Nuorten ryhmähaastattelun aikana käymä dialogi toi aineistoon syvyyttä erilaisten näkökulmien kautta. Jäin kuitenkin miettimään, olisiko joidenkin nuorille henkilökohtaisesti merkityksellisten tai arkojen teemojen käsittely ollut helpompaa yksilöhaastattelun tai vaikka kirjoittamisen kautta. Uskoisin kuitenkin, että toisilleen tuttujen ihmisten kesken ryhmässä käyty keskustelu ennemmin tuotti runsaamman aineiston, kuin kavensi sitä. Litteroin haastattelut seuraavalla viikolla niiden tekemisestä, mutta koko seuraavan syksyn ajan aineisto sai odottaa työkiireiden vuoksi ”pöytälaatikossa”. Luin aineiston läpi pari kertaa syksyn aikana, mutta varsinaista analyysia aloin tekemään vasta alkuvuodesta 2021. Huomasin, että keskeisimmät havaintoni aineistosta pysyivät melko samanlaisina puolen vuoden jälkeenkin. Lehtomaan (2008, 166) mukaan ”tutkimusprosessissa tutkijan ymmärrys tutkimastaan ilmiöstä muuttuu koko prosessin ajan ja usein ennakkokäsitykset tulevat tutkijalle näkyviksi vasta aineistonhankintatilanteen tai analyysivaiheen aktivoimina”. Koin haastavaksi päästä sisään tällaiseen tutkimusprosessiin, enkä ollut aivan varma, nousivatko tekemäni havainnot esiin nuorten kokemuksista, vai tulivatko ne esiin siksi, että tahdoin ne aineistossa nähdä.

Fenomenologiseen metodiin tukeutuen yritin kyseenalaistaa ensituntuman aineistoon ja pyrin tarkastelemaan havaintoa kriittisesti reflektoiden ja fenomenologiseen reduktioon toimintaani pohjaten (esim. Niskanen 2008; Perttula 2008). Luin aineistoa toistuvasti läpi ja kirjoitin nuorten kokemusten kuvauksia auki tutkittavan kokemusta mukailten, hahmottaakseni tutkittavan kokemuksen merkityksen paremmin. Silti havaintoni eivät muuttuneet kovin paljoa ensituntumasta. Sosiaalisesti merkityksellistyvien ympäristökokemusten kuvauksiin liittyi edelleen erityisen voimakkaita kuulumisen kokemuksia, ja ne nousivat esiin aineistosta runsaslukuisina. Ennakkokäsitysteni mukaisesti yhteisöllisyyden, kuulumisen ja hyväksytyksi tulemisen kokemukset olivat ihmisille merkityksellisiä, mutta yllätyksekseni ne nousivat esiin näin vahvasti myös nuorten ympäristökokemuksissa. Mielestäni vaikuttaisikin siltä, että nämä perusinhimilliset ja tärkeät kokemukset eivät liity vain ihmisten väliseen vuorovaikutukseen, vaan kietoutuvat myös tunnetasolla paikkoihin ja niiden merkityksiin. Ymmärrykseni erilaisten ympäristöjen merkityksestä nuorten kokemuksista tulkitessani ei siis radikaalisti muuttunut, mutta käsitykseni paikkojen sosiaalisista merkityksistä vahvistui ja syveni. Annettuani periksi aineistosta nouseville sosiaalisille ympäristökokemuksille aineisto teemoittui helposti ja järjestyi analyysin edetessä uudelleen sosiaalisten, toiminnallisten ja esteettisten ympäristökokemusten merkityskokonaisuuksiksi. Analyysin edetessä huomasin myös löytäväni aineistosta itselleni uusia ilmiöitä, kuten tietynlaisten aistiympäristöjen arvostamista siitä huolimatta, ettei paikassa käyminen ollut nuorelle mieluista. En myöskään osannut odottaa lapsuuskokemusten nousevan tutkimuksessa näin merkittävään asemaan tai poikkeustilakokemuksiin liittyviä ahdistuksen, turvattomuuden ja ulkopuolisuuden tunteita.

Tutkimuksen rakenne muodostui aineiston pohjalta ja teoreettinen osuus kulki havaintojen rinnalla. Toimivampi ratkaisu olisi ehkä ollut erottaa kokemuksiin liittyvät havainnot omaksi osiokseen, jolloin fenomenologinen tutkimusote olisi terävöitynyt ja tutkittavien kokemusten alkuperäinen merkitysyhteyden säilyttäminen olisi ehkä ollut helpompaa. Toisaalta näin toteutettuna tutkimuksen sosiaalisiin, toiminnallisiin ja esteettisiin merkityksiin liittyvät havainnot syvenivät ja saivat tukea aiemmasta tutkimuksesta. Ehkä myös joitakin huomiota olisi jäänyt tekemättä ilman tekstiin yhdistyvää peilaamista teoriaan. Mielestäni onnistuin tutkielmassa jäsentämään ympäristökokemukseen liittyviä merkityksiä ja syventämään ilmiöön liittyvää ymmärrystä. Tekemäni havainnot saavat tukea aiemmasta tutkimuksesta. Uutta tietoa tutkimus tuottaa tuomalla esiin nuorten kokemuksia ympäristöstä koronapandemian aikana.

Jatkotutkimuksen paikkoja löysin tutkimusta tehdessäni useita. Nyt, kun aineistosta on hahmottunut erilaisia teemoja nuorille merkityksellisistä paikoista ja ympäristöistä, olisi kiinnostavaa syventää niiden ymmärrystä haastattelemalla samaa ryhmää uudelleen ja esittää tarkentavia kysymyksiä. Pohdin nimittäin moneen otteeseen analyysia tehdessäni, että olisinpa tajunnut kysyä kuvailisitko vielä tarkemmin, tarkentaisitko vielä, tai millä tavalla tämä vaikutti. Näin olisin ehkä ymmärtänyt kokemuksen merkityksen nuorelle vielä paremmin. Jatkotutkimuksena voisi myös toteuttaa samankaltaisen haastattelun iäkkäimmille ihmisille ja tarkastella ympäristökokemusten merkitysrakenteiden muodostumista heidän kokemuksissaan. Myös turvallisuuden tunteen muodostumiseen ympäristökokemuksessa olisi kiinnostavaa perehtyä tarkemmin. Edelleen erityisen mielenkiintoisia ovat mielestäni ympäristökokemukset, joihin liittyy voimakkaita tunteita ja kuulumisen kokemuksia.

LÄHTEET

Ampuja, O. 2014 a. Luonnon rauha. Mitä se on ja mistä sitä löytyy? Teoksessa Ampuja, O. & Peltomaa, M. (toim.). Huutoja hiljaisuuteen. Ihminen ääniympäristössä, s. 17-40. Gaudeamus Helsinki University Press.

Ampuja, O. 2014 b. Äänimaisema ennen ja nyt. Teoksessa Ampuja, O. & Peltomaa, M. (toim.). Huutoja hiljaisuuteen. Ihminen ääniympäristössä, s. 17-40. Gaudeamus Helsinki University Press.

Aula, I. 2018. Aistikävely Kaupunkimaisemaan: Yhteisen Tilan Kokemus Ja Joutomaiden Polut. Elore 25 (1). <https://doi.org/10.30666/elore.72816>.

Berleant, A. 1995. Mitä on ympäristöestetiikka? Teoksessa Haapala, A., Honkanen, M. & Rantala, V. (toim.). Ympäristö, arkkitehtuuri, estetiikka. Helsinki: Yliopistopaino.

Berleant, A. 2002. Maailma vedestä käsin. Teoksessa Sepänmaa, Y. & Heikkilä-Palo, L. (toim.). Vesi vetää puoleensa. Helsinki: Maahenki Oy.

von Bonsdorff, P. 1998. The Human Habitat. Aesthetic and Axiological Perspectives. Lahti: International Institute of Applied Aesthetics series, vol. 5.

von Bonsdorff, P. 2006. Ruumiin mielikuviutus ja aineen muisti. Teoksessa Setälä, P. (toim.). Leikkipaikka. Playground, s. 18-31. Porin taidemuseon julkaisuja 83.

Cantell, H. 2011. Lapsuus ja nuoruus ympäristösuhteen perustana. Teoksessa Niemelä, J., Furman, E., Halkka, A., Hallanaro, E. & Sorvari, S. (toim.) Ihminen ja ympäristö, 332-338 Gaudeamus Helsinki University Press.

Dewey, J. 2010. Taide kokemuksena. Suom. Immonen, A. ja Tuusvuori, J. S. Tampere: Niin & näin.

Eaton, M. 2002. Estetiikan sisällyttäminen ympäristökasvatukseen: onnistumisia ja haasteita. Teoksessa Sepänmaa, Y. & Heikkilä-Palo, L. (toim.). Vesi vetää puoleensa. Helsinki: Maahenki Oy.

Eromäki, V. 2021. Harva on huomannut Helsingin keskustan kummallisen näköiset rautanupit kaiteissa – niillä ohjataan ihmisiä toimimaan halutulla tavalla. Yle Uutiset 13.3.2021. <https://yle.fi/uutiset/3-11820609>

Eskonen, H. 2020. Toiset ovat turvassa kotona, toiset uhraavat terveytensä työssä – mitä koronapandemia paljastaa yhteiskunnan jakolinjoista? Yle Uutiset 12.4.2020. Päivitetty 14.4.2020. <https://yle.fi/uutiset/3-11300673>

Gehl, J. 1971/2001. Life between buildings: using public space. 4th edition. Copenhagen: Arkitektens forlag kop.

Gretschel, A. & Myllyniemi, S. 2017. Työtä, koulutus- tai harjoittelupaikkaa ilman olevien nuorten käsityksiä tulevaisuudesta, demokratiasta ja julkisista palveluista. Nuorisotutkimusseura ry / Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisobarometrin erillinäyte / Aineistonkeruu 5.12.2017. Viitattu 10.7.2021. https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/hankkeet/nuorisobarometrin-erillisnayte/eriarvoistumistyoryhma_gretschelmyllyniemi_neet_aineistokooste_05122017_net_tiin.pdf

Haanpää, S. & Laasonen, V. 2020. Kysely suomalaisten luontosuhteesta. Luontosuhdebarometri 2020. Ympäristöministeriö & MDI Aluekehittämisen konsulttitoimisto. Viitattu 20.4.2021 <https://www.mdi.fi/content/uploads/Luontosuhdebarometri-2020-tulokset.pdf>

Harju, A. 2020. Osallisuus ja osattomuus. Kansalaisfoorumi. Viitattu 12.7.2021. <https://kansalaisyhteiskunta.fi/tietopankki/osallisuus-ja-osattomuus/>

Heinämaa, S. 2000. Mitä on fenomenologia? Tiede & Edistys: Monitieteinen aikakauslehti. 25 (2000): 3, s. 165-169.

Hotanen, J. 2010. Merleau-Ponty ja ruumiillinen subjekti. Teoksessa Miettinen, T., Pulkkinen, S. & Taipale, J. (toim.). Fenomenologian ydinkysymyksiä, s. 9-24. Gaudeamus Helsinki University Press.

Hyvärinen, M., Suoninen, E. & Vuori, J. 2021. Haastattelut. Teoksessa Vuori, J. (toim.). Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 11.5.2021. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/laadullisen-tutkimuksen-aineistot/haastattelut/>.

Hyvönen, K., Levaniemi, A., Maaskola, N., von Bonsdorff, P., & Pylvänäinen, P. 2019. Kun käsistä tuli siivet: tanssi-liiketerapiaryhmään osallistuneiden ruumiilliset muistot. Teoksessa Erkkilä, J. & Ylönen, M. E. (toim.). Ennen sanoja: pohdintoja ruumiillisuudesta, 111-135. Jyväskylä: Eino Roiha -säätö.

Jokiniemi, J. 2007. Kaupunki kaikille aisteille. Moniaistisuus ja saavutettavuus rakennetussa ympäristössä. Helsinki: Teknillisen korkeakoulun arkkitehtiosaston tutkimuksia 2007/29.

Jussila, V. 2012. Olotila hukassa. Ylioppilaslehti 11.5.2012.

<https://ylioppilaslehti.fi/2012/05/olotila-hukassa/>

Jyväskylän kaupunki 2021. Nuorten taidetyöpaja. Viitattu 3.7.2021.

<https://www.jyvaskyla.fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/nuoriso/toiminta/nuorten-taidetyopaja>

Järviluoma, H. 2017. Sukupolvet veden ääniä kuuntelemassa. Teoksessa Uimonen, H., Kytö, M. & Ruohonen, K. (toim.). Muuttuvat suomalaiset äänimaisemat, s.125-140. Tampere University Press.

Kaivola, T. & Rikkinen, H. 2003. Nuoret ympäristöissään. Lasten ja nuorten kokemusmaailma ja ympäristömielikuvat. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Kalanti, T. 2006. Maailma ruumiissa – katse, inkorporaatio ja liikkeen tuntu. Teoksessa . Haapala, A. & Naukkarinen, O. (toim.). Mobiiliestetiikka. Kirjoituksia liikkeen ja liikkumisen kulttuurista Helsinki: Kansainvälisen soveltavan estetiikan instituutin raportteja n:o 3.

Karjalainen, P. T. 2006. Topografinen paikan tulkinta. Teoksessa Knuuttila, S., Laaksonen, P. & Piela, U. (toim.) Paikka. Eletty, kuviteltu, kerrottu, s. 83-92. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Karjalainen, P. T. 2008. Paikka, aika ja elämän kuva. Teoksessa Haapala, A. & Kaukio, V. (toim.). Ympäristö täynnä tarinoita – Kirjoituksia ympäristön kuvien ja kertomusten kysymyksistä, 13-32. UNIPress.

Knuuttila, S. 2006. Paikan moneus. Teoksessa Knuuttila, S., Laaksonen, P. & Piela, U. (toim.) Paikka. Eletty, kuviteltu, kerrottu., s. 7-11. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Korkiamäki, R. & Kallio, K. P. 2014. Ystävyys tilallisen kiinnittymisen suuntaajana: tilateoreettisia tulkintoja lasten ja nuorten ystävyyksistä. Alue Ja Ympäristö 43 (1), 16-33. <https://aluejaymparisto.journal.fi/article/view/64802>.

Koskela, H. 1994. Tilan voima ja paikan henki. Yhteiskuntateoria ja humanismi uudessa aluemaantieteessä. Helsingin yliopiston maantieteen laitoksen julkaisuja B 42.

Kukkola, J. 2018. Kokemuksen tutkimuksen metatiede: kokemuksen käsitteen käytön ja kokemuksen ehtojen tutkimus. Teoksessa Toikkanen, J. & Virtanen, I. A. (toim.). Kokemuksen tutkimus VI. Kokemuksen käsite ja käyttö. Rovaniemi: Lapland University Press.

Kuusisto-Arponen, A. & Tani, S. 2009. Hengailun maantiede: arjen kaupunki nuorten olemisen tilana. *Alue Ja Ympäristö* 38 (1), 51-58.
<https://aluejaymparisto.journal.fi/article/view/64370>.

Kymäläinen, P. 2009. Kaupunkitaide ja kaupunkitilan hetkittäiset käytöt. Teoksessa Ridell, S. Kymäläinen, P. & Nyyssönen, T. (toim.). Julkisen tilan poetiikkaa ja politiikkaa. Tieteidenvälisiä otteita vallasta kaupunki-, media- ja virtuaalituloissa. Tampere University Press.

Kyttä, M., Broberg, A. & Kahila, M. 2009. Lasten liikkumista ja terveyttä edistävä urbaani ympäristö. *Yhdyskuntasuunnittelu* 2009:2, 6-25.
http://www.yss.fi/yks2009-2_kyttayms.pdf

Laine, T. 2015. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Valli, R. & Aaltola, J. (toim.). Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin, s. 29-51. 5. painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Laitinen, R. 2004. Johdanto tilan kokemisen kulttuurihistoriaan. Teoksessa Laitinen, R. (toim.). Tilan kokemisen kulttuurihistoriaa, s. 1–13. *Cultural history – Kulttuurihistoria* 4. Turun yliopisto.

Lahtinen, J. & Myllyniemi, S. 2021. Nuorten tyytyväisyys elämään korona-ajan ensimmäisen puolen vuoden aikana. *Nuorisotutkimusverkosto - Näkökulma* 70.
<https://www.nuorisotutkimusseura.fi/nakokulma70>

Lehtomaa, M. 2008. Fenomenologinen kokemuksen tutkimus: haastattelu, analyysi ja ymmärtäminen. Teoksessa Perttula, J. & Latomaa, T. (toim.). Kokemuksen tutkimus - Merkitys, tulkinta, ymmärtäminen, s. 163-194. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Leopold, A. 1949/1997. Maaetiikka. Suom. M-L. Mäkinen. Teoksessa Oksanen, M. & Rauhala-Hayes, M.(toim.) 1997. Ympäristöfilosofia. Kirjoituksia ympäristönsuojelun eettisistä perusteista. Gaudeamus Helsinki University Press.

Littunen, K. & Lähde, V. 2001. Ihmisen ympäristösuhteen monimuotoisuus. Teoksessa Haila, Y. & Jokinen, P. (toim.). Ympäristöpolitiikka: mikä ympäristö, kenen politiikka? Tampere: Vastapaino.

Metsähallitus. 2021. Kansallispuistoissa ennätysvilkas vuosi – Koronapandemia vahvisti pitkään jatkunutta trendiä retkeilyn suosiosta. Luontoon.fi Uutiset 26.1.2021.
<https://www.luontoon.fi/-/kansallispuistoissa-enn%C3%A4tysvilkas-vuosi-koronapandemia-vahvisti-pitk%C3%A4n-jatkunutta-trendi%C3%A4-retkeilyn-suosiosta>

Miettinen, T., Pulkkinen, S. & Taipale, J. 2010. Johdanto. Teoksessa Miettinen, T., Pulkkinen, S. & Taipale, J. (toim.). Fenomenologian ydinkysymyksiä, s. 9-24. Gaudeamus Helsinki University Press.

Naess, A. 1972. Pinnallinen ja syvälinen pitkän aikavälin ekologialiike. Suom. M. Rauhala-Hayes. Teoksessa Oksanen, M. & Rauhala-Hayes, M. (toim.). 1997. Ympäristöfilosofia. Kirjoituksia ympäristönsuojelun eettisistä perusteista, s. 138-144. Gaudeamus Helsinki University Press.

Niskanen, S. 2008. Hermeneuttisen psykologian tieteenfilosofinen traditio. Teoksessa Perttula, J. & Latomaa, T. (toim.). Kokemuksen tutkimus - Merkitys, tulkinta, ymmärtäminen, s.115-162. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2019. Koulutuksen ja työn ulkopuolella olevat (NEET) nuoret, katsaus tilanteeseen ja toimenpiteisiin. Opetus- ja kulttuuriministeriön dokumentteja 19.2.2019. Viitattu 10.7.2021.
<https://minedu.fi/documents/1410845/4449678/Koulutuksen+ja+ty%C3%B6n+ulkopuolella+olevat+%28NEET%29+nuoret%2C+katsaus+tilanteeseen+ja+toimenpiteisiin/51231944-1fc0-ef0b-fc7a-afc6c975b010/Koulutuksen+ja+ty%C3%B6n+ulkopuolella+olevat+%28NEET%29+nuoret%2C+katsaus+tilanteeseen+ja+toimenpiteisiin.pdf>

Perttula, J. 2000. Kokemuksesta tiedoksi. Fenomenologisen metodin uudelleen muotoilua. Kasvatus: Suomen kasvatustieteellinen aikakauskirja 31 (2000): 5, s. 428-442.

Perttula, J. 2008. Kokemus ja kokemuksen tutkimus. Fenomenologisen erityistieteen tieteenteoria. Teoksessa Perttula, J. & Latomaa, T. (toim.). Kokemuksen tutkimus - Merkitys, tulkinta, ymmärtäminen, s.115-162. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Relph, E. 1976/2008. Place and Placelessness. London: Pion Limited.

Rolston III, H. 2003. Esteettinen kokemus metsässä. Teoksessa Metsään mieleni. Sepänmaa, Y., Heikkilä-Palo, L. & Kaukio, V. (toim.). Helsinki: Maahenki Oy.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006 a. Tapaustutkimus. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_2.html. Viitattu 10.7.2021.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006 b. Teemahaastattelu. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_2.html. Viitattu 25.4.2021.

Salonen, K. & Kirves, K. 2016. Luonto rauhoittaa, hoitaa ja pelottaa. Teoksessa Paaskoski, L. & Roiko-Jokela, H. Vuosilusto 11. Metsä tekee hyvää! Punkaharju: Lusto – Suomen Metsämuseo ja Metsähistorian seura.

Sandell, M. 2020. Suomalaiset menivät huhtikuussa metsään: Etelän kansallispuistojen kestävyys koetuksella. Yle Uutiset 21.5.2020. <https://yle.fi/uutiset/3-11360105>

Semi, Jussi. 2011. Kaikille Avoin, Kaikille Vapaa? Tilallisen Ulossulkemisen Kolme säiettä. Alue Ja Ympäristö 40 (2), 61-67. <https://aluejaymparisto.journal.fi/article/view/64701>

Sepänmaa, Y. 2018. Esteettinen Maisemasuhde Ja ympäristövastuu: Tunteen, Tiedon Ja Taidon Liitto. Elore 25 (1). <https://doi.org/10.30666/elore.72812>.

Sinkkonen-Tolppi, M. 2006. Kotiseudulle kiinnittyminen nuorten elämän voimavarana. Teoksessa Paikka: Eletty, kuviteltu, kerrottu. Knuutila, S., Laaksonen, P. & Piela, U (toim.). Kalevalaseuran vuosikirja 85. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Sipilä, M., Bäcklund, P. & Tyrväinen, L. 2009. Vaikuttamisen rajoilla – Onko koetulla luonnolla sijaa kaupungin suunnittelussa ja päätöksenteossa? Alue Ja Ympäristö 38 (1), 39-50. <https://aluejaymparisto.journal.fi/article/view/64365>

Tani, S. 2017. Reflected places of childhood. Applying the ideas of humanistic and cultural geographies to environmental education research. Environmental Education Research, 23:10, 1501-1509. <https://doi.org/10.1080/13504622.2016.1269875>.

Tani, S. & Ameal, L. 2015. Parkour ja kaupunkitilan haltuunotto. Teoksessa Harinen, P., Liikanen, V. Rannikko, A. & Torvinen, V. (toim.). Liikutukseen asti. Vaihtoehtoliikunta, nuoruus ja erottautumisen mieli. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 303. Jyväskylä: Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiö LIKES.

<https://www.likes.fi/wp-content/uploads/2020/03/1862-Liikutukseen-asti-web.pdf>

Tuan, Y. 1974/1990. Topophilia: a study of environmental perception, attitudes and values. Morningside edition. Columbia University Press.

Tuan, Y. 1977/1994: Space and Place. Perspective of Experience. Eight printing. University of Minnesota Press.

Tuan, Y. 2006: Paikan taju: aika, paikka ja minuus. Teoksessa Knuuttila, S., Laaksonen, P. & Piela, U. (toim.) Paikka. Eletty, kuviteltu, kerrottu. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Tuuva-Hongisto, S. 2018. Luontoa lähellä – Syrjäkylien nuoret ja metsäsuhde. Teoksessa Paaskoski, L. & Roiko-Jokela, H. (toim.) Vuosilusto 12. Suomalainen metsäsuhde. Punkaharju: Lusto – Suomen metsämuseo ja Metsähistorian Seura.
<https://issuu.com/vuosilusto/docs/vuosilusto12>

Tyystjärvi, I. 2020. Uudenmaan luontokohteet ruuhkautuivat: Virkistysalueelle autojono Vihdissä, paikalle tarvittiin liikenteenohjausta. Helsingin Sanomat 11.4.2020.
<https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006472305.html>

Uimonen, H. 2014. Hiljaisuuden ja melun tekstit – äänimaiseman kulttuurinen rakentuminen. Teoksessa Ampuja, O. & Peltomaa, M. (toim.). Huutoja hiljaisuuteen. Ihminen ääniympäristössä, s. 303-328. Gaudeamus Helsinki University Press.

Uotila, S. 2010. Eroon teineistä. Tylkkäri – Turun ylioppilaslehti 22.10.2010.
<https://www.tylkkari.fi/ajassa/eroon-teineista>

Vallius, A. 2016. Tila, kuuluminen ja kuva. Tahiti: Taidehistoria tieteenä 6 (1).
<https://tahiti.journal.fi/article/view/85605/44555>

Valtioneuvosto 2020 a. Hallitus on todennut yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa Suomen olevan poikkeusoloissa koronavirusilanteen vuoksi. Valtioneuvoston tiedote 16.3.2020. <https://valtioneuvosto.fi/-/10616/hallitus-totesi-suomen-olevan-poikkeusoloissa-koronavirusilanteen-vuoksi>

Valtioneuvosto 2020 b. Sosiaali- ja terveysministeriö ohjeistaa kuntia jatkamaan kuntouttavaa työtoimintaa vaihtoehtoisilla tavoilla. Valtioneuvoston tiedote 8.4.2020.
<https://valtioneuvosto.fi/-/1271139/sosiaali-ja-terveysministerio-ohjeistaa-kuntia-jatkamaan-kuntouttavaa-tyotoimintaa-vaihtoehtoisilla-toteutustavoilla>

Vihanninjoki, V. 2016. Kaupunkiympäristön estetiikka hyvinvointikysymyksenä. Teoksessa Haapala, A., Puolakka, K. & Rannisto, T. (toim.). Ympäristö, estetiikka ja hyvinvointi, s. 62-87). Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Ylirisku, H. 2016. Metsään menemistä, poluilta pois astumista. Teoksessa Suominen, A. (toim.). Taidekasvatus ympäristöhuolen aikakaudella – avauksia, suuntia, mahdollisuuksia. Helsinki: Aalto-yliopiston julkaisusarja – taide + muotoilu + arkkitehtuuri 3/2016.

Yli-Viikari, A., & Lilja, T. 2016. Se Metsä on täynnä kyyneleitäni. Luonnon hyvinvointimerkityksiä jäljittämässä. *Alue Ja Ympäristö* 45 (1), 68-79.
<https://aluejaymparisto.journal.fi/article/view/60683>

LIITTEET

LIITE 1

Haastattelurunko 18.6.2020

Alustus nauhuriin:

Tänään on 18.6.2020 ja olemme Jyväskylässä Nuorten taidetyöpajalla. Haastattelijana toimii Maiju Räsänen, graduntekijä, Jyväskylän yliopiston Kulttuuriympäristön tutkimuksen maisteriohjelman opiskelija ja Nuorten taidetyöpajan työvalmentaja. Haastateltavana on ryhmä Nuorten taidetyöpajan pajalaisia. Nuoret ovat työskennelleet tämän kevään aikana sekä pajalla että tehneet erilaisia etätehtäviä kotoa käsin.

Olen tekemässä maisterintutkielmaa nuorten ympäristökokemuksista ja lisäksi olen kiinnostunut lähiympäristön merkityksestä nuorille kevään 2020 poikkeustilan aikana. Haastattelumateriaalin lisäksi tutkimuksessa on tarkoitus tarkastella nuorten kokemuksia etätehtävien yhteydessä lempi- ja inhokkipaikoista otettujen valokuvien kautta. Tutkimukseen osallistuvien nuorten nimiä tai muita tietoja, joista henkilön voisi tunnistaa, ei julkaista. Annatteko minulle luvan käyttää haastattelua tutkimuksessa?

Haastattelun edetessä kyselen erilaisia kysymyksiä ja samalla voitte jutella ihan vapaasti aiheista. Kysymyksiin saa vastailta, kun asioita tulee mieleen ja saa kommentoida myös toisten kokemuksia, olla samaa tai eri mieltä. Tarvittaessa saatan esittää joitakin tarkentavia kysymyksiä ja jakaa puheenvuoroja.

Kysymykset:

Koronakokemukset:

- Millaisia ajatuksia koronakevät ja poikkeustila teissä herättää?
- Mikä on päällimmäinen ajatus tai mielikuva kuluneesta keväästä?
- Miten koet poikkeustilan vaikuttaneen omaan elämääsi?

Pajatyöskentely kevään aikana:

- Millaisena koit etätyöskentelyn?
- Mitä koet oppineesi/saaneesi etätehtävistä?
- Mikä ei toiminut tai oli haastavaa etätyöskentelyssä?

Poikkeustilan vaikutus ympäristökokemuksiin:

- Mitkä ovat sinulle tärkeitä paikkoja/asioita Jyväskylässä tai muussa sinulle tärkeässä lähiympäristössä?
- Muuttiko poikkeustila jotenkin suhdettasi näihin paikkoihin?
- Menettikö jokin paikka merkityksensä tai löysitkö jonkun uuden tärkeän paikan?

Merkitykselliset paikat ja ympäristöt:

- Millaiset paikat ja/tai ympäristöt ovat yleensä sinulle tärkeitä?
- Millaisissa paikoissa viihdyt? Mikä tekee paikasta viihtyisän?
- Mikä paikassa vetää puoleensa? Mistä pidät paikassa?
- Kerro sellaisesta paikasta tai ympäristökokemuksesta, joka on jäänyt sinulle erityisesti mieleen. Missä ja milloin se tapahtui? Mitä havaitsit? Miltä tuntui? Mitä se sinulle merkitsi?

Kiitos haastattelusta!!!